

KÖNYV KÖNYVTÁR KÖNYVTÁROS

2006/07

Berufsprachlicher Deutschkurs für Bibliothekare

Magyarul Német szaknyelvi tanfolyam könyvtárosoknak munkacímét kapta az a könyvtárosoknak szóló továbbképzés, amelyet a budapesti Goethe-Institut dolgoz ki, és a Könyvtári Intézet indít a tervek szerint 2006 őszén.

Az idegen szaknyelvi tudás fejlesztésére irányuló tanfolyam ötlete a Könyvtári Intézettől származik. Egyike lehet azoknak az intézkedéseknek, amelyek a mai kor elvárásainak és felhasználói igényeinek megfelelően képzett könyvtáros társadalom kialakítását célozzák.

A különböző szakmákhoz kapcsolódó német nyelvű tananyagok köre egyre bővül. Közismertek a gazdasági némettel foglalkozó tankönyvek, de létezik már a bankszakma, a turisztika, a mezőgazdaság vagy az egészségügy területére kifejlesztett szaknyelvi anyag is. Kidalgozásukban a világszerte jelen lévő Goethe-Institut aktív szerepet játszik. Az általunk tervbe vett tanfolyam célja nem a német nyelv megalapozása, hanem a jelentkezők már meglévő, a Közös európai Referencia-keret A2 / B1 szintjére besorolható, azaz biztos alapfokú németnyelv tudásának specializálása.

A 60 órára tervezett továbbképzés során a résztvevők lehetőséget kapnak arra, hogy szakterületükön közvetlenül a gyakorlatba átültethető német nyelvi ismereteket szerezzenek. A tananyag kiemelten foglalkozik a különféle könyvtárak, munkaterületek vagy bizonyos projektek bemutatására irányuló prezentációval. Külön témablokkot szentel a német nyelvű interneten, adatbázisokban és kézikönyvekben történő keresésnek. Gyakoroltat olyan kommunikációs elemeket, amelyek a német nyelvű könyvtárhasználókkal, valamint a németországi intézményekkel, könyvtárakkal, kiadókkal történő kapcsolattartás során hasznosak lehetnek. Fejlesztetni kívánja az olvasási technikát és a szakmai szókincset, hogy ezáltal megkönnyítse a német nyelvű szaksajtó áttekintését. A feldolgozott anyagok kapcsán pedig – mintegy „mellékhatásként” – a résztvevők betekintést kapnak a német könyvtári szakma aktuális témáiba és a kortárs német irodalom irányzataiba.

A budapesti Goethe-Institut évente támogatja németországi ösztöndíjakkal és hazai rendezvényekkel a magyar könyvtárosokat, elsősorban a vele kooperáló, ún. partnerekönyvtárak körében. Szaknyelvi tanfolyamunkkal ennél is szélesebb körben szeretnénk elérni a kollégákat.

A tanfolyamra a budapesti Goethe-Institut nemrég átadott új épületében kerül majd sor, amely a fiatalos lendületéről és eleven kulturális életéről ismert Ráday utcában található. Az információs központ és könyvtár modern és mobil berendezése lehetővé teszi, hogy falai között szakmai rendezvényeket is tartsunk. Bízunk benne, hogy a szaknyelvi továbbképzés elnyeri a németül tudó információs szakemberek tetszését, és minél több ismerős és még ismeretlen kollégát üdvözölhetünk intézetünkben. A tanfolyam konkrét részleteit a Könyvtári Intézet és a Goethe-Institut honlapján fogják megtalálni az érdeklődők: www.ki.oszk.hu/; www.goethe.de/budapest

Marton Erika
Goethe-Institut

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

15. évfolyam 7. szám

2006. július

Tartalom

Könyvtárpolitika

„Mihamarabb látványos eredményeket szeretnék felmutatni” Beszélgetés Varga Katalinnal, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum új fő- igazgatójával	3
Amberg Eszter: A nyilvános könyvtárak jegyzékének változásai a korszerű könyvtári ellátás törvényi keretei között	9
Bemutatkoznak a Könyvtári Intézet új osztályvezetői	
Hangodi Ágnes	14
Hölgyesi Györgyi	17

Fórum

Czupi Gyula–Horváth Sándor Domonkos–Kokas Károly–Mikulás Gá- bor: Van-e helye az infobrókernek a hazai könyvtárakban?	22
--	----

Műhelykérdések

Pegán Anita: Veszprémben májusban	29
Bánkeszi Katalin: Könyvek és olvasók a digitális könyvtárban	39
A szakfelügyeleti vizsgálatokról	45
Marosán Ágnes: Könyvtári-informatikai kutatások a Nemzeti Kutatás-nyil- vántartási Rendszerben	51

Lectori salutem

Hangay Zoltán: Könyvek között, könyveim között	54
---	----

Könyv

Bán Imre könyvtára	59
--------------------------	----

From the contents

Interview with the new Director-General of the National Library and Museum of Pedagogy, Katalin Varga (3);

New heads of department of the Hungarian Library Institute, Ágnes Hangodi and Györgyi Hölgyesi (14);

Is there a place for information brokers in Hungarian libraries? A discussion with Gyula Czupi, Sándor Domonkos Horváth, Károly Kokas and Gábor Mikulás participating (22)

Cikkeink szerzői

Amberg Eszter, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Bánkeszi Katalin*, a Neumann-ház igazgatója; *Czupi Gyula*, a nagykanizsai Halis István Városi Könyvtár igazgatója; *Hangay Zoltán*, főiskolai tanár; *Horváth Sándor Domonkos*, a győri Galgóczi Erzsébet Városi Könyvtár igazgatója; *Kokas Károly*, a Szegedi Egyetem Központi Könyvtárának főigazgató-helyettese; *Marosán Ágnes*, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Mikulás Gábor*, információs és PR-tanácsadó, GM Consulting; *Pegán Anita*, az Országgyűlési Könyvtár osztályvezetője

Szerkesztőbizottság:

Bartos Éva (elnök)

**Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária, Győri Erzsébet,
Kenyéri Kornélia, Poprády Géza**

Szerkesztik:

Mezey László Miklós és Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;

Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Bartos Éva**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpás István**

Nyomta az AKAPRINT Nyomdaipari Kft., Budapest

Felelős vezető: **Freier László**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatja a

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alap

Terjeszti a Könyvtári Intézet

Előfizetési díj 1 évre 4440 forint. Egy szám ára 370 forint

HU-ISSN 1216-6804

„Mihamarabb látványos eredményeket szeretnék felmutatni”

Beszélgetés Varga Katalinnal,
az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum
új főigazgatójával

– Kedves Főigazgató Asszony, engedje meg, hogy kinevezéséhez szívből gratuláljunk! Talán nem árulunk el titkot, ha elmondjuk, sokan drukkolnak Önnek. Elődjének, Balogh Mihálynak gyors és váratlan lemondása miatt félő volt, hogy bizonytalanra válik az OPKM sorsa. Nos, az Ön kezében, aki „ezer éve” vezető munkatársa az intézménynek, minden bizonnyal jó helyen lesz az intézmény kormánykereke. Először is arra kérnénk, árulja el, vezetői pályázatának mik voltak legfőbb mondandói, irányelvei és célkitűzései. Milyen elképzelések, koncepciók alapján nyerte el magas posztját?

– Köszönöm a megtisztelő lehetőséget, hogy a 3K hasábjain keresztül is közelebb hozhatom intézményünket a szakmai közönséghez. Köszönöm a drukkolásokat is, remélem, hogy többen vannak azok, akik örülnek, mint akik mérlegelnek. Általánosságban azt tudom ígérni, mindent el fogok követni annak érdekében, hogy az OPKM ne csak megőrizze, hanem erősítse hírnevét és pozícióját a magyar könyvtár- és múzeumügyben, és esetleg bizonyos területeken vezető helyzetbe is kerülhessen.

Programom sok szempontból új és friss, alapjában azonban teljes egészében elődeim terveire és koncepcióira épül. Az OPKM-nek elfogadott hosszú távú stratégiai terve van, úgy hívják, hogy Magyar Pedagógusok Háza program, amelyet én minden elemében a magaménak vallok, hiszen kidolgozásában is aktívan részt vettem. A Magyar Pedagógusok Háza a pedagógia információs központja, nem csupán a közoktatásé. Egyszerre kívánja szolgálni az oktatásügy irányítóit, teoretikusait, gyakorlóit, ügyfeleit és az információ előállításában érdekelt üzleti partnereket. Ehhez méltóan összetett és erősen differenciált szolgáltatási rendszert kell kialakítani és működtetni. Fontos céлом, hogy a Magyar Pedagógusok Háza nemzeti és nemzetközi szinten ismert és elismert, mintaértékű intézménytípus legyen, komplex szolgáltató, információs, kulturális és innovációs központ. Az új típusú intézmény kialakításában érdekeltté kell tenni a közoktatási intézményeket, a pedagógusokat személyesen, valamint a felsőoktatási intézményeket, elsősorban a pedagógusképző és -továbbképző programok gazdáit. Olyan intézményt tartanék

ideálisnak, amelyre Magyarország büszke lehet, ahová az ország vezetői, az illetékes minisztériumok irányítói színvonalas rendezvényeket szervezhetnek, illusztris külföldi vendégeket hívhatnak, ahol mind a külcsfn, mind a belbecs egy magas kultúrájú, az oktatást stratégiai fontosságúnak tartó államról tesz tanúbizonyosságot. (Jó példa erre a 2006 júniusában megrendezendő EUROIDAC 2006 konferencia, amelynek az OPKM ad otthont).

Úgy látom, hogy az intézmény túl van a tervezési folyamaton, jelenleg a tervek megvalósítása a feladat, az operativitásra helyeződik a hangsúly. Mihamarabb látványos eredményeket szeretnék felmutatni, mert meggyőződésem, hogy az eredmények vonzzák a lehetőségeket és a forrásokat, és erre most van az OPKM-nek a legnagyobb szüksége. Fontosnak tartom egy átfogó és intenzív marketing stratégia minél előbbi megindítását, amely országosan növeli az intézmény ismertségét.

– *Nem volna fölösleges rövid visszatekintést adni. Balogh Mihály több alkalommal nyilatkozott lapunknak, többször szólt a terveiről, meg persze arról is, milyen akadályok álltak a „Tündérpalota” kialakításának útjában. Ön hogyan viszonyul ezekhez a nagy – talán túlfeszített – elképzelésekhez? Milyen változásokat regisztrálhatunk az előd és az Ön víziói között?*

– Ha úgy tetszik, az én vízióim még szárnyalóbbak, mint Balogh Mihályé, talán azért is, mert javíthatatlan optimista vagyok. Nem akaróznék elhinnem, hogy az előttünk tornyosuló problémákat nem lehet megoldani, és azt sem, hogy nem lehet megtalálni annak a módját, hogyan lehetne végre a Könyves Kálmán körüti „Tündérpalotát” méltó módon hasznosítani. Reménykedem tehát, hogy a kitarásunk végre meghozza a gyümölcsét, és lesz, aki megérti, hogy az ország mégoly nehéz gazdasági körülményei között is érdemes bizonyos célokra áldozni. Főigazgatói pályázatom elbírálásakor mindvégig nagyon pozitív és támogató hozzáállást tapasztaltam, ez is feljogosít a reménykedésre.

A programom egyik sarkalatos pontja, hogy a könyvtárat és a múzeumot szerves egységként képzelem el, összehangoltan szeretném fejleszteni, és a kettős funkcióból származó egyediség előnyeit sokkal jobban kiaknázni. Nem sok olyan intézmény van a világon, ahol egy tudományterület teljes információs bázisa együtt van, és ez hatalmas lehetőségeket rejt magában. E pillanatban azonban ez azt jelenti a hétköznapiak teendőire lefordítva, hogy intenzív múzeumfejlesztési programot kell elindítanunk a két szakmai terület egy szintre hozásának érdekében.

– *Ön – ahogy mondják – tetőtől talpig könyvtáros. Ám az OPKM nemcsak könyvtár, hanem múzeum is. Ráadásul nem akármilyen múzeum, de olyan, amelynek komoly múltja mellett fontos pedagógiai hivatása is van. Arra gondolunk, hogy szerepe lehet a taneszközök tesztelésében, engedélyezésében, standardizálásában is. Ön hogyan kívánja az OPKM-nek ezt a funkcióját megőrizni vagy megerősíteni?*

– Az OPKM mindenekelőtt egy komplex közgyűjtemény, egy erre épülő modern szolgáltató központ, egy tartalom-előállító és -szolgáltató intézmény, és szeretne mihamarabb a könyvtár-pedagógia és a múzeumpedagógia innovatív műhelyvé is válni. Ezek a feladatok mind a taneszközökhöz kötődnek, mondhatjuk tehát, hogy létünk egyik alapja a taneszközpiac. Hogy sikerül-e a jövőben az engedélyezésben és a standardizálásban is szerepet kapnunk, azt most nem tudom

megítélni, de úgy gondolom, legalább ennyire fontos, hogy nélkülözhetetlenné és megkerülhetetlenné tegyük magunkat azáltal, hogy biztosítjuk a taneszközök megőrzését, a széles használói tömegekkel való megismertetését – újfajta, kreatív formákban is –, kipróbálását, szolgálatát. Innen talán már csak egy lépés, hogy további feladatokat is ránk bízzanak.

Úgy érkelem, hogy az OPKM múzeumi tevékenységére olyan nagy várakozással néz a szakma, hogy a legkisebb eredménnyel is nagyokat lehet előre lépni. Ráadásul ez látványos tevékenységforma is, tehát jól beleilleszthető a marketing stratégiába. Érdekes, izgalmas programokat tervezünk, valódi látogatóbarát múzeummá szeretnénk válni, és persze minél hamarabb megvalósítani az állandó pedagógiatörténeti kiállítást.

– *Immáron régóta szokás, hogy a könyvtárak egyben kiadók is. Az OPKM kiadói tevékenysége már Horváth Tibor főigazgatósága alatt nagyszerű lendületet vett. Azóta az intézmény – mint kiadó is – sikert sikerre halmozott (például a Tudós tanárok – tanár tudósok sorozattal vagy a Könyv és Nevelés kiadásával). Folytatható-e ez a sorozat? Lesz-e a jövőben is olyan híre-rangja az OPKM-nek, hogy az egyik legjobb könyv- és folyóirat-kiadó a maga szakterületén?*

– Az OPKM kiadói tevékenysége sínyli meg mindig a legjobban a megszorító intézkedéseket, hiszen ez nem alaptevékenységünk. Sajnos, a nyomdánkat már felszámolni kényszerültünk, így a kiadói tevékenységből csak a kiadási oldal maradt meg. A lendület azonban a régi. Mindaddig, ameddig elbírja az intézmény, meg fogjuk őrizni ezt a területet is, a régi sorozatokat is, és talán újítani is tudunk. A Könyv és Nevelést – legalábbis azt remélem – az egész könyvtári és pedagógiai szakmai közösség elismeri rangos folyóiratnak. Én magam azt szeretném, ha eljutnánk oda, hogy a szerzők sorban állnak, mert nálunk szeretnénk publikálni. Nyitottak vagyunk a tankönyvkutatás, az olvasáskutatás, az olvasáspedagógia, a könyvtár- és múzeumpedagógia minden problémája iránt.

Ezen a területen nehéz jó szakkiadónak lenni manapság, amikor a kiadókat a piacnak kellene eltartania. Lássuk be, az általunk képviselt értékeknek és témáknak nincs akkora piaca, amely el tudna tartani egy kiadót. Az OPKM maga sem tudja eltartani. Tehát valamiféle mecenatúrára van szükség, amit jelenleg a pályázatok, illetve a mindenáron megjelenni akaró szerzők biztosítanak. Erre azonban nagyon nehéz tudatos és tervezett kiadói politikát építeni. A szakma felelőssége, hogy megteremtse a feltételeket, bennünk a szándék az értékőrzésre töretlen.

– *Újabban – persze kényszerűségből adódó – „divat”, hogy a könyvtárak bizonyos autarchiára törekzenek. Lemondanak, mert kénytelenek lemondani az úgynevezett hálózati munkáról. Az OPKM a központja, a „felelőse” – szellemi értelem-ben feltétlenül – az iskolai könyvtáraknak, az iskolák könyvtárügyének. E területen mit tud, mit kíván vállalni a jövőben, például a megyei, illetve fővárosi pedagógiai központokkal kapcsolatban?*

– Az iskolai könyvtárügy vissza-visszatérő neuralgikus pont az OPKM életében. Sokan nem tudják, nem érzékelik, mennyit teszünk mi az ügy érdekében a háttérben, mivel jelenleg nagyon kevés a jogosultságunk. Amit adni tudunk és amit elvárnak tőlünk az iskolai könyvtárak, az nem mindig esik egybe. Az iskolai könyvtárügyben ellátandó feladatainkat én az alábbi négy irányelv mentén képzelem el:

- Az iskolai könyvtárügyet a közoktatás stratégiailag kiemelkedő területének tekintem, háttérintézményként ennek a területnek a képviselője az OPKM feladata.
- Az iskolai könyvtárak elsődleges feladata az információs műveltség kompetenciáinak elsajátíttatása az iskolai közösség valamennyi tagjával. Ehhez tudunk módszertani segítséget nyújtani.
- Alapvetőnek tartom a hatékony együttműködést az iskolai könyvtárosok közösségével, az őket tömörítő hazai és nemzetközi szervezetekkel (KTE, IASL stb.).
- A megfelelő feltételek biztosításával az iskolai könyvtárüggyel kapcsolatos országos feladatokat folyamatosan át kell vennie az OPKM-nek (például tanulmányi versenyek szervezését).

A megfelelő jogi és infrastrukturális feltételek birtokában az OPKM által az iskolai könyvtári ellátó rendszer számára nyújtható központi szolgáltatások pontokba szedve:

- Az ellátás tervezése és szervezése. Az OPKM nem tudja ellátni az egyes intézményeket, de a pedagógiai információs rendszer alapintézményeként kell funkcionálnia egy korszerű ellátórendszer kialakításában és működtetésében.
- Az iskolai könyvtárak szakfelügyeleti vizsgálatának szervezése, koordinálása, az eredmények átfogó elemzése. A szakfelügyelet a NKÖM irányításával megfelelően működik, a továbbiakban is eszerint kell eljárni.
- Részvétel az iskolai könyvtári szakemberek képzésében és továbbképzésében:
 - Az OPKM jelenleg akkreditált iskolai könyvtár-informatikus továbbképzési programjával vesz részt a továbbképzésben. Az első akkreditáció lejárt, folyamatban van egy új, korszerűbb, az információs műveltség követelményrendszerére épülő program akkreditációra történő előkészítése.
 - A bolognai-rendszerre áttérő felsőoktatási szisztémában mód van arra, hogy új alapokra helyezjük a könyvtáros tanárok képzését. Az OPKM munkatársai (jómagam is kiemelten) részt vesznek több felsőoktatási intézmény programjának kidolgozásában és megvalósításában, a Pécsi Tudományegyetemen például szeptembertől indul olyan alapképzési program, amelynek egyik szakiránya az információs műveltség pedagógiája. Ugyancsak kész tervek vannak arra vonatkozóan, hogy a mesterfokú képzésben szülessenek képzési programok a könyvtáros tanárok számára. Fontos, hogy az OPKM továbbra is aktívan legyen jelen a felsőoktatásban. Az oktatói munkában való részvétel mellett elsősorban gyakorlóhelyként jelenhet meg az intézmény.
- A kutatás-fejlesztés területén:
 - Elsődleges fontosságú az oktatásirányítás hosszú távú iskolai könyvtári fejlesztési stratégiájának kidolgozásában való részvétel. A munka elkezdődött, hamarosan elkészül az első stratégiai tervezet.
 - Az OPKM egyik legfontosabb feladatának tekinti az információs műveltség eszme- és követelményrendszerének elterjesztését, egy új szemlélet kialakítását a magyar pedagógiában. Elemző tanulmányokkal, fordítások-

kal, szemletanulmányokkal kívánjuk támogatni a pedagógusokat ebben a témakörben. Terveink között szerepel működő külföldi programok átvétele és meghonosítása. Ebben a munkában szoros együttműködésre törekszünk a pedagógusképzést folytató felsőoktatási intézményekkel.

- Az eddigiekhez hasonlóan kiadványokkal, szemle- és trendtanulmányokkal, illetve a Könyv és Nevelés cikkeivel támogatjuk az iskolai könyvtárak fejlesztését, minőségbiztosítási rendszerének kialakítását, szakmai irányelvek, normatívák kidolgozását.
- Feladatunknak érezzük az iskolai könyvtárakra vonatkozó ellátottsági vizsgálatok, statisztikai felmérések és elemzések végzését, a vizsgálatok során keletkező adatok adtabázisban történő feldolgozását és szolgáltatását.
- A tartalomszolgáltatásban:
 - Az OPKM adatbázisai kiemelten kezelik az iskolai könyvtárak számára fontos információkat. Az igényeknek megfelelően ez a tevékenység tovább bővíthető.
 - Az OPKM honlapja hangsúlyosan foglalkozik az iskolai könyvtáraknak nyújtott információszolgáltatással.
 - A Könyv és Nevelés egyik legfontosabb feladata, hogy szakcikkeivel támogassa az iskolai könyvtárak munkáját, a könyvtáros tanárok szakmai fejlődését. A jövőben erősítendő a Könyv és Nevelés iskolai könyvtár-szakmai, módszertani profilja.
- Részvétel az iskolai könyvtárak információs rendszerének kiépítésében.
- Az iskolai könyvtárakra, az ott folyó tevékenység módszereire vonatkozó jogszabályok, szabványok, szabályzatok elkészítésének kezdeményezése, részvétel azok kidolgozásában.
- Az iskolai könyvtárak és társadalmi környezetük, háttérük közötti kapcsolatok fejlesztése. A terület szakmai szervezeteivel (MKE, IKSZ, KTE, HUN-RA, Bod Péter Társaság), valamint a szülői és diákszervezetekkel együttműködve tervezzük az iskolai könyvtárakat „megnyitó”, szolgáltatásaikat, az információs műveltség kompetenciáinak elsajátításában betöltött szerepüket népszerűsítő központi és regionális rendezvények, kiállítások, pályázatok szervezését. Továbbra rendszeresen megszervezzük az iskolai könyvtárosok országos konferenciáját.

A fenti feladatok megvalósításához elengedhetetlen az OPKM számára az országos pedagógiai szakmai szolgáltató intézményi státusz megadása. A feladatok színvonalas megoldásához a személyi feltételek erősítése is kívánatos. Ezért terveim között szerepel az iskolai könyvtári ügyekben jártas, a könyvtáros tanárok között elfogadott, nagy tekintélyű szakember(ek) bevonása a munkába, esetlegesen alkalmazással is.

– Egy új főigazgató a kívánalmak, az elvárások, a remények, az okkal vagy ok nélkül támasztott igények garmadájával találja magát szemközt. Öntől mit vár a szakma, a minisztérium, a pedagógustársadalom, a pedagógia elméleti és gyakorlati művelőinek gazdagon tagolt sokasága? Minek tud, minek akar megfelelni, és hogyan?

– Azt gondolom, hogy elődeim nagyon magasra tették a lécet, az általuk felállított érték- és követelményrendszernek mindenképpen meg akarok felelni. Egy új igazgatótól a külvilág is mindig egy kicsivel többet vár, valami újat, valami frisset. Mindenekelőtt szeretnék megfelelni a saját elvárásaimnak, majd a munkatársaim, csapattársaim várakozásának, és végül, de nem utolsó sorban a szakma és a közönség igényeinek. A programomat ezzel a szemlélettel készítettem el. Amennyiben a terveket nem söpri el valami hideg, haszonelvű racionalitás, azt gondolom, néhány éven belül megvalósítható a Magyar Pedagógusok Háza program, mindenki meglelégedésére. Annyit biztosan tudok magamról, hogy maximalista vagyok.

Nagyon fontosnak tartanám a pedagógus szakma valós igényeinek ismeretét. Erről jelenleg csak igen homályos ismereteink vannak, ezért tervezem, hogy felmérjük, mit is várna valójában a pedagógusok társadalma a számukra létrehozandó „ház”-tól, mi lenne az a szolgáltatásrendszer, ami tényleg tömegeket csalogatna oda.

– *Végül arra kérnénk, szóljon magáról is! Publikációiból, eddigi szakmai produkciójából sokan ismerik Önt. De személyesen sokkal kevesebben. Kérjük, mondjon néhány szót, mi minden történt Önnel a pályáján főigazgatói kinevezéséig.*

– Nem vagyok a mai kor modern embere, nekem ugyanis az OPKM az első munkahelyem. Valóban a számrátrán másztam fölfelé, de ezt nem érzem hátránynak. Sőt. Jól ismerem az intézményt, félig-meddig ez az otthonom.

Annyira persze én is vagyok nyughatatlan, hogy mindig szeretnék újabb és újabb dolgokat kipróbálni, újabb és újabb kihívásoknak megfelelni. Jelenleg a felsőoktatásba kalandoztam el, és bár nem könnyű két lovon ülni egyszerre, nem szeretném sem a szakmai, sem az oktatói munkát feladni. Annál is inkább, mert a kettő remekül segíti egymást. Hiszem, hogy szakmai gyakorlat nélkül nem lehet igazán jól oktatni, ugyanakkor az oktatás remek lehetőséget ad arra, hogy az ember sok kollégával találkozzon, belelásson más intézmények életébe. A felsőoktatási programok tervezésében való részvétel pedig szintén olyan kihívás, amely az alkotó munka örömeivel ajándékozza meg az embert.

Jó lenne persze, ha jutna idő kutatómunkára is. Remélem, hogy az intézményvezetés nemcsak politizálást és lobbizást fog jelenteni, hanem elmélyültebb elméleti munkára is lesz lehetőségem.

Akik ismernek, tudják, hogy nem elefántcsonttoronyba zárkózó ember vagyok, nem is szeretnék azzá válni. Csak csapatban tudok dolgozni, és szerencsére nagyon kiváló csapat áll mögöttem. Ha ők nem lennének, nem is vállalnám a feladatokat. A teendőimet megpróbálom a napi nyolc órába besűríteni, mert utána anyává kell válnom, és minden további energiámat a hétéves kicsi fiam számára tartogatom. Tőle aztán rengeteg további energiát kapok a folytatáshoz.

– *Megköszönve az interjút, eredményes munkát és nagyon sok sikert kívánunk!*

Mezey László Miklós–Vajda Kornél

A nyilvános könyvtárak jegyzékének változásai a korszerű könyvtári ellátás törvényi keretei között

„Tozan, a híres zen mester mondta egyszer: »A kék hegy a fehér felhő atyja. A fehér felhő a kék hegy fia. Naphosszat egymástól függnnek, anélkül, hogy függenének egymástól. A fehér felhő mindig a fehér felhő. A kék hegy mindig a kék hegy.« Ez az élet tiszta, világos értelmezése. Sok olyan dolog van, mint a fehér felhő és a kék hegy: férfi és nő, mester és tanítvány. Függnnek egymástól, de a fehér felhő ne zavartassa magát a kék hegytől. A kék hegy ne zavartassa magát a fehér felhőtől, teljesen függetlenek, de mégis függőek.”¹ Tulajdonképpen így viszonyul egymáshoz a nyilvános könyvtárak adatbázisa és a készülő Könyvtári Minerva elektronikus változata is. A nyilvános könyvtárak adatbázisának az alapja a háromkötetes Könyvtári Minerva szerkesztéséhez használt adatbázis volt, és most a kör bezárul, e továbbfejlesztett adatbázis lesz az alapja az új E-Minervának. Az E-Könyvtári Minerva koncepciójáról már olvashattak januárban e lap hasábjain. „A Könyvtári Minerva adatbázis abban az értelemben összekapcsolódik a nyilvános könyvtári jegyzékkel, illetve adatbázissal, hogy az ott történt és a jövőben is történő változások »automatikusan« átkerülnek a Könyvtári Minerva adatbázisba is.”² És természetesen fordítva! E két adatbázis összekapcsolásával pedig a Könyvtári Intézet – a 2006. évi munkatervével³, illetve a 2005–2008-as stratégiájával⁴ összhangban – megtette az első lépést egy átfogó szakmai faktografikus információs rendszer kialakítása felé, amely a könyvtárak számára biztosítaná a többszempontú keresést a különböző, ma még különálló adatbázisokban, és nyilvántartásokban.

2005-ben a Nyilvános könyvtárak jegyzékén szereplő kistelepülési, illetve közösségi könyvtárat fenntartó önkormányzatok közül egyre többen gondolták úgy, hogy a könyvtári ellátás törvényes és gazdaságos lehetőségét választják az 1997. évi CXL. tv. 64. § (2) bekezdés⁵ alapján. A jogszabály vonatkozó része szerint azon önkormányzatok rendelhetik meg a mozgókönyvtári szolgáltatást, ahol nincs nyilvános könyvtár, de biztosítható a könyvtári szolgáltató hely a szolgáltatások fogadásához. Mozgókönyvtári szolgáltatáson ebben a vonatkozásban minden szolgáltatást értünk, amit nem a település önmaga lát el, hanem megrendeli. Az önkormányzatok bármelyik nyilvános könyvtártól és megyei könyvtártól megrendelhetik a szolgáltatást. Ez a működési forma teljesen elfogadható, szakmai koncepciónk is ezt a lehetőséget fogalmazza meg és támogatja.⁶ Ennek értelmében azok az önkormányzatok kérték könyvtárunk levételét a jegyzékről, amelyek czen-től a könyvtári feladatellátást nyilvános könyvtár szolgáltatásának megrendelésével kívánják teljesíteni. Ennek oka többek között, hogy az alapító okiratokban rögzített feltételrendszerek egy része a fenntartó önkormányzat pénzügyi tcherbírásának korlátozottsága miatt nem teljesülhet. Vagyis a gyakorlatban az intézmé-

nyesített gazdálkodási feltételrendszer nem biztosított, a könyvtárat továbbra is szakfeladaton működtetik, nem alkalmaznak könyvtáros szakembert, továbbá nincs kinevezett intézményvezető sem stb.

A szolgáltató könyvtárral kötött együttműködési megállapodások viszont úgy biztosítják a helyi könyvtári szolgáltatóhelyek folyamatos és szakszerű ellátását, hogy az önkormányzat vállalja a működés tárgyi és személyi feltételeinek teljesítését.

A fentiekből következően 2005-ben a szokásos évi két jegyzék⁷ megjelentetése mellett 2006 januárjában a NKÖM Könyvtári Főosztálya és a Könyvtári Intézet egy ún. törlési jegyzéket is megjelentetett a Kulturális Közlönyben⁸.

A 2005-ben megjelent 10. és 11. jegyzékre összesen 38 könyvtár kérte felvételét, melyből 19 könyvtár került fel ténylegesen e két jegyzékre, vagyis a jelentkezők fele. (Ez az arány 2003-ban még 79 százalék volt, de 2004-ben már 60 százalékra csökkent.)

A 19, 2005-ben a jegyzékre felkerült könyvtár alaptevékenység szerinti megoszlása:

	10. jegyzék	11. jegyzék
főiskolai könyvtár	1	0
szakkönyvtár	3	4
községi könyvtár	7	4

A 2004. év végi állapothoz képest⁹ 2136-ról 2127-re csökkent a nyilvános könyvtárak száma, amelyet a 2006 januárjában megjelentetett ún. törlési jegyzék tovább csökkentett 2084-re. Tehát 2005-ben a nyilvános könyvtárak száma egyrészt 19-cel emelkedett (már ez a szám is szerénynek tűnik a 2004-ben újonnan felvett 67 könyvtár mellett, főleg, ha összevetjük a 2005. évi két jegyzékre jelentkező összes könyvtár számával is), továbbá a 10. jegyzékről 11, a 11. jegyzékről pedig 17 könyvtárat törölünk az önkormányzatok kérésére. A 12., ún. törlési jegyzéken 43 könyvtár szerepel.

A nyilvános könyvtárak jegyzéke 2002–2005

Alaptevékenység	2002	2003	2004	2005. július	2005. november	2005. évi törlés	2002–2005 összesen
Megyei könyvtári feladatok ellátása	19						19
Városi könyvtári feladatok ellátása	219	5					224
Városi és országos szakkönyvtári feladatok ellátása	1						1
Városi és iskolai könyvtári feladatok ellátása	42	-11	1				32
Községi könyvtári feladatok ellátása	1132	37	26	3	3	-20	1181
Községi és iskolai könyvtári feladatok ellátása	455	27	24	4	1	-6	505
Nemzeti könyvtári feladatok ellátása	1						1

Alaptevékenység	2002	2003	2004	2005. július	2005. november	2005. évi törlés	2002–2005 összesen
Nemzeti gyűjtőkörű és egyetemi könyvtári feladatok ellátása	1						1
Digitális könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	1						1
Országos szakkönyvtári feladatok ellátása	9					-1	8
Szakkönyvtári feladatok ellátása	28	4	11	3	4		50
Egyetemi könyvtári feladatok ellátása	30					-1	29
Főiskolai könyvtári feladatok ellátása	35	-3	1	1			34
Egyházi könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	14	2					16
Egyházi és iskolai könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	2						2
Iskolai könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	1		1				2
Munkahelyi könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	16	-1					15
Munkahelyi és városi könyvtári feladatok nyilvános könyvtári ellátása	5		1				6
ÖSSZESEN	2011	60	65	11	8	-28	2127

Az idei és a tavalyi táblázat adatait összevetve megállapítható, hogy a legnagyobb változás a szakkönyvtárak számában mutatkozott. A 2004-es állapothoz képest 2005-ben 16 százalékkal növekedett a nyilvános könyvtárak jegyzékén található szakkönyvtárak száma, míg a községi könyvtári feladatokat ellátó könyvtárak száma 1195-ről 1181-re csökkent, azaz 2005-ben kb. 1 százalékkal csökkent a számuk.

2005-ben összesen 19 könyvtár kérelmét utasította el a NKÖM Könyvtári Főosztálya, ebből 14 községi könyvtári feladatokat, 5 pedig szakkönyvtári feladatokat lát el. Az elutasított szakkönyvtárak száma igazából csak négy, mivel a Pesty Fekete Doboz Könyvtár és Médiatárát a 10. és a 11. jegyzékről is elutasítottuk – a benyújtott hiányos iratok miatt –, de a 13. nyilvános könyvtári jegyzékre¹⁰ már felkerültek további két, már egyszer elutasított szakkönyvtárral együtt. A 2005-ben jegyzékre került szakkönyvtárak közül olyan múzeumi gyűjteményekkel gazdagodtunk, mint pl. a Budapesti Történelmi Múzeum Könyvtára, a Magyar Nemzeti Múzeum Központi Könyvtára, valamint a Szépművészeti Múzeum Könyvtára; e gyűjtemények ezentúl bárki számára szabadon hozzáférhetőek.

Mint említettem, a 2005-ben elutasított könyvtárak mintegy háromnegyede községi könyvtár. Az elutasítások 40 százalékának fő oka, hogy az alaptevékenység leírása sok esetben távol áll a törvény szövegétől, esetleg teljesen hiányzik az alapító okiratból, vagy csak a KSH szakfeladat szerinti besorolást tartalmazza. Az alapfeladatok felsorolása – az ÁHT 88. §-a szerint – ugyanúgy kötelező része az alapító okiratnak, mint például a gazdálkodási jogkör vagy a vezető kinevezési rendje. A törvényünk pedig a könyvtárak vonatkozásában az alapfeladatokat pontosan megfogalmazza. A maradék 60 százalék esetében az elutasítások okai megoszlának egyrészt a nem megfelelő gazdálkodási jogkör, másrészt a nyilvános könyvtárak alapkövetelményeinek nem megfelelő működés között.

Továbbra is szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy a jegyzékre való felvételehez csak hitelesített okiratot tudunk elfogadni (fénymásolatot nem!).

A köztársasági elnök a 85/2005. (VI. 29.) KE határozat értelmében 2005-ben 15 nagyközségnek adományozott városi címet. Az újdonsült városok közül egyedül a Vas megyei Óriszentpéteren nem működött nyilvános könyvtár, de az önkormányzat kérte könyvtárának felvételét a jegyzékre, és a benyújtott hiteles okiratok alapján az Óriszentpéteri Művelődési Ház és Könyvtár felkerült a 13. jegyzékre. Sajnálatos módon, a többi 14 várossá nyilvánított nagyközség közül 2005 év végéig mindössze kettő¹² küldte be a Könyvtári Intézetbe a hiteles, módosított alapító okiratát. Sajnos, év végéig nem érkeztek be a (már a tavalyi összefoglalóban is említett) 2003-ban és 2004-ben várossá nyilvánított települések könyvtárainak hitelesített, módosított alapító okiratai se.

**Városi címet kapott települések,
amelyek módosított alapító okiratát továbbra is várjuk**

Megye	2003	2004	2005
Békés			Csorvás
Borsod-Abaúj-Zemplén	Nyékkládháza	Abaujszántó, Cigánd	Pálháza
Csongrád			Sándorfalva
Heves			Kisköre
Jász-Nagykun-Szolnok			Abádszalók
Komárom-Esztergom	Bábolna		
Pest		Fót	Kistarcsa, Ócsa, Pilis
Somogy			Kadarkút
Szabolcs-Szatmár-Bereg			Kemecse, Nyírlugos

Remélem, jövőre már pozitív változásról számolhatok be e téren is, mert elérjük, hogy a 2003–2005 között várossá nyilvánított nagyközségek beküldjék könyvtárunknak a településszerkezeti változás miatt módosított és hitelesített alapító okiratát.

A 2005-ben megkezdődött változás – miszerint egyre több önkormányzat kéri könyvtárának levételét a jegyzékről, mivel ezentúl a könyvtári feladatellátást nyilvános könyvtár szolgáltatásának megrendelésével kívánják teljesíteni – továbbgyűrűzik 2006-ban is. Ezért a NKÖM Könyvtári Főosztálya a Könyvtári Intézettel karöltve nyáron tervez ismételtlen megjelentetni egy külön törlési jegyzéket. Avégett pedig, hogy minél inkább letisztult képet kapjunk e változásokról, ősszel tervezzük közreadni a Kulturális Közlöny hasábjain (az aktuális jegyzék anyagával együtt) a teljes nyilvános könyvtári jegyzéket, ahogy azt már 2002-ben is megtettük.¹³

JEGYZETEK

- 1 Shunryu Suzuki: A zen szellem, az örök kezdők szelleme. Buddhista Misszió, Budapest, 1987.
- 2 Hölgyesi Györgyi: Készül a Könyvtári Minerva új, elektronikus kiadása! = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2006. 1. sz. 37. p.

- 3 <http://www.ki.oszk.hu/dok/kimt2006.rtf>
- 4 http://www.ki.oszk.hu/dok/kistrat2005_2008.rtf
- 5 Az (1) bekezdésben meghatározott feladatot a községi, városi, megyei jogú városi önkormányzat nyilvános könyvtár fenntartásával, vagy önkormányzatok közötti társulásban nyilvános könyvtár fenntartásával, vagy nyilvános könyvtár szolgáltatásának megrendelésével teljesítheti.”
- 6 Könyvtárfejlesztési koncepció a községekben és a kistelepülésen élők számára. http://www.kultura.hu/nkom/infothek/article/D999_article_63713.html
- 7 Kulturális Közlöny, 2005. 16. sz. 1118–1124. p.; Kulturális Közlöny, 2005. 25. sz. 1872–1878. p.
- 8 Kulturális Közlöny, 2006. 4. sz. 422–426. p.
- 9 Vö.: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2005. 5. sz. 10. p.
- 10 Kulturális Közlöny, 2006. 8. sz. 908–916. p.
- 11 1997. évi CLX. tv. 55. és 65. §.
- 12 Nyírtelek és Üllő
- 13 Kulturális Közlöny, 2002. 21. sz. 1034–1166. p.

Amberg Eszter

MŰFORDÍTÁS-PÁLYÁZAT

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár a Nyelvek Európai Napja és a könyvtár fennállásának 50. évfordulója alkalmából hagyományteremtő szándékkal műfordító pályázatot hirdet fiatal, önálló kötettel nem rendelkező műfordítók számára.

A pályázatra Philip Larkin Leave című versének magyar fordítását várja a zsűri.

Pályadíjak: I. díj: 50 000, – Ft; II. díj: 30 000,– Ft; III. díj: 20 000– Ft

A pályázat jelíges.

A jelíggel ellátott pályaműveket 2006. szeptember 1-jéig várjuk négy példányban a könyvtár címére:

ORSZÁGOS IDEGENNYELVŰ KÖNYVTÁR,
1462 Bp., Pf.: 469, „Műfordítás pályázat”.

Mellékeljék nevüket és címüket egy lezárt borítékban a pályaművköz.

Egy pályázó több pályaművet is beküldhet.

A pályázat eredményhirdetése, értékelése és ünnepélyes díjátadója 2006. szeptember 26-án lesz a könyvtárban. (Budapest V. kerület, Molnár u. 11.)

További információk: Virág Bognár Ágota, telefon: 318-3688/407,
e-mail: virag.agota@oik.hu

Bemutatkoznak a Könyvtári Intézet új osztályvezetői

HANGODI ÁGNES – Oktatási osztály

– Kedves Ágnes, mielőtt e beszélgetésre felkészültünk volna, arra gondoltunk, hogy nagyon egyszerű dolgunk lesz nekünk, interjúkészítőknek is, meg neked, a 2006. március 1-jével kinevezett osztályvezetőnek is, hiszen a Könyvtári Intézet Oktatási osztálya – miként eddig is – oktat... Aztán amikor megismerkedtünk pályázattal, alaposan kidolgozott vezetői programoddal, rá kellett jönnünk, hogy egyikünknek sem lesz olyan egyszerű a feladata. Nagyon is összetett feladatkörei vannak az osztálynak, és szép tervei a vezetőjének. Első kérdésünk arra vonatkozik, mire alapoztad, milyen szakmai feltételek összefüggésrendszerében készítettél el gondosan kidolgozott pályázatod?

– Természetesen azokra az alapvető fontosságú és munkánk szempontjából iránykijelölő dokumentumokra, amelyek eleve meghatározzák a Könyvtári Intézet, azon belül az Oktatási osztály munkáját, tehát a 2003–2007. évi országos érvényű stratégiai programra, valamint az OSZK 2005–2008. közötti évekre vonatkozó stratégiájára. A könyvtári terület stratégiai céljai között szerepel a könyvtáros életpálya vonzóbbá tétele, ugyanakkor növekednek a könyvtárossal szemben támasztott igények is. Ebben a – képletesen szólva – koordinátarendszerben alapvető kérdés az oktatás, amelynek szerintem feltétlenül meg kell újulnia. E megújulásnak – szándékom szerint – a Könyvtári Intézet Oktatási osztálya az elkövetkező időkben aktív, cselekvő formálójává lesz.

Ha már az alapvető dokumentumoknál tartunk, meg kell említenem, hogy a képzés és a továbbképzés kereteit számunkra a felnőttképzésről szóló 2001. évi CI. törvény és kapcsolódó rendeletei határozzák meg. Mint eddig, a továbbiakban is ezeknek az előírásoknak kell megfelelnünk. Persze még hosszan sorolhatnám a munkánkat meghatározó jogszabályokat a mindenki által ismert 1997. évi CXL. számú könyvtári törvenytől a Felnőttképzési Akkreditáló Testület előírásaiig. Ehelyett inkább azt említeném meg, hogy osztályunk egyik fontos feladatának tartom, hogy a továbbképzésekre vonatkozó jogszabályok alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatok országos léptékű összegyűjtéséből, a szerzett tapasztalatok összefoglalásából és közvetítéséből kivegyük a részünket. Természetesen azzal a céllal, hogy az elkövetkező időszak rendelet- és jogalkotása felhasználhassa az összegyűjtött véleményeket, mi pedig ezek szellemében még megfelelőbben folytathassuk képzési tevékenységünket.

– *Milyen konkrét képzések folynak és folytatódnak a Könyvtári Intézetben?*

– Osztályunk országosan koordinált és saját kereteink között is évente indított iskolán kívüli képzési formáinak egyike a könyvtárosasszisztens-képzés. Ez is – valamennyi Magyarországon folyó és az Országos Képzési Jegyzékben szereplő programhoz hasonlóan – jelentős átalakuláson megy át napjainkban. E képzési formának ugyanis meg kell felelnie az EU előírásainak, mondhatnám, EU-kompatibilisnek kell lennie. Az úgynevezett HEFOP program keretében uniós források felhasználásával és a Nemzeti Szakképzési Intézet irányításával megkezdődött az OKJ-ben szereplő képzések reformja. Kissé a hivatalos megfogalmazás stílusát idézve, e reform lényegét úgy lehetne összefoglalni, hogy olyan munkaerőt kell képezni, amely európai szinten mobilizálható, az oktatás pedig olyan, mondhatni, moduláris természetű legyen, hogy a képzés és a továbbképzés egymásra épülhessen, a képzési formák között átjárhatóság legyen, maga az oktatás pedig lehetőleg gyors, gazdaságos, tartalmi szempontból pedig korszerűsíthető legyen. A könyvtári területre vonatkozó képzések megújításában a NKÖM Könyvtári Főosztályának megbízásából a osztályunk 2005 eleje óta vesz részt. Ennek a munkának az eredménye többek között az is, hogy miközben az OKJ-ben nyolcszázról négyszázra csökkent a képzések száma, aközben továbbra is szerepel a listán a könyvtárosasszisztens-képzés. A munka persze folytatódik, feladatunk lesz a képzési modulok behatárolása, a rész-, a ráépülő és az elágazó munkatevékenységi tartalmak meghatározása, a szakmai és a vizsgakövetelmények kidolgozása, és persze szeretnénk továbbra is részt venni a már említett HEFOP programban. Ez ad lehetőséget ugyanis arra, hogy a könyvtárosasszisztens számára olyan szakmai képzést nyújthassunk, amely „európai útlevelet” ad a számára. Ez az ún. EUROPASS olyan személyi dokumentumcsomag, amelyet végzett hallgatóink munkavállalás esetén egész Európában használhatnak végzettségük és szerzett kompetenciáik elismertetésére.

– *Lám, lám, mondhatjuk önkritikusan, csakugyan nem olyan magától értetődő és rutinszerű ez az oktatási munka. De komolyra fordítva a szót: tehát ez volt a könyvtárosasszisztens-képzés megújítása. Milyen eredménye van még a HEFOP programban való részvételnek?*

– A Nemzeti Szakképzési Intézet által koordinált fejlesztési program szerint szintén az osztály keretei között már megtervezett segédkönyvtáros képzés is megtalálja a helyét, amennyiben ehhez az ágazati irányítás és a szakma támogatását is megkapjuk. E képzés jelentősége abban áll, hogy emelt szintű szakképzésként ismerhető el, így aztán később kiindulópontja lehet a megújított felsőoktatási törvényben rögzített felsőfokú szakképzésnek. Ezzel osztályunk tevékenysége összekapcsolódhat a bolognai folyamattal szabályozott könyvtáros felsőoktatással. De, hogy a ti vélekedésetekben is van valami igazság, azt azzal tudom alátámasztani, hogy szeretném megőrizni az osztály tevékenységének legjobb hagyományait, szeretném az előző ötéves ciklusban kialakított keretek között folytatni a munkát, ezért továbbra is szakmai kommunikációs, koordinációs, integrációs, oktatásszervezési és közvetlen képzési tevékenységi formákban gondolkodunk.

– *Hallhatnánk ezekről külön-külön részletesebben is?*

– A kommunikációs feladatainkról először. A könyvtárosokat érintő képzés és továbbképzés érdekében folyamatos kapcsolatot tartunk a NKÖM-mel, továbbá az Oktatási, valamint az Informatikai és Hírközlési minisztériumokkal. Osztályunk folyamatosan képviselteti magát a NKÖM „A könyvtáros életpálya von-

zóbbá tétele” elnevezésű stratégiai bizottságában, azután a Magyar Könyvtárosok Egyesülete és az Informatikai és Könyvtári Szövetség oktatási-képzési munkabizottságában. Ugyancsak folyamatos kapcsolatot tartunk egyrészt valamennyi iskolán kívüli képzőhellyel, másrészt a könyvtáros felsőoktatás intézményeivel. Érdekes és újszerű feladat lesz az európai minták alapján nálunk is megjelenő „önkéntes könyvtári munkatársak” foglalkoztatásának bevezetése. Ennek első lépése, hogy kapcsolatot kell kiépítenünk és jó együttműködést megvalósítanunk az úgynevezett civil szférával.

A másodjára említett koordinációs feladataink között szerepelt a bolognai folyamathoz csatlakozó könyvtáros képző tanszékek munkájának összehangolása a BA-ciklus egységes programjának kidolgozása érdekében. A folytatásban ugyanezt a tevékenységet visszük tovább az MA-ciklus kidolgozásakor. A hétéves könyvtáros továbbképzések tapasztalatainak összegyűjtését is elvállaltuk, szeretnénk ezek felhasználásával a módosításra vonatkozó javaslatok kidolgozásához hozzájárulni, a jogszabályt módosító előkészítő munkában részt venni. Ehhez kapcsolódva képzési kataszterben tárjuk fel az utóbbi évtizedek könyvtáros képesítést adó okleveleinek, bizonyítványainak és tanúsítványainak rendszerét.

Integrációs feladataink sorában említtem azt a munkát, amit az európai szakképzési trendek figyelése és elemzése jelent. Ennek lényege, hogy a nemzetközi gyakorlatot összevessük a haza lehetőségekkel. Intenzívebbé kívánjuk tenni a közgyűjteményekben egységesen teljesíthető továbbképzési programok kialakítását. Terveink között szerepel a nem nyilvános könyvtárak munkatársainak a továbbképzésekbe való bevonása, vagyis az orvosi–egészségügyi és egyházi könyvtárakban dolgozó kollégákra is szeretnénk kiterjeszteni a továbbképzések lehetőségét. Iskolai könyvtári téren közös képzési programjaink vannak a Fővárosi Pedagógiai Intézettel, közkönyvtári területen pedig a Publika Magyar Könyvtári Körrel. Említhetem még a határon túli magyar könyvtárosok továbbképzésének támogatását is. A Könyvtári Intézetben ugyanis rövidesen kialakul az egységes, a határon túli könyvtári ellátást célzó stratégia, ennek keretében mi a továbbképzések határon túli helyszínekre történő akkreditálásában veszünk majd részt.

Oktatásszervezési feladataink között említtem meg a könyvtári akkreditált programok készítését, a korábbiakhoz hasonlóan támogatjuk más intézmények program-akkreditációs szándékait, például tanácsadással, a tapasztalatok átadásával és a képzésről szóló információk országos szétsugárzásával. Foglalkozunk a szakértői és szakfelügyeletre felkészítő képzési forma kidolgozásával. A Goethe Intézettel és a Francia Intézettel együttműködve ösztönözzük a könyvtárosok idegen nyelv tanulását. El ne felejtsem említeni tankönyvsorozatainkat, vagyis folytatjuk *Az iskola-rendszeren kívüli könyvtári szakképzés füzetei*, a *Továbbképzés felsőfokon* és az *EuroTéka* sorozat kiadványainak gondozását. Nem utolsó sorban közzétesszük a hagyományos képzési és gyakorló anyagainkat elektronikus formában is.

A végére hagytam azt, amiről már tulajdonképpen esett szó, a közvetlen oktatási tevékenységet. Itt is vannak újszerű feladataink. Így az országos Life Long Learning –stratégia keretei között fogjuk megvalósítani a képzők képzését (angolul: training for trainers). Megkezdjük a távoktatás lehetőségeinek felmérését. Távoktatásra főként a számítógépes akkreditált tanfolyamok esetében látok lehetőséget, ezt kísérleti jelleggel ki kell próbálnunk. Az IFLA irányelveinek megfelelően felkészítő képzéseket tervezünk, például a teljesítménymérés vagy épp a

könyvtáros etika témaköreiben. Ugyancsak fontosak esélyegyenlőségi tanfolyamaink, amelyeken a hátrányos helyzetűek igényes könyvtári kiszolgálására készítjük fel kollégáinkat.

– *Kedves Ágnes, csakugyan be kell látni, milyen összetett feladatok teszik próbára a Könyvtári Intézet Oktatási osztályának munkatársait. Utolsó kérdésünk éppen rájuk vonatkozik: hogyan tud megfelelni az osztály „személyi állománya” e sok és sokféle feladatnak?*

– Az osztály munkatársainak többsége igen jó munkabírású oktatósszervező. Az én feladatom, hogy pontos munkaszervezéssel, a minőségbiztosítás intézeti szinten kiépülő rendszerének keretében, olykor az intézet többi osztályának tagjaival együtt szerveződő team-ekbe átcsoportosítva őket biztosítsam munkájukhoz a lehető legjobb feltételeket. Végül is osztályunk alapfeladata hogy részt vállaljon a magyar könyvtárügy humán erőforrásának képzésében, szolgálatában, pótolhatatlansága tudatának elterjesztésében, és immár európai kompetenciáinak kialakításában.

– *Igazi végszót mondtál! Mindehhez kívánunk neked és munkabíró kollégáidnak sok sikert.*

Mezey László Miklós–Vajda Kornél

HÖLGYESI GYÖRGYI – Gyűjteményszervezési osztály

– *Kedves Györgyi, a 2006 februárjában kinevezést elnyert osztályvezetők közül egyedül te nem számítasz újnak, hiszen az előző ötesztendei ciklusban is vezetted a Gyűjteményszervezési osztályt. Ugyanakkor roppant sajátos a helyzeted, mert első osztályvezetői kinevezésedkor még egészen más feladataitok voltak. Arra gondolok, hogy amikor 2001-ben elkészítetted a pályázatod, még az Új Könyvek című állománygyarapítási tanácsadó kiadvány felelős szerkesztői tisztségére készültél, azután következett a váratlan – vagy talán nem is olyan váratlan – fordulat, a teljes profilváltás, amit te vezényeltél le, úgy tűnik föl, teljes sikerrel. Első kérdésünk tehát arra vonatkozik, milyen is volt ez az előző vezetői ciklus, és miként élted meg a változást?*

– Amikor hat évvel ezelőtt megpályáztam az akkor még Gyűjteményépítési Információs osztály vezetői posztját, programom középpontjában természetesen az Új Könyvek szerkesztésének feladatai álltak. Pályázatomban a kéthetente megjelenő kiadvány szerkesztésének megújítása kapta a legfőbb hangsúlyt. Voltak ugyan más, az állományalakítással kapcsolatos feladataink is, de ezek az időigényes kiadvány-szerkesztési munkálatok miatt tényleg csak másodlagosak voltak. Aztán nagyon nagy fordulat következett: az OSZK és a Könyvtári Intézet vezetésének döntése következtében az Új Könyvek szerkesztése, szellemi előállítása átkerült a lap kiadójához, a Könyvtárellátó Kht.-hez. Ez a változás gyökeres fordulatot hozott 2004-ben, amit én a „fordulat évének” szoktam nevezni. Persze amikor 2003 decemberében, karácsony előtt nyomdába adtuk az utolsó általunk

összeállított *Új Könyvek* szám kéziratát, már nagy vonalakban kialakult az osztály új feladatrendszere, munkavégzési koncepciója, amely alapjaiban ma is kirajzolja munkánk főbb vonalait.

A változás lényege az volt, hogy míg korábban szinte kizárólag egy kiadvány előállításával foglalkoztunk, azaz egyetlen tevékenységi formában gondolkodtunk, addig 2004 januárjától mind tartalmában, mind eszközeiben kiszélesedett, sokrétűbbé, sokoldalúbbá, mondhatnám, többszólamúvá vált a munkánk. Az új feladatok újfajta szemléletet, szakmai nyitottságot, gyors reagáló képességet követeltek és követelnek meg ma is tőlem és persze a munkatársaimtól. Új helyzetünkben immár nem lehetett rutinból, szokott módszerekkel megoldani feladatainkat. A váltás, most – két év távlatában – talán már elmondható, ha nem is zökkenők nélkül, de végbement. Erre utalhat az a tény is, hogy az osztály személyi összetétele nem változott.

– *Mondj valami közelebbit az osztály 2004 januárjában életbe lépett új feladatrendszeréről!*

– A „fordulat évében” kialakult új feladatrendszert és koncepciót tükrözi az osztály nevének megváltozása is, Gyűjteményépítési Információs osztályból Gyűjteményszervezési osztály lettünk. Ez mutatja egyfelől a folyamatosságot – hiszen továbbra is a könyvtárak gyűjteményeinek alakításával foglalkozunk –, másfelől jelzi az újdonságot, a lényegesen megváltozott feladatkört. Ha nagyon le akarom egyszerűsíteni a választ, azt mondhatnám, hogy három tevékenységi formánk van. Egyrészt központi szolgáltatásokat működtetünk, másrészt információkat szolgáltatunk a NKÖM Könyvtári Főosztályának a könyvtár-politikai döntések előkészítéséhez, harmadrészt közvetlen szakmai tanácsokat, ajánlásokat adunk a különböző könyvtártípusokban dolgozó, hozzánk forduló kollégáknak.

– *Kérlek, részletezd mindhármat. Milyen központi szolgáltatásokat működtettek?*

– Először a gyűjteményépítési információs szolgáltatásról mondanék valamit. Internetes szolgáltatásunk az *Állománygyarapítási portál*, amely a szó eredeti jelentésében a könyvtárak állományalakítási munkájához ad segítséget, és ez az a tevékenység, amely még őrzi munkánk folyamatosságát, ha tetszik, történeti kontinuitását. Az *Állománygyarapítási portál* négy részből áll. Az első a *Könyvplusz*, ez hetenkénti frissítéssel közli az „új”, a már a KELLO-ban készülő *Új Könyvek*-ben nem szereplő kiadók és kiadványaik adatait. Vagyis a könyvtárak innen értesülnek azokról a friss könyvekről is, amelyek nem szerepelnek az *Új Könyvek* kínálatában, tehát fölvehetik a kapcsolatot a számukra szükséges mű kiadójával, és tőlük megrendelhetik. A másik központi szolgáltatás a *Főlépéldányok* elnevezésű internetes „rovatunk”, ahol egy helyen közreadjuk a hazai könyvtárak főlépéldány-jegyzékeit. Ilyen módon sok száz könyv kerül a megfelelő könyvtárhoz térítésmentesen, ahelyett, hogy zúzdába küldenék. A harmadik a *Külföldi dokumentumok beszerzési forrásai* elnevezésű, ugyancsak internetes szolgáltatás, amely azoknak a hazai és külföldi cégeknek az adatait tartalmazza, amelyek a külföldi dokumentumok forgalmazását végzik. A cégalapadatokban a forgalmazott dokumentumok típusa és nyelve szerint lehet tájékozódni. Végül negyedik szolgáltatásunk a *Tankönyvek és tankönyvkiadók*, ezzel természetesen és főként az iskolai könyvtárak állománygyarapítását tudjuk szolgálni, ugyanis itt a tankönyveket, tanítási segédleteket megjelentető kiadók adatai találhatóak meg, illetve

az aktuális tanévben hivatalosan elfogadott tankönyvek jegyzéke tanulmányozható. Már itt utalok arra, hogy ezt a szolgáltatásunkat szeretnénk kiszélesíteni, és a taneszközöket forgalmazó cégek listáját is elektronikus úton elérhetővé kívánjuk tenni.

– *Ha jól értjük, e négy adatbázis építése, frissítése az osztály tevékenységének fő iránya. De a bevezetőben utaltál feladataitok sokféleségére. Milyen munkáitok vannak még az Állománygyarapítási portál mellett?*

– Szerintem nagyon fontos szolgáltatásunk a *Könyvtárépítési, -berendezési és könyvtártechnológiai információszolgáltatás* című weboldalunk. Mint a nevéből is következik, itt a könyvtárak építésére vonatkozó friss információkat közöljük, újonnan épített és felújított intézményeket mutatunk be, mégpedig fotók, alaprajzok kíséretében. Összegyűjtöttük továbbá a könyvtárak berendezésével, a könyvtári bútorok, eszközök, berendezések forgalmazásával foglalkozó cégek adatait is, nemkülönben a biztonságtechnikai cégek kínálatát, sőt a könyvtárakban keletkező veszélyes hulladékokat kezelő, szállító cégekről is közlünk aktuális információkat. *Könyvtár-technológiai eszközök* című weboldalunkon az Ariel elnevezésű dokumentumküldő és –fogadó szoftverrel kapcsolatos ismereteket gyűjtöttük össze, és ezt az információs anyagot a könyvtári igényeknek és a technikai változásoknak megfelelően folyamatosan bővítjük. Ide sorolnám még *A fogyasztékkal élő olvasók könyvtárhasználatát segítő technikai eszközöket* bemutató szolgáltatásunkat, ennek segítségével szintén tippeket adunk a beszerzési forrásokra nézve.

Nem hagyható említés nélkül a könyvtáraknak szóló bibliográfiai információs szolgáltatás sem, amelynek három területe van. Az első a hazai könyvtárakban készülő, illetve azokban használható bibliográfiai adatbázisok összegyűjtése; a második az interneten elérhető és csak olvasható bibliográfiák gyűjteménye; a harmadik a könyvtárakban épülő helyismereti adatbázisok számba vétele.

Külön beszélgetés témája lehetne a határon túli magyar könyvtárak munkájának támogatása. Ennek nagyon kezzel fogható eredménye az évente frissülő *Hungarológiai kézikönyvtári jegyzékünk*. Ez nem más, mint egy ajánló jegyzék a külföldi magyar intézetek, magyar tanszékek, könyvtárak számára, és tartalmazza, mi az, amit kézikönyvként feltétlenül érdemes beszerezniük és az ottani olvasók tájékoztatására használniuk. A közelmúltban éppen a 2005. évi frissítést végeztük.

Talán ennél is többet kellene szólnom az ODR országos kiterjedésű munkájában való részvételünkről. Az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer tagjainak, illetve a szolgáltatást igénybe vevő könyvtáraknak a tevékenységét szeretnénk segíteni az *ODR információs oldal* című honlapon szolgáltatásunkkal. Ezen a weboldalon az ODR-rel kapcsolatos friss hírek, újdonságok, jogszabályok, elméleti és gyakorlati tudnivalók kaptak helyet. Linkek és rendszeresen frissített irodalomjegyzékek állnak az érdeklődők rendelkezésére. Folyamatban van a *Könyvtári Minerva* elektronikus formájú adatbázisként való fölépítése, amely nagyjából a régi, nyomtatott minerva adatait tartalmazza, csak éppen elektronikus elérhetőséggel és folyamatos frissítéssel. Erről nem is beszélnék bővebben, hiszen vonatkozó terveinkről, konkrét elképzeléseinkről és a munka megkezdéséről beszámoltam a 3K idei első számában. Tervezzük a könyvtári kutatások nyilvántartásában való közreműködésünket. A hazai könyvtári kutatóhelyeket szeretnénk „beterelni” a BME–OMIKK által működtetett Nemzeti Kutatás-nyilvántartási Rendszerbe, és a könyvtári kutatások adatait a honlapunkról kívánjuk elérhetővé tenni.

Nem utolsó sorban az osztály feladatai közé tartozik a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* című országos szakfolyóirat szerkesztése. A nyomtatásban megjelenő, a legszélesebb szakmai közönségnek szóló lap hónapról hónapra közreadja a hazai és a határon túli magyar könyvtárosságot érintő és érdeklő aktuális kérdéseket, elméleti és gyakorlati újdonságokat, időtálló és efemer cikkeket, a szakmai viták hozzászólásait és így tovább. A lap válogatott cikkanyaga – féléves időbeli eltolódással – az interneten is olvasható, onnan letölthető. Ez a szolgáltatás elsősorban a szakmai kérdésekkel behatóbban foglalkozó kutatók, könyvtár szakos hallgatók számára „viszi házhoz” a szakirodalmat.

– *Ezek voltak tehát az osztály által működtetett központi szolgáltatások. De említetted, hogy összesen három tevékenységformátok van. Kérünk, beszélj röviden a további kettőről is!*

– Igen, említettem, hogy információk szolgáltatásával kivesszük részünket a NKÖM Könyvtári Főosztályának döntés-előkészítésében. Közreműködünk az Országos Dokumentum-ellátási Rendszer működésével kapcsolatos vizsgálatokban, és rendre javaslatokat teszünk a felmerülő problémák megoldására. Részt veszünk a könyvtáraktól történő információ- és adatgyűjtésben, a kérdőíves felmérésekben. Most újra említhetem a készülő elektronikus Könyvtári Minervát, de fölmerült az informatikai ellátottsággal kapcsolatos mérések elvégzése vagy éppen a muzeális dokumentumok gyűjtésének áttekintése, aztán fölmerünk a könyvtárak akadálymentesítésének jelenlegi állapotát. És közreműködünk a könyvtári jogszabályok, illetve felülvizsgálatuk, módosításuk előkészítésében és a kapcsolódó tájékoztató munkában. Konkrétan a 3/75. KM–PM leltározásról szóló rendelet módosítása van napirenden.

Harmadik tevékenységformánk a könyvtáraknak, a kollégáknak nyújtott szakmai tanácsadás, alkalmi segítségnyújtás. Ez lehet kérés, kérdés alapján eseti, és lehet rendszeres. Az előbbiek között említeném, mondjuk, a hozzánk forduló határon túli kollégák kérdéseire való válaszadást, közvetítőként segítjük a dokumentumokhoz való hozzájutásukat; az utóbbiaknál például a jogszabályokban foglaltak értelmezése, alkalmazásának elősegítése lehet viszonylag folyamatos vagy visszatérő feladatkörünk.

– *Kedves Györgyi, nem csupán meggyőző, de szinte impozáns számbavétele volt ez a „fordulat évétől” eltelt két esztendő megannyi tennivalójának, elvégzett munkájának. De hogyan tovább? Mik az osztály előtt álló új feladatok?*

– Csakugyan, ez a feladatrendszer, a hozzá tartozó módszerek és a megvalósult projektek együttese az elmúlt két évben öltött alakot. Olyan feladatrendszer ez, amelyet meghatároznak az alapvető dokumentumok, mint az 1997. évi CXL. törvény, tehát az úgynevezett könyvtári törvény, a magyar könyvtárügy 2003–2007 közötti időszakra vonatkozó stratégiai terve, meg az OSZK és a Könyvtári Intézet 2005–2008. évi stratégiája. Feladatrendszerünk ezek mellett természetesen illeszkedik a Könyvtári Intézet hivatásához, tevékenységéhez és a könyvtárak szükségleteihez, a kollégák szakmai igényeihez. Ezek jelentik az alapot a jövőendő munkái számára.

Mindeközben azt is tudjuk, hogy munkánkat a ma még ismeretlen tényezők, követelmények, az előre nem látható változások támasztotta új kihívások is alakítani fogják. Ennek a bizonytalansági tényezőnek a tudatában is körvonalazódnak az előttünk álló új tennivalók. Most ötöt említenék meg. Terveink szerint közre

fogunk működni a városi könyvtárak állományának összetételére és alakítására vonatkozó vizsgálatokban; jobban oda kell figyelniük az iskolai könyvtárak igényeire, a nekik szóló speciális szolgáltatások lehetőségait kell végiggondolnunk; szerepünk lesz az országos digitalizációs programokban, főként a helyismereti dokumentumok digitalizációs szempontjainak kidolgozásában; bizonyosan részt fogunk venni az ODR tagkönyvtárak nyilvántartási rendszerének egységesítésében, a könyvtárközi kölcsönzések teljesítmény-mutatóinak kidolgozásában; végül közreműködünk az IFLA állományalakításra és gyarapításra vonatkozó irányelveink megismertetésében és alkalmazásában.

Osztályunknak – miként az egész Könyvtári Intézetnek – az az elsődleges feladata, hogy folyamatos és szoros kapcsolatot tartson a hazai könyvtáros társadalom egészével, figyelje a szakma változásának irányait – mondhatnám, trendjeit –, gyorsan és szakszerűen reagáljon az új igényekre, a kihívásokra. A már működő és felsorolt szolgáltatásainkat folytatjuk, miközben persze bővítjük, frissítjük, megújítjuk az igények szerint, és újabbakon is gondolkodunk, ahogy erre az imént említettem öt példát. Vagyis a folyamatosság és az újszerűség dialektikáját igyekszünk érvényesíteni. Ez persze változásra és változtatásra való képességet feltételez, nyitottságot és a szakmai közéletben való részvételt vár el tőlünk a felkészültség és a tájékozottság alapvető igényén túl.

– *Terveiben, elképzelésekben tehát nincs hiány, feladatok is bőven vannak. De a megvalósításhoz a szakértelmen, az új iránti fogékonyságon kívül azért anyagi erőforrásokra is szükség van. Erről miként vélekedsz?*

– Az osztály rövidebb és hosszabb távú terveiben nem szerepelnek jelentős pénzügyi forrásokat igénylő feladatok. Költséggel legfeljebb a Könyvtári Minerva adatbázis esetleges továbbfejlesztése, illetve az adatgyűjtéshez kapcsolódó postai küldemények továbbítása jár. Egyetlen dologról azonban az anyagi feltételek kapcsán feltétlenül beszélnünk kell. Amint az már korábban kiderült, korszerű módszerekkel, korszerű szolgáltatásokat szeretnénk nyújtani a hazai könyvtáros szakma, könyvtáros társadalom számára. Ehhez azonban nem nélkülözhetjük a korszerű eszközöket. A kollégáim számítógépei általában öt–nyolc évesek, és rendszeres, egész napos igénybevételnek vannak kitéve. Nagyon fontos feladat a munkatársak számítógépeinek korszerűsítése, szükség szerint cseréje, mert a hibás, akadozó, lassú, megbízhatatlan eszközök nagymértékben megnehezítik, sőt lehetetlenné teszik a számítógépes munkát, ellehetetlenítik az internetes szolgáltatások működtetését. Tudjuk, hogy a szigorú gazdasági megszorítások bennünket is érintenek. Épp ezért az előtűnik álló feladatokat javarészt önerőből, a belső tartalékok mozgósításával, az erőforrások racionálisabb felhasználásával, adott esetben az osztály-kereteken átlépő, átnyúló team-munkával kívánjuk megoldani. Persze nagyon fontos a pénz, de legalább ilyen fontos a szakmai megalapozottság, a kollégák szakterületen való jártassága, naprakész tájékozottsága, a már emlegetett nyitottság, fogékonyság. Így, szerintem lehetséges lesz, hogy az elmúlt két évben elért színvonalat mindenképp megőrizzük, ahol lehet, emeljük.

– *Kedves Györgyi, nagyon célratörő, szinte rigorózus programpontokat, felsorolásokat tartalmazó beszélgetésünket mi mással zárhatnánk, mint azzal, hogy sok sikert kívánunk neked és munkatársaidnak.*

Mezey László Miklós–Vajda Kornél

Van-e helye az infobrókernek a hazai könyvtárakban?

E cikk négy hazai szakember elektronikus levelezésének szerkesztett változata. Az eszmét cserélő, vitázó felek egyetértenek abban, hogy az infobrókernek lehet helye a magyar köz- és szakkönyvtárakon belül. Ám, hogy milyen módon, az egyelőre nem tisztázott. Az infobróker¹ – ha a független információs tanácsadó szinonimájaként használjuk – már nevében is külső, független. Azt jelenti, hogy többnyire önállóan vagy kisvállalkozásában dolgozik, és tevékenysége túlnyomórészt információkeresés és -szolgáltatás. A használók döntéseit támogató információ- és tudásszolgáltatás a könyvtárakon vagy más intézményeken belül is kívánatos tevékenység lehet. De megélhet-e ténylegesen az infobróker egy intézményen belül? S ha igen, akkor hogyan?

A címben feltett kérdést kulturális oldalról megközelítve egy előadásban² az a válasz született, hogy „idehaza egyelőre nem”. Ez az írás szélesebb körben, több szempontot figyelembe véve (kiterjeszthető könyvtárosi kompetencia, növekvő kereslet, fenntartói érdekek, szolgáltatói attitűd milyensége stb.) keresi tovább a választ.

* * *

Mikulás Gábor: Felvetés: a fenntartó 10 százalékkal csökkenti bérjellegű költségvetését. Nem akarunk elbocsátani, és kevesebbet fizetni sem. És adott a munkabér kitermelésének elvi lehetősége – például térítéses információszolgáltatás által. Azért mondom ezt kiindulásként, mert vagy húsz éve Dániában kb. hasonló folyamat játszódott le, s mára a nagyobb dán könyvtárakban bevett dolog a térítéses információszolgáltatás.

Horváth Sándor Domonkos: A kérdés államháztartási környezetben nem értelmezhető. Miért?

- 1) Az intézmények létszámát sok esetben helyi rendelet határozza meg. Amikor létszámot csökkentenek, akkor ezt a számot módosítják. Tehát hiába van bérem, ha a státust elvonják... A fenntartót sok esetben jobban érdekli az álláshelyek száma, mint a mögötte lévő bértömeg...
- 2) Másrészt az éves költségvetésünk rendszerint két tényezéből áll:
 - fenntartói támogatás,
 - saját bevétel.

Mondjuk, a fenntartói támogatás 90 százalék, a saját bevétel 10 százalék. Ha megnövelem valamilyen technikával a saját bevételemet, akkor a fenntartó várható

lépése az lesz, hogy a támogatást csökkenti a 100 százalékon belül, tehát úgy lesz, hogy pl. fenntartói támogatás 80 százalék, saját bevétel 20 százalék. Ez nem feltétlenül alakul így, de a játéknak ezek a főbb szabályai. Ráadásul nem csökkentheted később a saját bevételedet, tehát a helyzeted maximum az első évben javul, utána változatlan marad, igaz, levettél egy kis terhet a fenntartó válláról...

Elképzelted persze olyan is, hogy a 100-at megnöveled 110-re, és utána az lesz a 100 százalék, viszont a fenntartó óhatatlanul be fogja számítani a saját növekedést, és a következő években nem növel.

Ezek a mechanizmusok ellene mondanak a piacosításnak. Ott, ahol nem költségvetési intézmény, hanem kht-formájú a működtetés, viszont sorra azt látni, hogy a szakmai feladatról elfelejtkezve, helyiség bérciadásból és hasonlókból próbálnak bevételt kipréselni. Mivel az a könnyebb út.

Tehát, ahogy az intézmény a költségvetéséért lobbizik, azt hiszem, hogy a létszámleépítéssel szemben is inkább az efféle fegyvert veti be. A vezető meglátogatja azokat a politikusokat, döntéshozókat, akiket esetleg befolyásolni tud. Persze csak akkor, ha ő maga titkon nem ért egyet a leépítéssel, ami lehetőséget adhat valamiféle belső átalakítására is, ami igazán csúnyán hangzik, de egy kellően patológiás szervezet rendbetételéhez eszközt is jelenthet. És az fel sem vetődött még, hogy a vezető azért nem tesz semmit, mert neki magának is egzisztenciális félelmei vannak, vagy esetleg alkalmatlan az ilyen helyzetek kezelésére, netán cleve reménytelennek ítéli meg a fellépést.

MG: Tehát akkor kht-formában elvileg lehetséges az infobróker foglalkoztatása, ha van hozzá szakértelem.

Czupi Gyula: Domonkos szövege pontos és szabatos. Mi például azzal próbálunk mozgásteret nyerni, hogy a státusokat időszakosan a munkaügyi központ segítségével töltjük be, így marad bér, amit a munkaügyi központ által támogatott másik kolléga maximum egyéves alkalmazására fordítunk. Így kampánymunkákkal araszolunk előre. Ez a megoldás adott lehetőséget a retrospektív konverzióban nagyot lépni, és ez adott lehetőséget a digitális archiválás technikáinak megtanulására is.

A közalkalmazotti gondolati körből most csak úgy látok kitérést, hogy

- a bróker jelképes összegért a könyvtár szolgáltatásai közé szervesülve, de vállalkozóként végzi a tevékenységét. Ez formálisan a használó számára nem is látható, csak a számla kiállítója nem a könyvtár, hanem a vállalkozó.
- a könyvtár – talán, mert hiteles az ígénylő előtt – veszi fel a megrendelést a munkára, majd ezzel megbízza a brókert. A könyvtár dologi bevételekre tesz szert és dologi kiadása is keletkezik. Ez a forma egyébként az EU-trenddel is egyezik, hiszen bemutatható úgy, mint a munka kiszervezése (pl. takarítás, rendszerfelügyelet stb.) a közalkalmazotti körből.

MG: Könyvtárosból tehát nem lesz infobróker?

HSD: Az infobróker éltető közege valószínűleg nem a költségvetési szféra. Az információbróker olyan szakember – az én felfogásomban –, aki könyvtáros, de nem a pont-vesszőcske orientációhoz tartozó, a könyvtárban menedéket kereső introvertált ember, és bizony nem is az a „mindent az olvasóért”-lobogó lelkes vagy megkeseredett, haláláig kis pénzért szolgáló, elhivatott fanatikus, akit annyira tisztelünk, hanem egy olyan szakember, aki tudását anélkül hagyhatja szárnyalni, hogy kezét-lábát gúzsba kötnék az oly sok hazai közkönyvtárban fellelhető hűbéri köte-

lékek. A szabadságnak azonban ára van: a költségvetési paternalizmus langyos vízének éles alternatívája a vállalkozói „éhenhalás”. Az pedig aligha megy, hogy valaki közalkalmazott, ugyanakkor saját zsebre is számláz, lényegében a munkakörébe tartozó feladatokért.

A sikeres információbróker a szakma nagy túlélője, az az ember, aki elszakad az intézménytől, és a szolgáltatásra koncentrálni. Sajnálkozik az intézményen, pedig abból él, és azért él meg, mert az intézmény olyan, amilyen. Az intézmény pedig nem fogadja el őt, mivel deviánsnak tűnik, és haragszik rá, mert más, mert nem tartja be a megrögzött, céhes játékszabályokat.

MG: De együttműködés lehet a felek között: a könyvtár munkát közvetít az infobrókernek, az infobróker pedig úgy csinál, mintha a könyvtárban (is) dolgozna?

Kap-e ma egy hazai könyvtár olyan feladatokat, amelyeket érdemes kiadnia infobrókernek? (A Libinfónak bedolgozva azt tapasztaltam, hogy kell ugyan a testre szabott információ, de az ottani látogatók nem akarnak fizetni.) Eddigi ügyfeleim mind személyes kapcsolat megszerzése után kértek fel.

Azt egyelőre nem látom, hogy az önálló infobrókernek miért éri meg könyvtárral társulnia. Lenne erre érv, pl. ha lennének legálisan értékesítésre is felhasználható elektronikus adatbázisok a könyvtárban, vagy ha lehetne könyvtárosokkal (vagy könyvtárral) üzletet kötni. Mai kérésem: 1000 forintot fizetnék military tourismmal foglalkozó német, osztrák, svéd és dán cégek elérhetőségéért. Ki tudja ezt megfelelő minőségben, megbízhatóan, számomra kevés extra ráfordítással szállítani? Enélkül az infobrókernek akkor érdemes könyvtárba mennie, ha a keresett területen nem túl friss információk vagy kimondottan nyomtatott források kellene.

Ha jól értem, ott tartunk, hogy a könyvtár saját szervezetében nem működhet infobróker, de elvileg lehetnek közös projektjei a két félnek.

HSD: Az előbbi akár panasz is lehet, mivel a könyvtár – jellemzően alulfinanszírozottsága miatt – nem képes minden igényt kiszolgálni. Lehetne azonban magyarázat is arra, miért kellene az infobrókerek, miért van esélyük a sikerre? Úgy vélem, hogy mindezek mellett az infobrókernek van helye a könyvtárban, mégpedig kétféle módon. Egyrészt mint könyvtári alkalmazottnak, akit alkalmasint szaktájékoztatónak nevezünk, és aki a könyvtár ingyenes információs szolgáltatásait közvetíti. Másrészt vállalkozóként, de akkor a „pult másik oldalán” – mégpedig mint a könyvtár professzionális felhasználója.

MG: Az infobróker per definitem *keres és értékesít*; ha tetszik: olyan tájékoztató, aki pénzéért teszi az összegyűjtött információt. Ez azt feltételezi, hogy

- a könyvtárban van eladható információ, vagy
- a könyvtáron kívüli forrásokat is igénybe lehet venni (web, telefonon szerzhető információ, külső térítéses adatbázisok, dokumentumok stb.)

Eddigi tapasztalatom szerint a második pont realisabb, ami viszont felveti azt a kérdést, hogy akkor miért legyen az infobróker a könyvtárban? Az információ kínálata (vö.: könyvtári állomány) felől közelítve jóval nehezebb az üzlethez közelíteni, mint az igényekből kiindulva.

Másik oldalról: szerintem azért jó, ha terem infobróker a könyvtárban, mert új (üzleti és hatékonysági) dimenziót visz a szolgáltatásba. Ez azonban nem azt jelenti, hogy az idős nénit ne kellene „szépszerelmessel” kiszolgálni, mert az nem

rentábilis, hanem azt, hogy pl. az egy év alatt „szépszerelmessel” kiszolgált öreg néni számát és elégedettségi szintjét vesszük a haszon mutatójának. Az infobroker persze alapesetben nem ezzel foglalkozik³, de egy belső rotálással vagy munkaidő-megosztással (pl. délelőtti üzlet, délután öreg néni) az üzleti szolgáltatásban felszedett mentalitással feltehetően hatékonyabbá teszi az utóbbit. Ekkor eljutunk a teljesítménymutatók finomításához, hogy elkerüljük a szolgáltatás lebutítását (vö.: a privatizált angol vasúthálózatnál spóroltak a biztonsággal, amely katasztrófákhoz vezetett).

Tehát szerintem könyvtári alkalmazottként nagy autonómiával, valahogyan szerződésben rögzített érdekeltséggel, akár rész munkaidőben működhet infobroker, amelyet nevezhetünk akár könyvtári térítéses információszolgáltatásnak. Ilyet láttam vagy tíz éve az angliai Hertfordshire Egyetemi Könyvtárban: a könyvtár által alapított Hertis vállalkozás szolgáltatásában lévő munkatársak fele munkaidőben foglalkoztak ilyenekkel. (A Hertis egyébként azóta megszűnt, munkatársai részben szabadúszók lettek, és a szakmába – publikációikat alapul véve – jól bedolgozták magukat.)

CzGy: A válaszod érdekes, de nem tűnik életszerűnek. A közalkalmazotti logikának van egy ki nem mondott, de élő szabálya: csak valamiféle sztenderdet adunk (idős néni). Ha különösen szeretünk valakit, akkor – a szakmai hiúságunk legyezgetése érdekében is – neki kincseket, mélyebb ismereteket is adunk. sőt ajánlunk a rejtett, nehezebben megjelölhető forrásokból is, sőt valamiféle „beavatásban” is részesítjük. Ezt azonban, mivel nem szabályozható és ellenőrizhető, nem feltétlenül tesszük meg mindenkivel.

MG: Ez kulturális oldalról érthető; etikailag nyilván abszurd, hiszen milyen jupon teszünk különbséget a használók között? Az infobroker hozzáállásával ezt a szimpátia-alapú megkülönböztetést egyértelműbb, szenttelenebb megkülönböztetésre változtatja a fizetőképesség vízválasztója. Amirc szintén nem mondható, hogy etikusabb (legalábbis önmagában), viszont lényegesen őszintébb eljárás. A rendszer emellett nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy az infobroker valakit munkájával szponzoráljon, azaz mérsékeltébb áron, esetleg térítésmentesen dolgozzon valakinek, hiszen adott a keresztfinanszírozás lehetősége (a tehetősebb ügyféltől beszedett magasabb díj fedezheti a szociális alapú vállalási árat). Mindent összevetve az infobroker eljárását társadalmilag célravezetőbbnek tartom, és mint lehetőség, feltehetően etikusabb is.

CzGy: Analógia: az orvos ugyanabban a rendelőben délelőtti OEP finanszírozta rutinmunkát végez, de a fontosabb ügyfeleket délutáni magánrendelésére hívja, és akkor a lehetőségei, ismeretei hirtelen megszorodnak, és olyasmit is képes gyógyítani pénzért, amit délelőtti nem tudott. Nem ilyen lenne a mi két féldíós könyvtáros-infobrokerünk?

MG: A példában ugye az orvos a nagyobb bevétel reményében hívja délutánra a beteget, nem azért mert jobban kedveli? Szerintem itt a klasszikus alapszolgáltatások meghatározása kérdéshez jutunk el. Egyik cikkem⁴ egy elég egyenes, idehaza szokatlan hangvételű explicit módja ennek. Ami tehát az alapszolgáltatáson túl van, lehet térítésért végezni.

CzGy: Elolvastam a hivatkozott referátumodat. Értem az utalást. Ma a magyar közkönyvtárak egyébként más helyzetben vannak. Ma ezekbe a könyvtárakba még nem jön be egy hatalmas potenciális használói tömeg, amelynek a kiszolgálására

készek lennének a könyvtárak. Velük szemben nem fogalmazhatunk meg elvárásokat azon kívül, hogy használják a könyvtárat, jöjjenek a könyvtárba, mert ez a mai könyvtár nekik van kitalálva.

Ha az infobrókert úgy fogjuk fel, hogy ő olyasmit tud összegyűjteni, megszerkeszteni, előállítani, amit a vállalkozó, a pályázatíró, a szakdolgozatíró stb. hajlandó megvásárolni, akkor ilyen infobrókert el tudok képzelni a könyvtárban két féldíősként. A könyvtári szempontú kettéválasztása a tevékenységnek akkor a következő lenne. A mai tájékoztatási munkát valamiféle gyorséteremnek mondanám, ahol a megrendelés és a fogyasztás gyakorlatilag egy időben van. Valójában a választékból rendelhet az olvasó. A választék a gyorsan hozzáférhető információt jelenti. Ezt elfogyasztja az olvasó (kölcsonöz, fénymásol, olvas, nyomtatott stb.). A másik olyan rendelés, amely speciálisan elkészített étekre vonatkozik. Külön munkaidőt. nyersanyagot, esetleg eszközt kíván. Ez nem fogyasztható azonnal, azonban külön minőségi elvárásai lehetnek a megrendelőnek, amelyért pénzt lehet kérni. Ez lenne az infobróker egyik mutációja, amely a könyvtárakban fajult ilyené.

MG: Akár meg is egyeztünk. Fennmarad azonban még a külső forrás bevonásának esete. Például hogyan telefonálhat, használhat fizetős adatbázist, mászkálhat ki munkaidőben a könyvtárban dolgozó infobróker?

HSD: A függetlenségnek bizony ára van. Az nem megy, hogy azt mondjuk: az infobróker független, ugyanakkor könyvtári dolgozóként fizetést húz, vagy ha azt nem, akkor működési terepet kap. Ha az infobróker beköltözne a könyvtárba, és rátábláznák a ráeső fenntartási költségeket, akkor azonnal megvilágosodna számára, hogy a könyvtár miért államilag finanszírozott tevékenység. Nézetem szerint az infobrókernek mint vállalkozóként működő, autonóm piaci szereplőnek nincs igazán helye a könyvtárban. Azaz, ha mégis, akkor őt már könyvtárosnak hívják, és bizony nem a saját zsebére dolgozik, hanem az intézményére.

MG: Ez világos. Ilyet vagy hasonlót javasoltam korábban a Hertis példájával.

Kokas Károly: Szerintem a kérdés, hogy ez a dolog beépülhet-e az itt elképzelt formában egy nagy felsőoktatási könyvtár palettájába? Első látásra, az igényeket elméleti alapokról tekintve, abszolúte szabadnak tűnik a pálya, és költségvetési kérdés az egész. De a mi könyvtárunkból, a Szegedi Tudományegyetem Egetemi Könyvtárából kiindulva sok nehézséget is látok azért. Én integráció párti vagyok, amin azt értem, hogy az infobrókeri feladatkör jelentős részét szeretném, ha ellátná a szaktájékoztatás nálunk, s azt hiszem, erre képes is. Ne feledjük, hogy az internet, az EISZ-ben elérhető és azon túli (saját előfizetések stb.) adatházisokban való keresés, információkitermelés napi feladat ennek a 10-12 embernek, aki tájékoztató ügyeletben napi váltásban találkozik a hallgatók és oktatók-kutatók ilyenén kérdéseivel. Ez nagy gyakorlatot ad. Ezen munkatársaink jelentős része a könyvtári informatikus képzésben kifejezetten intern és on-line keresési technikákat tanít, beleértve a citációs indexeket, a tudományometriai részt is.

MG: Értem, ám pl. az EISZ-ből szerzett információk értékesítése illegális. Persze, nem zárom ki, hogy vannak más forrásaitok, amelyekből kiszedve, értékesíthető az információ. Vagy értékesítésben nem gondolkodtok?

KK: Nem is értékesítjük, hanem a saját kutatói ügyfeleinknek „csomagolva” továbbadjuk. (Nem szabad elfelejteni, hogy az egyetem a könyvtárat azért hozta létre, hogy információval lássa el az oktatást-kutatást. Semmiképpen sem lenne jó pozíció, mondjuk, költségvetési tárgyalásunkon, ha azzal érvelnénk, hogy ezt

vagy azt az információt ezentúl saját embereinknek is külön pénzért adjuk. Nagyon meg kell fontolni, mi az az extra hozzáadott érték, amit az egyetemnek mi, egyetemi emberek külön pénzért adhatunk. Még ha ilyen elüzletiesedett a mai világ, akkor is. Kifelé persze, az más dolog, de arról később.)

Más irányokat is igyekszünk felvenni, erre jó példa, hogy két munkatársunkat szabadalmi, szerzői stb. jogi szaktanfolyamban részesítettük egy PATLIB projekt keretében, a Magyar Szabadalmi Hivatallal együttműködve; azóta PATLIB tájékoztató központ is vagyunk. A könyvtári integráció (majd félszáz tanszéki könyvtár egyesült!) azt is meghozta, hogy a szaktudományi specializációs képességünk nagyot nőtt. Például EU információs központ vezetője jött be, orvosi szaktájékoztatók jöttek be stb.

Az is fontos szerintem, hogy mivel 1989 óta on-line keresést végeztünk a neten, és a 140 könyvtári dolgozó összes diplomás tagja gyakorlott az interneten, nagy az esély a kiválasztódás magas színvonalára. Hasonlóképpen a régóta folyó és általunk vitt szegedi könyvtáros informatikus képzés is nagy merítést ad. Mindez persze nem teljesen az információbrókerségről szól, de az jól látszik, hogy olyan környezet jött létre, amiben az idefordulók kiszolgálása döntően megoldott, így egyszerűen kicsinek látom azt a rést, amibe beleférne a bróker, úgyhogy ez mindkettőnknek megéri. Egy ilyen jó alaptulajdonságokkal rendelkező helynek, mint egy modern egyetemi könyvtár, szerintem a gondok nagy részét meg kell tudni oldania, úgy, hogy felveszi a kesztyűt, és saját keretei közt megkeresi az embert, a megoldást.

De ma ezek a szolgáltatások nem térítésesek, hanem központilag (ami nem feltétlen csak egyetemi pénzt jelent) finanszírozottak. Jelen pillanatban inkább abban vagyunk érdekeltek, hogy az információs szolgáltatást partnereinknek „ingyen” adjuk, viszont a hozzá kapcsolódó egyéb dolgok hozhatnak pénzt. Ennek oka az, hogy a potenciális közönség szinte kizárólag az egyetemi polgárokból áll.

MG: Felteszem, hogy a meglévő szellemi potenciál alkalmas lehet térítésért testre szabott információs szolgáltatására. Már csak azért is, mert ha nem teszi, a lassan, de kitartóan növekvő kereslet könyvtáron kívüli szolgáltatókat talál meg, és pénzt így nem az egyetemi könyvtárba viszi. Továbbá a pénzért adott információ – gyakorlati tapasztalatok szerint – a felhasználó számára általában értékeesebbnek, nagyobb presztízsűnek tűnik, mint az ingyenes. És bár távolról sem mondom, hogy egy egyetemi könyvtár egésze ilyen szolgáltatásra álljon át, a térítéses információszolgáltatás származtatott imázsa feltehetően jól jönne neki.

KK: Ezzel elvileg egyetértek. A gyakorlatban azonban az ilyen megkeresések száma nálunk csekély, lehet, hogy azért, mert amit csak lehet, átteszünk a hivatalból megválaszolandó spektrumba. Meg egy egyetemi könyvtár zártabb is kicsit, hiába nyilvános könyvtár. Az ügyfelek 95 százaléka egyetemi polgár, akit mi hivatalból „ingyenesen” szeretnénk tudással, információval kiszolgálni.

Persze volna területe ezen kívül is, de a hatalmas forgalom mellett csak az lenne az érdekünk, hogy olyanokat is ide csaljunk, és gondjaikra megoldást adjunk, ha ez bevételi forrásként komolyan szóba jöhet. De a mi apparátusunkkal dolgozó független bróker, aki állandó belső versenyben van jelen, s aki saját magának dolgozik anyagilag, az ebben a kontextusban nehezen képzelhető el. Egyelőre nem tudom, mi olyat nyújthat egy bróker, amit mi nem, és nem is akarunk nyújtani; meg hogy érdekünk lesz-e hagyni, hogy tőlünk jusson-e forráshoz. De könyvtárunkban egyelőre nem látszik ilyen probléma.

JEGYZETEK

- 1 Információbróker = független információs tanácsadó. Tevékenysége: ügyfele üzleti döntéshozatalát megkönnyítendő – térítésért – információt prezentál. Információt keres és értékesít.
- 2 Mikulás Gábor: Infobróker – szervezeten kívül, vagy belül? – Az információs tanácsadó szempontja. Elhangzott angolul a BOBCATSSS konferencián, Budapesten, 2005. február 2-án.
- 3 A legnagyobb különbség a tájékoztatópultnál dolgozó referenzs könyvtáros és az irodában tevékenykedő információbróker között az, ahogyan a kérdést kapják. Kész referenzkérdés ritkán fogalmazódik meg egy nap alatt az információbróker esetében. Másik különbség, hogy a bróker ügyfele nyers információn túl gyakran elvárja annak kifejtését is. Elemzést is megkíván. Az információbróker által készített jelentés nagyon hasonlít a piackutatási anyaghoz. Nemcsak a választ mondja el, hanem elmagyarázza, hogy az mit jelent, és hogyan befolyásolja az ügyfél dolgait. Lásd: Merydec Oyala: Founder and owner of an information brokering firm. In: Opening new doors: Alternative careers for librarians. Edited by Ellis Mount. - Special Librarians Association : Washington. 47–54. p.
- 4 Mikulás Gábor: Ausztrál diákok és a könyvtár. = Módszertani Közlemények 1994. 1. 46–48. p. <http://www.gmconsulting.hu/inf/cikkek/005/index.htm>

**Czupi Gyula–Horváth Sándor Domonkos–
Kokas Károly–Mikulás Gábor**

A Magyar Könyvészet 1921–1944. A Magyarországon nyomtatott könyvek szakosított jegyzéke című retrospektív nemzeti bibliográfia – betűrendes mutatóval, pótlásokkal, javításokkal – **on-line** is elérhető az Arcanum Adatbázis Kft. és az Országos Széchényi Könyvtár közös weboldalán az alábbi címen:

<http://www.arcanum.hu/oszk/>

(A bibliográfia CD-ROM változatát CD-ROM-on a Magyar Könyvészet 1921–1944 – javításokkal, pótlásokkal, betűrendes mutatóval címmel, lapunk 2005. évi 6. számában ismertettük.)

Veszprémben májusban

Az igazgatói irodába belépve a következő kép tárul elém: épp munkamegbeszélést tart Praznovszky Mihály, az Eötvös Károly Megyei Könyvtár igazgatója. A titkárság két fiatal munkatársával beszélget az ünnepi könyvhét előkészületeiről. Hangja szigorú, de bele van rejtve valami kedves, szeretetteljes odafigyelés.

„Az igazgató úr nincs itt!” – szól az üdvözlés, most már nekem. És bár személyesen még nem találkoztunk – csak telefonon beszélünk –, a hanghordozásáról és a stílusáról rögtön felismerem őt.

Helyet foglalok, épp csak kifújom magam, vendéglátómmal egyelőre csak ismerkedünk. El kell, hogy áruljam, ezekben a kötetlen, „magnó nélküli” percekben volt a legnyitottabb. Lehet, hogy kicsit „meg is próbált” engem, hiszen amikor megkérdezte az interjú egyeztetésénél, hogy magnóval dolgozom-e, én lazán csak annyit válaszoltam: „Igen, magnóval ... és az emlékeimmel. No meg néhány könyvvel.” (A könyveket a beszélgetés elején átadta ...) Úgyhogy most itt a számítógép előtt ülve a tegnapi nap emlékeit hívom magamhoz.

– Ott van a példaképem az asztalon – mondja, és a kezembe ad egy kis fehér szobrocskát.

– Napóleon – ismerem fel. – De mintha egy kicsit soványabb volna, mint a megszokott képeken.

– Azért van egy kis pocakja! Éppúgy, mint nekem! Nézze csak! – mutatja közelebből a kis tárgyat. – Egyébként ez egy fiatalkori ábrázolása. Gyerekkorom óta érdekel a személye, egész kis múzeumom van róla. Az irodámba meg behoztam a kollégáknak, mihez tartás végett! – mondja nevetve.

Aztán bekapcsolom a magnót. Beszéde kissé felgyorsul, szinte kérdés nélkül vág bele.

– Sokat lehetne és tudnék is mondani a könyvtárról és a könyvtáros szakmáról, de egyben óvatos is vagyok egy kicsit. Amikor a pályára kerültem a debreceni tanítóképző elvégzése után, muzeológus lettem Szécsényben, Nógrád megyében, a szülőföldemen. Elvégeztem még a történelem és könyvtár szakot az egyetemen. Szécsényben volt egy kis könyvtár, a Krúdy Gyula Városi Könyvtár. Nos, akkor írtam egy cikket, valami olyasmi címmel, hogy *Méltó-e nevére a Krúdy Gyula könyvtár?* Fiatal voltam, és természetesen azt hoztam ki az írásom végére, hogy bizony nem méltó ez a könyvtár Krúdy emlékéhez. Persze mindenki vérig sértődött. Azóta eltelt egy-két évtized, és tudom, hogy nem mindig a nyers szókimon-

dás vezet a célhoz. Lassan kialakítottam egy stratégiát, hogyan lehet megmondani az igazat úgy, hogy ne is fájjon, miközben igaz is legyen és hasznos is legyen az illetőnek. Ehhez egy másik példaképet találtam az idők során: egy Mikszáth Kálmán nevű szaktekintélyt. Ő aztán le tudta írni karcolataiban a véleményét, és mégsem sértődtek meg! Egyetlen egy személyiségi per sem indult ellene. Tehát azért tudott valamit az öreg! A szeretetbe, a jókedvbe, a humorba, az iróniába, netalán a cinizmusba burkolt igazság sohasem fájdalmas. Vagy legalábbis nem azonnal, csak később fáj. Egyfajta késleltetett fájdalom.

– *Akkor beszéljünk előbb Veszprémről, illetve a megyéről.*

– Tudni kell, hogy Veszprém ezeréves püspöki székhely, most már érseki központ. Nagyon erős volt gazdaságilag, hitéletben, szervezetileg, politikai befolyásban is, hiszen például a megye főispánja mindig a veszprémi püspök volt. Ez az épület abban az időben épült, amikor egész Veszprém megváltozott. Nagyon érdekes kettősségben élünk ebben a könyvtárban, mert ahol most ülünk, az abban az épületrészben van, ami 1902-ben épült és a püspöki jószágkormányzóság irodája volt. Viszont van egy másik rész, amit 1999-ben adtak át. Tehát a századforduló idejéről való ez a szárny, ez az időszak nemcsak a Monarchia felfutása, hanem a Monarchián belül ezeknek a városoknak a megújulása is. Amit ma lát Veszprémben, az tulajdonképpen ekkor alakult ki, legalábbis a belvárosra ez teljesen igaz. A belváros ekkor nyerte el a polgári arculatát, ma már csak vigyázni kell ezekre az értékekre.

A korabeli sajtóban is fellelhetőek a város fejlődését, szépiülését bizonyító cikkek. „Rövid néhány év alatt annyi szép épület emelkedett városunkban – írja a Veszprémi Hírlap 1900. évi 46. száma –, mint másutt talán sehol. Legutóbb a püspöki kormányzóság épülete tette díszessé városunkat; befejezéséhez közeledik a törvényszéki palota, hatalmasan épül a posta-palota. A városház melletti ház lerombolásával új utca fog nyílni a Ranolder-utcában s így remek sétányunk lesz, amennyiben a püspök-kertet egészen körüljárhatjuk.” Az új postaépület iránt különösen nagy igény mutatkozott a városlakók részéről. „...városunkban a mostani postaépület mind helyénél, mind berendezésénél fogva kritikán aluli.” Az igény jogosságát taglaló cikk 1900 tavaszán jelent meg szintén a Veszprémi Hírlapban (16. szám), és az új épületet 1901 őszén át is adták. Ezzel együtt nyilvános telefonállomást is kapott a város, abból az alkalmából, hogy Veszprémen keresztül elkészült a székesfehérvár–balatonfüredi telefonvonal. A villamosvilágítás bevezetése viszont csak 1910-ben készült el. „Kelltek ez, mert a késő estig ott görnyedő hivatalnokoknak és hivatalnoknőknek bizony igen nagyon rontotta a szemét a rossz petróleumlámpa.” A fentiekén kívül többek között templom, színház, gőzfürdő és vasútépítés is történt a városban.***

* Veszprémi Újság, 1910. 4. sz. 4. p.

** A cikkek forrása: Változó Veszprém a 20. század elején. Eötvös Károly Megyei Könyvtár. Veszprém, 2006.

– Az 1880-as években jellemző a nemzet és a polgárság részéről induló, az őseik megismerésére irányuló felbuzdulás. – folytatja a korszak bemutatását Praznovszky Mihály. – Amikor egy polgárság megerősödik, és van pénze önmaga felépítésére, valamilyen módon elkezd a saját történetét, önazonosságát iránt érdeklődni. Szerte az országban létrejönnek ezek a régészeti, történelmi, honismereti, irodalmi egyesületek, társaságok, amelyek egy-egy tájegység múltját, kultúráját kívánják megmenteni, bemutatni. Itt Veszprémben is így történik, és 1902-ben megalakul a Veszprém Vármegyei Múzeum és Könyvtár, amelynek alapját Mihálydi István bakonyszentlászlói plébános és Hornig Károly püspök adományai képezték.

Milyen körülmények között alapították ezt a múzeumot? A Veszprémi Hírlap 1902. évi 21. számában így olvashatunk: „Nem álom immár, vagy ha még nem is valóság, de mindenestre közel járunk hozzá. Mikor a boldogult Mihálydi István bakony-szt.-lászlói plébános haláláról megemlékeztünk a múlt év június elején, a hagyatékát képező nagyrészt magánmúzeum sorsát azon óhajításunk kifejezése mellett ajánlottuk vidékiünk műértő, egyúttal vezető férfiai figyelmébe, hogy vajha a nagy szorgalommal összegyűjtött régiségek magvát képeznék egy leendő vidéki múzeumnak, melynek egyedüli jogosult helye Veszprémben lenne. Amit akkor óhajtottunk, de már feledni kezdtünk, íme egész váratlanul valósulni kezd. ...”

Végül a Veszprémvármegye 1904. évi 70. száma eképpen mutatja be a már létrejött múzeumot és könyvtárat:

„A közérdek és tudomány szempontjából szükségesnek véljük az elért eredményt röviden ismertetni. A múzeum és könyvtár a vármegyei székház második emeletén 10 teremben van elhelyezve és pedig 8 teremben a szoros értelemben vett múzeum és 2 teremben a könyvtár.

A termek felszerelésére szekrények, állványok berendezésére a múzeum egyet saját erejéből a 4432 kor. 50 fill. állami segélynek és báró Hornig Károly megyés püspök 3000 koronányi készpénzadományának beszámításával több mint 13,000 koronát költött.

A tárgyak száma, beszámítva a már említett Mihálydy István féle gyűjteményt is, nagy állagban a következők:

A régiség gyűjtemény (a magyarok történetéig) 2005 drb.

A néprajzi gyűjtemény 250 drb.

Az iparművészeti gyűjtemény 1004 drb.

Történelmi emlékgyűjtemény (a népvándorlaskori és magyar történelmi) 607 drb.

Szép művészeti gyűjtemény 79 drb.

Régi pénzgyűjtemény több, mint 5000 drb.

Könyvtár 4200 kötet.

Összesen tehát 13,145 drb.”

Tehát ezzel a 4200 kötetrel alapították a mai könyvtárat.

Egészen sokáig, 1968-ig egy épületben működik a két intézmény – folytatja vendéglátóm –, azzal együtt, hogy 1950-ben jogilag különválasztják őket. Mint már említettem, 1968-ban kapunk épületet. Az 1990-es években indul meg a rekonstrukció. Megőrzik a régi épületet, az udvari önálló részt átalakítják könyvtári célokra, és ráépítenek egy modern szintet. Az épületet megmagasítják, egyben mélyítik is. Azonban lett volna a mostaninál egy mélyebb szint is, de mivel kiderült, hogy ez a város legmocсарasabb része, nem volt kivitelezhető a terv. Tehát ekkor Veszprém egy nagyon szép könyvtárat kapott, természetesen azzal a nagyon nagy gonddal – amit ma is érzünk –, hogy az épület eredetileg nem könyvtárnak épült.

Az építészek igyekeztek a régi épületrész jellegzetes, karakteres elemeit megjeleníteni az új szárnyban. Először nem tetszett a helyieknek, de ma már oda jutottunk, hogy látom, büszkéek rá, fényképezik, sőt olykor esküvő után ide jönnek a párok fényképezkedni.

A mélyítés elmaradása a raktár hiányát hozta magával, amit csak mára sikerült megoldani. A másik probléma a könyvszállító lift hiánya. Négy szinten vagyunk, és csak személyzeti lift van. Végül három ütemben, több szinten korszerű raktárakat építettünk 1200 négyzetméteren, 25 millió forint értékben. Nem volt egyszerű feladat a fenntartónál ezt elérni, ilyen gazdasági helyzetben. Amúgy jóban vagyunk egymással – relatíve. Bár a januári költségvetési egyeztetéseink mindig felérnek egy krimivel. Nehéz meggyőznünk egymást, de ez mindenhol így van. Azt a fenntartónak is látnia kell, hogy mi a szerepünk az általa meghirdetett művelődési stratégia végrehajtásában, és aszerint kell támogatnia az intézményt. Mellesleg nagyon utálok a fűnyíró elvet, az egyenlősít, ami még a tanácsi rendszerből maradt itt. Egyébként 1999 óta nagyon sok tapasztalatot gyűjtöttünk az épület használatával kapcsolatban. Én mindig is azt mondom, hogy naponta kell az olvasók igényeivel, a kiszolgálás minőségével foglalkozni, mert állandó változásban élünk. Természetesen a változtatás néha felhördülésekkel is jár. Volt, amikor a kollégák nehezebben fogadták az újításokat.

– *Hogyan jellemezné a munkatársait?*

– Nagyon jó és stabil könyvtáros csapatunk van. Meg kell, hogy mondjam, az egyik legjobb munkahely, ahol valaha dolgoztam az életben. Fialat és ezzel együtt tapasztalt munkatársaim vannak. Nagyon jó felkészültséggel, de természetesen egy rögzült szokásrendszerrel, beidegződéssel. Az én újításaimat ennek fényében értékelték. Be kellett látniuk, hogy nem azért változtatok, mert mindenen változtatni akarok, hanem, mert tudom, hogy az élet is változik körülöttünk. Itt említem meg azt is, hogy 1987-ben, amikor visszajöttem Veszprémbe, itt egy vegyipari egyetem volt 750 diákkal. Ma a Pannon Egyetem működik 9000 diákkal! Aki ilyen meghatározó fejlődésre nem reagál érdemben, az nagyot hibázik. A változtatásaim tehát nem öncélúak. Hiszen a megnyitás óta eltelt több mint fél évtized alatt kialakultak azok az olvasói szokások és igények, amelyekre reagálni kellett, vagy éppen olyan szakmai jelenségeket láttunk, amelyeket figyelembe kellett venni. Így a helyismereti gyűjteményt el kellett helyeznünk egy másik épületrészben, ahol megmaradt a nyilvános, szabadpolcos jelleg, de egyúttal kutatóhellyé is vált. Még több bekötött folyóiratot kellett elhelyeznünk az olvasóterben, ehhez át kellett rendezni a teljes területet. Ki kellett alakítani egy internetes

olvasóteret is, ami viszont magával hozta az újságolvasó tér átalakítását. Létre kellett hoznunk a könyvkötészet az új helyen. És a legnagyobb feladat: a zenei gyűjteményt áthozzuk a főépületbe, így az olvasó egy belépéssel minden dokumentumot egy helyen talál meg. Mondanom sem, kell, hogy ezek az átalakítások mennyi „járulékos” gonddal járnak.

Financiális okai is voltak a változtatásoknak, mivel a könyvtár gazdasági helyzete elég labilis állapotú volt. Három évembe tellett, mire stabilizáltam a működést, nem csekély szakmai áldozatok árán is. Ez a helyzet ebben az évben megint megváltozott, természetesen negatív irányba, és kezdek a munkát előlről – de hát ezt mindenki tudja, érzi a saját bőrén. Megint sokmilliós költségvetési hiánnyal küszködünk A több millió veszteséget termelő nyomdát annak idején azonnal meg kellett szüntetnem. Természetesen ezt nem nézte mindenki jó szemmel. De nem tehettem mást, mert nekem mind a mai napig az a feladatom, hogy menedzseljem az intézményt: legyen pénz a dokumentumvásárlásra és az intézmény működtetésére. Ez a könyvtár csaknem 5000 négyzetméter – fenntartása óriási költség. Rádásul például az üvegfalú szinttel az építészek remeket alkottak ugyan, de használhatóság szempontjából már kérdések a megoldásaik. Nyáron meg lehet fulladni, télen meg lehet fagyni. Az olvasótermet föltették ez alá a lapos fémtető alá. Ez nemcsak az olvasóknak kellemetlen, de az állományra is káros. Egyébként volt könyvesbolt, kiállítás, kiadványok. Ezekről le kellett mondani az alaptevékenység minőségének megtartása érdekében.

– *Ha már az intézményről, az épületről beszélünk, térjünk ki a névadásra. Miért Eötvös Károlyról nevezték el a könyvtárat?*

– Eötvös nem veszprémi, hanem Veszprém megyei származású. Szülőfaluja, Mezőszentgyörgy, valamikor a megyéhez tartozott. De Veszprémben kezdte a pályafutását, és az első helyi újságot is ő indította el. És egyébként is: nagyszerű ember volt mint politikus, írónak pedig zseniális. Itt temették el a városban. 1968-ban veszi fel a nevét a könyvtár. Nagyra becsült elődöm, Varga Béla mesélte el, hogy is történt a névadás. Azért, hogy ne munkásmozgalmi hősről nevezzék el a könyvtárat, némi cselhez folyamodott. Amikor az avató beszédet írta, szó nélkül belefogalmazta, hogy „ez a könyvtár mától kezdve viselje Eötvös Károly nevét”. Ezek után nem volt mit tenni. Utólag kreáltak egy határozatot, ha ugyan megtették. Lényeg az, hogy ettől kezdve az ő nevét viseli az intézmény. Nagyon kedvelem Eötvöst, a szellemiségét. Három éve minden évben tartunk Eötvös Károly-napot a születésnapján, március 11-én sok-sok programmal. Az idén például megtettük azt, hogy díszoklevelet adtunk át a legtöbbit kölcsönző, a legfiatalabb, a legidősebb olvasónak. Azért tartjuk ezt a napot is, hogy érezzék az olvasók, hogy fontosak nekünk.

És ha már a múltat emlegettük, akkor feltétlenül szólni kell a nagy elődökről. Merthogy ebben a könyvtárban nagyon nagy csapat dolgozott. Varga Béla és helyettese, Halász Béla – akiből később igazgató lesz – negyven évet töltenek a könyvtárban. Ma ez nem sikk, nem divat, de számukra ez természetes volt, egy hivatást szolgálni egy életen át. Nagyon nagy nevek voltak ők, akik megteremtették ezt a könyvtárat. Közéjük tartozott Páldy Róbert, aki a Könyvtáros című lapnak főszerkesztője is volt. Vagy Katsányi Sándor, aki szintén együtt dolgozott velünk, és szerencsére még ma is köztünk van. És dr. Nagy László, könyvtárigazgató is. Vagy

Onika Olga, a kiváló bibliográfus, Isten nyugosztalja. Nagyra becsülöm és tisztelem őket életművükért.

Ennek a könyvtárnak nagy erőssége volt, hogy a megyei szerepkört nagyon komolyan vette. Kitűnő módszertani, hálózati munka folyt. Nemrégén Ajkán bővítették a városi könyvtárat, és az átadási ünnepségen egy kollégánő hozott egy látogatási füzetet, amely az '50-es évektől volt datálva. Megdöbbsentem, hogy szinte havonta egyszer vagy kétszer megjelentek minden könyvtárban (a nagyobbakban) a kollégák, és hasznos javaslatokat, észrevételeket tettek. Ha csak a töredékét tudnánk teljesíteni ma ennek a feladatnak, az csodálatos lenne!

Azután nagyon erős volt a bibliográfiai munka. A Harmat–Katsányi néven emlegetett, Veszprém megyei irodalmi topográfia négy kiadást is megért a könyvtár jóvoltából. Ahogy elment ez a generáció, és megváltozott a könyvtár tartalmi tevékenysége, ez a munka leállt. Közvetve részt veszünk benne, hiszen Varga Béla – aki 71 esztendejével az egyik legaktívabb időszakát éli – időközben kiadott két Veszprém megyei, egy kortárs és egy retrospektív életrajzi lexikont a könyvtárral a háttérben. Most készíti Veszprém város lexikonát. Nagyon sok ilyen munkának a háttérintézménye vagyunk, és a kollégáink tudása is ott van ezekben a munkákban. Tehát a műhely jelleget próbáljuk megőrizni. Amit én tudatosan vállalok, az pontosan a megyei szerep erősítése.

– *Hogyan folyik ma a megye ellátása?*

– Annak ellenére, hogy napjainkban éppen a megye megszűnéséről szólnak a hírek, a térségi feladat soha nem fog megszűnni – ez nyilvánvaló. Megyei szakfelügyeleti központ is vagyunk. A kollégáink sokfelé járnak. Sajnos, a jelentések elég rossz állapotot mutatnak. Ez egy kistélepléses megye, nehéz földrajzi viszonyok között, hiszen a Bakony szélétében, hosszában itt van körülöttünk. Nehéz megközelíteni a településeket, amelyek kicsik is. Nagyon nagy százalékban 1000, de méginkább 500 fő alatti lélekszámúak. Tehát nemcsak arról van szó, hogy a könyvtári jelenlét, hanem az alapvető szociális jelenlét hiányzik. Nincsenek orvosi rendelők, posta, óvoda, iskola. Akármilyen közigazgatási reform is következik be, ezeket a gondokat orvosolni kell.

Régebben a nagyobb városi könyvtárak – mint Devecser, Tapolca vagy Ajka – egymaguk több községi könyvtárat felügyeltek, segítettek, tehát lefedtek bizonyos területeket a vonzáskörzetükben. A rendszerváltozás után az önkormányzatok ezt a tevékenységet leépítették, mondván, hogy mi közük nekik ehhez az egészhez, és ki fizeti meg ezt? Igazándiból Devecser és környéke maradt meg csak ilyen ellátó feladattal. Mi magunk pedig 34 könyvtárral állunk ellátási szerződésben, annak minden előnyével és hátrányával.

Jelenleg egyetlen kistérségi könyvtári rendszer működik, és ez a tapolcai. Számomra a kistérségi ügy több negatívumot tartalmaz, mint pozitívumot. A községekben is nagyobb az ellenállás vele szemben. Több meggyőzés és felvilágosítás kell. Amikor napi megélhetési gondokkal küzdenek mindenhol, akkor mindig fenntartással fogadnak olyan ötleteket, amelyekről nem tudják, mennyi ráfordítással jár, mennyire támadható. Ilyen például a bibliobusz. Most sikerült Győrnek, úgyhogy talán óvatosan bevezetve itt is elő lehet állni ezzel az ötlettel. Először is bele kell ültetni az összes megyei képviselőt, és megmutatni, hogy milyen is az és hogyan működik. (Ez lesz a legnehezebb...) El kell azt is mondani, hogy

mennyibe kerül. Hozzáteszem, hogy két évbe telik, mire az ember a közbeszerzési eljárás jogi és szakmai kérdéseit tisztázza. Véleményem szerint az ilyen kistele-
püléses megyében ez nagyon jó megoldás, de ennek megvalósítását csak nagyon
óvatosan, lépésről-lépésre tudom elképzelni.

A Nemzeti Fejlesztési Programtól mindenki csodákat vár, de tudni kell, hogy
a kultúrára szánt pénz lesz a legkevesebb, hiszen a területfejlesztés, az esély-
egyenlőség, az idegenforgalom stb. jobban előtérben van. A kultúra meg valahol
a végén kullog. Márpedig, aki így gondolkodik, az bukásra van ítélve.

– *A városban milyen a könyvtárügy helyzete?*

– Az egyetemi könyvtárral és az egyetemmel való kapcsolatot hangsúlyoznám
ennél a kérdéskörnél. Feltett szándékom most az egyetemi könyvtárral a szakmai
tovább lépés, ezen belül egy új, közös tudásközpont kialakítása. Volt egy közös
angol–magyar minőségfejlesztési programunk, amelyben az egyetemi könyvtár
mellett mi és két angliai könyvtár vett még részt – ez még az elődeim alatt történt.
Ez elegendő alapot ad nekem arra, hogy az együttműködésben higgyek és bízzak.
Az egyetemi könyvtár most új épületbe költözött, és óriási fejlődésen ment ke-
resztül, Hallgatói Információs Központként működik, több száz számítógéppel.
Továbbá megváltozott az egyetem tartalma. Ma már van bölcsészkar is. Termé-
szetesen megvan a természettudományi rész is. Egyre több bölcsész hallgató jött
hozzánk az utóbbi időben. Ez viszont újabb feszültséget teremt. Sokan azt hiszik,
mi vagyunk az egyetemi könyvtár, nekünk kell a hallgatókat, elsősorban a humán
szakosokat ellátni szakirodalommal. Ez óriási tévedés! Ezt csak a két intézmény
nyitottságával lehet megoldani, amire mindkét fél hajlik, csak hát pénz nincs. De
most, hogy új működési feltételeik vannak és változik a világ is körülöttünk, látok
rá esélyt, hogy egy közös rendszert alakítsunk ki. Ez nemcsak pénz kérdése, ha-
nem akaraté, szakmai tapasztalaté és a felhasználói szokások alapos ismeretéé.
Ez náluk és nálunk is megvan.

A másik, amiről mindenképpen szólnék, az a Könyvtáros Egyesülettel való kap-
csolat. Tudatosan felgyorsítottam itt házon belül az MKE-vel való együttműködést.
Amit ők csinálnak az egyesületen belül, az nekünk nagyon fontos szakmai munka.
Nyilvánvaló, hogy a településeinken nincs mindenhol szakképzett könyvtáros,
ezért valami módon kell, hogy tudjanak a szakma fejlődéséről, az új tevékenységi
irányokról és rendelkezzenek elegendő szakmai ismerettel. Éppen ezért arra kértem
a Könyvtáros Egyesület helyi vezetőségét, hogy olyan programokat szervezzenek,
amelyek elsősorban a kisteleplések könyvtárosait célozzák meg. Ehhez mi meg-
adunk szakmai, pályázati támogatásokat. Egy évben többször szervezünk ilyen al-
kalmakat. És igaz itt is a régi mondás, miszerint: „Az éhes embernek nem halat kell
adni, hanem meg kell tanítani, halászni.” Erről van szó ebben a helyzetben is, ami-
kor ezeknek a tiszteletdíjas vagy önkéntes könyvtárosoknak meg kell mutatni, ho-
gyan kell pályázni, támogatókat szerezni, hogyan kell az informatikával bánni, ak-
kor, amikor alig pár száz kötetes a könyvtárunk állománya. Akkor is meg kell mutat-
ni, ha még nincs ott internetcsatlakozás vagy a számítógép. Nem azzal kell törődni,
hogy mi van vagy volt, hanem ami lehet majd! Ehhez a tevékenységünkhöz a
Könyvtári Intézetben vagy a minisztériumban mindig találunk partnert, az NKA-
ban viszont nem mindig találunk megértést ilyen jellegű pályázatainkat illetően,
hogy finoman fogalmazzak. De nem szoktam mindig így fogalmazni...

Arra is hangsúlyt helyeztem, hogy a könyvtárosok ismerjék egymást. Ebben a városban hetven könyvtáros van, és nem is tudtak egymásról. Még csak névről sem. Az elmúlt években rendszeresen szervezünk különböző helyszíneken (iskolai könyvtárakban, klubkönyvtárakban) közös szakmai rendezvényeket. Nagyon érdekes és színes könyvtárak vannak Veszprémben, gondolok itt az érsekség, a levéltár, a kórház könyvtárára. Hogy a börtön könyvtárát már ne is említsem... Egyébként is fontosnak tartom a szellemi kapacitás innovatív fejlesztését.

– *A tanulás lehetőségét a kollégái körében is elősegíti?*

– Igen. Aki tanulni akar, az tanuljon. Tanuljon nyelvet, képezze magát tovább, szerezzon magasabb iskolai fokozatot. Hosszú vezetői pályafutásom alatt viszont megtanultam, hogy nem szabad a kollégákat stresszhelyzetbe hozni. Azt kell számon kérni tőle, amire alkalmas. Olyan feladatot nem adok senkinek, amitől begörccsöl, tönkremegy. Mindenki a saját képességei, tapasztalatai, a saját reményei szerint dolgozzon. Azt is nagyon szívesen veszem, ha házon belül szeretne valaki más területtel foglalkozni. Néha én is kezdeményezek ilyen változásokat, ha úgy látom, hogy az illető fejlődésében szükséges lehet az ilyenfajta lépés. Bátorítom ezeket a pályakorrekciókat, de nem mindenki alkalmas erre sem. Emberek vagyunk, ezernyi gonddal, családi problémával, de ha valakinek ambíciója van, akkor legyen lehetősége megvalósítani. Nézegetem azt is, hogyan lehetne különböző vezetői feladatokkal ellátni egyes kollégákat, merthogy ezt a könyvtárat tovább kell vinni valakiknek. És most magamra is gondolok természetesen, a közelgő nyugdíjra. Nálam a vezetők nemcsak feladatot, hanem felelősséget és döntési, cselekvési szabadságot kapnak. De csak egyszer lehet tévedni! Viszont megbízom bennük, és ezt érzik is. Például, ha van egy program, és az egyik kollégám megszervezi, akkor ő fog kiállni a közönség elé, ő vezeti le a rendezvényt. Hiszen meg kell tanulni moderálni egy eseményt, merni kell megszólalni az emberek előtt. Van feladatunk az irodalmi ismeretterjesztés területén is. Ezek egy része plusz munka. Három éve alkalmazok egy könyvtári marketinges munkatársat, aki szervezi a kapcsolatainkat, rendezvényeinket. Az irodalom, az ismeret eladása külön szakma, ez alól mentesíteni akarom az amúgy is agyonterhelt könyvtárosokat.

A magyar könyvtárügyben menedzser könyvtárigazgatónak tartom magam. Van könyvtári diplomám, de húsz éve nem használtam, tehát bizonyára elavult az is, meg a tudásom is. Pedig de szerettem Kertész Gyula meg Szele Béla óráit! Érdekes módon mindig a szigorú, a sokat követelő és persze sokat adó tanárok voltak rám meghatározó hatással.

Igazgatói pályám elejétől fogva a legfontosabb feladatomnak azt tartottam, hogy a könyvtárat működőképes állapotban tartsam. Végül is semmi baj nem volt itt, csak éppen az 1000 négyzetméteres könyvtárból 5000 négyzetméteres lett, és nem volt meg a szükséges önkormányzati támogatás, az adósságok pedig halmozódtak. A másik, amit elhatároztam, hogy a könyvtár külső kapcsolatait én szervezem, én fogom kézbe. A munkámhoz két emberre volt szükségem: egy jó gazdasági igazgatóra és egy jó szakmai helyettesre. Ez így is történt, így alakítottuk ki. Természetesen minden fontos döntésről tudok, a stratégiai alapkérdések meg tárgyalásában részt veszek, de részletkérdések eldöntésének tekintetében ott vannak a szakemberek, akik nagyon jól elvégzik a feladatokat. Lehet, hogy van másfajta vezető, de én nem akarok, nem is tudok a részletkérdésekbe belemenni. Nincs

rosszabb egy olyan igazgatónál, aki elkezd dolgozni, aki beleavatkozik a munkába! Ott halálra van ítélve a szakma! – *mondja egy kis iróniával.*

– *Hogy látja a könyvtárszakma fejlődését?*

– Nagyon nagy ellentmondást látok – és talán ez nem is a könyvtárügy hibája – a meghirdetett elvek és a valóság között. Az elvek nagyon szépek. Nézzük csak a 2007–2013 közötti stratégiát! Ilyeneket olvashatunk: tudásalapú társadalom, egész életen át tartó tanulás, esélyegyenlőség megteremtése és a többi. Ezzel egy időben mind a központi döntésekben, mind a megyében az első, amit megnyírbálnak, az a kulturális költségvetés. 1999-ben, amikor az új könyvtárunk megnyílt, akkor egy korszerű információs rendszert adtak át az olvasóknak. Azóta semmilyen fejlesztés nem volt. A teljes rendszert át kéne alakítani. Minden évben keresem rá a pénzt, de nem találok. Pedig csak 30 millió forint kellene... Például küzdök azért, hogy ne kelljen már nekem bevételként tervezni az internethasználatot. Hiszen már 2006-ot írunk! Máshol ingyen vagy töredékéért kapja meg az ember ezt a szolgáltatást! Majdhogynem állampolgári jogon jár már az információhoz való gyors hozzájutás. Nincsenek meg a feltételei annak, amit elvárnak a könyvtártól. Elvárják, hogy közszolgálati intézményként kiszolgáljam egy nemzet információs igényeit, részt vegyek a nemzet gazdaságának a fejlesztésében, az életminőség megváltoztatásában. Viszont évről-évre rosszabb az intézményi költségvetési helyzete. Akkor, amikor le kell mondani száz folyóirat beszerzését, akkor hogy teljesítem ezt az igényt? Mindeközben változnak a könyvtárhasználati szokások. Többségében már információért jönnek ide. Még mindig olyan kép él az emberekben, hogy a könyvtárban csak könyv van, meg olvasgató könyvtáros kisasszony. Nem tudják, hogy itt olyan létfontosságú információkat kaphat, akár a munkájához, nyelvtanuláshoz, utazáshoz, egzisztenciája építéséhez, amelyet csak a könyvtárban szerezhet meg. Egyetlen más kulturális intézmény nem tudja ilyen komplexitásban adni a tudásanyagot! És nemhogy javítanák működésünk költségvetési feltételeit, de állandóan csökkentik.

Ugyanakkor a kollégáink még nem is sejtik, hogy milyen fantasztikus megújulásra lesz szükségük a következő tíz évben. És ez nemcsak a szakmai tudás, hanem inkább a mentalitás megújulása és megújítása. Megváltoztatni a viszonyomat a könyvhöz és a könyvtárat használóhoz! Nem látogatói statisztikát kell mérlesekélni, hanem azt nézni, hogy mit tudok adni a társadalom minőségi létének a fejlesztéséhez! A felkészültségük megvan a könyvtárosoknak, de látszik, hogy a mérleg nyelve már visszavonhatatlanul elbillent az információk közvetítése irányába. Lehet, hogy ezt még nem vesszük észre, vagy nem akarjuk észrevenni, mert félünk... Nem tudom. Az uniós fejlesztési program egyértelműen efelé visz. De ha megint mi leszünk a sor végén, akkor ebből nem lesz semmi. Nem szólva arról, hogy a könyvtár használóit is meg kell tanítani mindannak az újnak a kezelésére, amit a könyvtár nyújtani tud.

– *A könyvtári projektek közül melyiket emelné ki, amely valóban az információs társadalom igényeit szolgálja?*

– Az emberek ma nyelveket tanulnak, külföldi tapasztalatok felé orientálódnak. Nekünk több idegen nyelvi bázisunk van. Van egy angol, amely a British Councillel kötött szerződés alapján működik. Tavaly hoztuk létre az úgynevezett

„Amerikai Kuckó”-t. Az USA-tól igen nagy értékben kaptunk modern eszközöket, járatnak ide amerikai folyóiratokat és könyveket. Van egy videoszoba is itt, rengeteg feliratos, illetve eredeti nyelven hangzó filmünk van. Kifejezetten az amerikai kultúra terjesztésére szolgál ez a kuckó. A Goethe Intézettel is tartalmas munkakapcsolatban állunk, és ősztől egy kisebb francia tájékoztatási központ is lesz nálunk. Számítok arra, hogy a megyében lévő külföldi kapcsolatok visszahatnak ránk. Ezek a funkciók már előrevetítik a könyvtár változó szerepét.

– *Még milyen tervei vannak a közeljövőre nézve?*

– Először egy nemrég megvalósult projektről beszélnék, ami a kollégáim ötlete alapján jött létre. A helyismereti gyűjteményben dolgozó munkatársam az 1956-os forradalom Veszprém megyei eseményeiből készített egy sokrétű anyagot, amit feltett az internetre az évforduló alkalmából. Kronológia, bibliográfia és digitalizált dokumentumanyag is található a honlapunkon. Ez egy interaktív lehetőség, rendszeresen kapunk is észrevételeket, adatpontosításokat az olvasóktól.

A nyáron egy hónapra bezárunk. Itt ebben az időszakban más minden. a Balaton parton leáll az élet. De mi, a háttérben természetesen dolgozunk. Évközben számos szakmai feladat gyűlik össze, amit csak ilyenkor tudunk elvégezni. Ráadásul tervezünk egy tanulmányutat Nyíregyházára az új megyei könyvtárba is, hadd fájjon a szívünk... Egyébként évente kétszer szakmai utakra megyünk itthon és külföldön. Bárhova megyünk, mindenhol „lopunk”, mindig találunk olyan megoldásokat, amelyeket mi is tudunk alkalmazni a magunk és az olvasók hasznára.

A könyvtári séta során Praznovszky Mihály mindenkivel vált néhány szót. A szigorú tekintet mögött megint érezhető az a szinte megfoghatatlan gesztus, ami annyira jellemzi őt. Egy kolléganő a polc mellett áll, éppen keres valamit. Rövid beszélgetés alakul ki közöttük. A folyosóra lépve vendéglátóm megjegyzi: „Nemrég jött hozzánk az ifjú kollegina. Az első beszélgetésünk után saját bevallása szerint nem volt se élő, se holt.” Kicsit gondolkodom, de aztán kimondom: „Lehet, hogy nem mindenkinek olyan könnyű megszokni az Ön stílusát...”. Nem lepődik meg, csak annyit mond: „Remélem, hogy megszokják! Néha nem tudják, hogy most komolyan beszélek vagy nem, de egy idő után elviselnek.” Később hozzáteszi: „Nekem fontos, hogy ismerjem a kollégáimat, hogy tudjam, éppen mi foglalkoztatja őket, hol tudok segíteni, még ha csak néhány megértő szóval is. Húú, ... ezt meg ne írja! Még a végén kiderül, hogy egy lelkizős igazgató vagyok!” – mosolyodik el. De azért remélem, hogy nem bánja, ha megírom! Ilyen hangulatban búcsúszom, kívánva sok erőt és kitartást az elkövetkező évekhez.

(Az interjú az Országos Könyvtári Kuratórium megbízásából 2006. május 30-án készült.)

Pegán Anita

Könyvek és olvasók a digitális könyvtárban*

Bevezető

Köszöntöm Önöket a Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központ munkatársai nevében. Megragadom az alkalmat, hogy tájékoztassam Önöket a közelmúltban történt szervezeti változásokról. 2005 szeptemberétől két új programot fogadott be intézményünk, a Nemzeti Audiovizuális Archívumot és az Nemzeti Digitális Adattár projektet, és ezzel együtt a tulajdonosi szerkezet is változott. Az Informatikai és Hírközlési Minisztérium tulajdonrészt szerzett a Kht.-ban, amely így az IHM és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma közös tulajdonaként folytatja munkáját. A korábbi tevékenység a Digitális Könyvtár Igazgatóság égisze alatt folytatódik, ennek a szakmai igazgatói teendőit látom el jelenleg, és elsősorban a mi igazgatóságunk tapasztalatairól fogok beszélni.

Miről lesz szó az előadásban?

- I. Mivel foglalkozik a digitális könyvtár?
- II. Miért digitalizálunk? Mire jók az elektronikus dokumentumok?
Off-line és/vagy on-line szolgáltatások.
- III. Kik és hogyan használják az internetes forrásokat?
- IV. Hogyan él meg egymás mellett a nyomtatott és a digitális könyv?
A Neumann Könyvtár tapasztalatai.

Mivel foglalkozik a digitális könyvtár?

Digitális könyvtárunk hasonló feladatokat lát el, mint bármely hagyományos könyvtár, hiszen információkat gyűjt, feldolgozza és szolgáltatja azokat, csak éppen digitális dokumentumokkal foglalkozik és interneten keresztül szolgáltat. A magyar kulturális örökség körébe tartozó szövegeket, képeket digitalizálunk, hanganyagokat és multimédia elemeket készítünk, illetve készíttetünk, és mindezeket korlátozás nélkül, ingyenesen tesszük elérhetővé az interneten keresztül. Igyekszünk az olvasók igényeinek eleget tenni, különböző formátumokat szolgáltatunk. Olvasóink között megtalálható a gyermekektől az idősebbekig minden korosztály. Szakirodalmi és tudománytörténeti dokumentumaink a felsőoktatásban is használatos források.

* Elhangzott 2006. március 29-én az ELTE Egyetemi Könyvtár *Polcológiától az információs bumm-ig* elnevezésű konferenciáján.

Munkánk során szerzett tapasztalatainkkal segítjük a digitalizálással foglalkozó intézményeket. A minisztérium felkérésére részt veszünk a könyvtárakban folyó digitalizálási tevékenységek koordinálásában.

Miért digitalizálunk? Mire jók az elektronikus dokumentumok? Off-line és/vagy on-line szolgáltatások

A digitalizálásnak többféle célja lehet, ezeket az alábbiakban foglalhatjuk össze:

- archiválás, hosszú távú megőrzés,
- állományvédelem,
- reprodukálás,
- hozzáférés biztosítása,
- szolgáltatás hozzáadott értékekkel,
- újrahasznosítás, sokoldalú felhasználás.

Gyakorlatunkban elsősorban a kulturális értékek megőrzése, a forrásokhoz való hozzáférés biztosítása, értéknövelt szolgáltatások létrehozása az elsődleges szempont.

Elsősorban on-line – interneten keresztül – elérhető elektronikus dokumentumokat készítünk, emellett az elmúlt évek során több CD-ROM-ot is kiadtunk. Az utóbbiak között forrásgyűjtemény és tematikus multimédia összeállítás is található.

Véleményem szerint a digitalizált dokumentumok nem helyettesítik, hanem kiegészítik a nyomtatott forrásokat; hiszen mindkettő más-más célt szolgál, és más-ként használjuk őket. Az elektronikus források egyik hozzáadott értéke a sokoldalú kereshetőség. A teljes szövegű keresés rendkívül jól használható a kutatásokban, a tanulásnál. A digitális kritikai kiadások esetében a könnyebben kezelhető jegyzetek jelentenek nagy előnyt, hiszen a gazdag jegyzetanyag a képernyőn a vizsgált szöveg mellett, felbukkanó ablakban jeleníthető meg. A szakszerűen elkészített, sokoldalúan kereshető metaadatok a források megtalálásában és azonosításában játszanak fontos szerepet. A digitális szövegek többsége – a szerzői jogok figyelembevételével – nyomtatható, másolható, más szövegekbe átemelhető, szerkeszthető.

Kik és hogyan használják az internetes forrásokat?

Mielőtt saját tapasztalatainkról beszélnék, nézzünk szét egy kicsit az országos internethasználati statisztikában és az Európában mért adatok közt.

2006 februárjában jelent meg az NRC (www.nrc.hu) független internetkutató cég felmérésének eredménye, amely a 2005. II. félévre vonatkozó adatokat tartalmazza.

Az adatokból látható, hogy Magyarországon a 15–69 év közötti lakosság 28 százaléka használja rendszeresen az internetet, ami növekedést mutat a 2003 hasonló időszakában mért 17 százalékhoz képest. Ez meglehetősen lassú növekedés, ami nem megnyugtató, még akkor sem, ha az elemzők szerint rövidesen jelentős fellendülés várható.

A korcsoportonkénti megoszlásból látszik, hogy – mint minden új dolog iránt – az internetezés iránt is a fiatalok a legfogékonyabbak, ők ismerik fel az internet lehetőségeit a leghamarabb, és birtokukba is veszik a terepet. A 15–17 évesek között igen magas, 74 százalék a nethasználók száma, még a fiatal felnőttek közül is 46 százalék szörfözik rendszeresen, viszont a 30–40 közöttieknél ez a szám már csak 31 százalék, és az életkor előrehaladtával az arány egyre csökken.

Némileg biztató, hogy az idősebb korosztályban is megjelent az internethasználat, de ez nem menti azt a helyzetet, hogy az egyáltalán nem netezők aránya igen magas, 60 százalék!

Amerikában a lakosság 70 százaléka használ netet, amit Európában csupán az Angliában mért 61 százalékos, illetve az Ausztriában mért 60 százalékos arány közelít meg.

Európa országait vizsgálva bizony eléggé el vagyunk maradva ezen a téren. Németországban a felnőtt lakosság 57 százaléka, Franciaországban 45 százaléka netezik, sőt Lengyelországban, Szlovéniában, Csehországban, Szlovákiában is jobb a helyzet, mint nálunk!

Valószínűleg nem csak a költségekben keresendő a lemaradás oka, hiszen a számítógépek és az internet szolgáltatás ára csökkenőben van. Fontos tényező, hogy kevés az olyan tartalom, amiért érdemes felmenni a hálóra. Persze egyre több adat és információ található meg az interneten, számos ötletet találunk a szabadidő eltöltéséhez, egyre több közhasznú információ érhető el, de a tömeges használat mégis igencsak várat magára.

A növekedés szempontjából fontosnak tartom, hogy minél több olyan dokumentum legyen megtalálható a hálón, ami a versenyképesség növelését szolgálja, bármely területen a napi munka színvonalasabb, gyorsabb elvégzését segíti, és főként olyan tartalmakból jelenjen meg minél több, amely a folyamatos képzést, az élethosszig tartó tanulást, az ismeretek bővítését, és ezzel a kompetenciák növelését, a versenyképességet segíti elő.

Sok tennivalónk van a digitális írástudatlanság leküzdése terén is. Ebben a folyamatban igen nagy szerepe van a könyvtáraknak, ahol egyébként is főként ismeretszerzés és tanulás céljából fordulnak meg az olvasók. Komoly felelősségünk, hogy a könyvtárosok maguk is ismerjék és használják az internet kínálta új lehetőségeket, és megtanítsák olvasóikat, hogy miként találják meg a számukra szükséges és fontos információkat az elektronikus források között. Erre már szerencsére számos példa található a magyar könyvtárakban. Alkalmazzuk ezeket minél szélesebb körben, és találjunk új módszereket, lehetőségeket, hogy minél több embert segítsünk át a kezdeti nehézségeken.

Ha megnézzük az *IT Business* 2005. november 22-ei számában közzétett felmérési adatokat, azt látjuk, hogy a hálót legtöbben tanulásra, tudásszerzésre, valamint információgyűjtésre, tájékozódásra használják, kisebb részben motiválja a szörfözöket a szórakozás, a kikapcsolódás, és még ennél is kevésbé az ügyintézés és a vásárlás.

Mindenképpen biztató, hogy a többség tanuláshoz, ismeretei bővítéséhez keres forrásokat. Ezt az érdeklődést kihasználva kell egyre több lehetőséget teremtenünk arra, hogy a tájékozódni óhajtók meg is találják, amit keresnek, legyen az üzleti információ, tananyag, szakirodalom vagy bármi egyéb, értékes, hasznos információ.

Hogyan él meg egymás mellett a nyomtatott és a digitális könyv? A Neumann Könyvtár tapasztalatai

1998 óta jelenünk meg szolgáltatásainkkal az interneten. Eleinte csak a szép-irodalom digitalizálásával foglalkoztunk és internetkatalógusunkat kezdtük építeni. Ma már magyar szövegtárunk számos szakirodalmi művet is tartalmaz, multimédia-oldalakat készítünk, sőt múzeumi jellegű szolgáltatásunk is van. Az évek során fokozatosan nőtt a látogatóink száma. A Digitális Könyvtár internetoldalának látogatottságára vonatkozó 2005. évi adatokból kettőt emelnénk ki: tavaly közel 300 000 látogatást, és 9,65 millió találatot számláltunk felhasználóink körében. Ebben nincsenek benne az önálló domain névvel rendelkező szolgáltatásaink adatai.

Digitális Irodalmi Akadémia (www.irodalmiakademia.hu)

1998-ban indult a Digitális Halhatatlanok program, amelynek internetes szolgáltatása 2000. május elején indult útjára. Az Európában is egyedülálló digitális akadémiának ma 63 kortárs irodalmi szerző a tagja. Felhasználási szerződés keretében a szerzők korábban nyomtatásban megjelent művei digitalizált változatának közzétételét tűzte ki célul a program. Jelenleg több mint 30 ezer mű érhető el és tölthető le ingyenesen, korlátozás nélkül a világhálóról, és folyamatosan zajlik a további alkotások digitalizálása. A művek mellett közzétesszük a szerzők életrajzát, bibliográfiáját és a róluk szóló szakirodalom egy részét is. Az elmúlt évek bizonyítják, hogy a könyvek teljes szövegű elérése nem hátráltatja a nyomtatott kiadások forgalmazását.

A „nézettség” alakulását láthatóan befolyásolta a Nagy Könyv program is. Érdekességként a statisztikai adatok közül kiemelném, hogy mely szerzők életrajzi oldalát tekintették meg legtöbbször 2005-ben:

Kertész Imre	14 556
Szabó Magda	12 984
Moldova György	11 906
Esterházy Péter	11 055
Csukás István	9 572
Faludy György	7 016
Lázár Ervin	6 689
Spiró György	5 997
Parti Nagy Lajos	5 307
Nádas Péter	4 813
Nemes Nagy Ágnes	4 656
Pilinszky János	4 372
Jókai Anna	4 249
Illyés Gyula	4 162
Sütő András	3 859

Bibliotheca Hungarica Internetiana – Magyar szövegtár (www.bhi.hu)

Amikor elkezdtek építeni a gyűjteményünket, úgy döntöttünk, hogy válogatott, jó minőségben digitalizált műveket teszünk közzé. Szakértőink eleinte főként a szépirodalom területéről jelöltek ki alkotásokat, amelyek közt közel 11 ezer vers található, továbbá kritikai kiadások, népszerű művek és a népköltészet számos alkotása.

Felismerve a korszerű tanulási igényeket, egyre több szakirodalmat vontunk be a digitalizálás körébe, így feldolgoztunk néprajzi műveket, a *Gondolkodó magyarok* sorozatot, és a Magyar Tudománytörténeti Intézettel együttműködésben közzétettünk tudománytörténeti bibliográfiákat és tanulmányokat, köztük számos olyan dokumentumot, amely még nyomtatásban sehol nem jelent meg.

Szintén az olvasók igényeit követve kezdtük el a LIT formátum használatát. Jelenleg is számos, úgynevezett e-könyvünk van, és időről időre újabbak készülnek el. Ezeket az ingyenes MS Reader olvasóprogrammal lehet megtekinteni, és letölthetőek az egyre jobban elterjedő PDA-készülékekre is, vagyis mobilan használhatók, például magunkkal vihetjük utazásra is. Az e-könyveket azért is szeretik az olvasók, mert a formátumuk közelebb áll az igazi könyv megjelenéséhez, és az olvasóprogram számos hozzáadott szolgáltatása – keresés, kijelölés, könyvjelző beillesztése stb. – kényelmes használatot tesz lehetővé.

Virtuális Diafilm-történeti Múzeum (www.diafilmmuzeum.hu)

Múzeumi jellegű szolgáltatásaink, a diafilmekre épülő netoldalak egy magángyűjtővel való együttműködésünk eredményeként jöttek létre, és egy korábban az érdeklődők számára hozzáférhetetlen speciális gyűjtemény közkinccsé válását segítették elő. Valamikor a diaképek az oktatás szinte egyetlen illusztrációs lehetőségként szolgáltak, mára kulturális örökségünk részévé váltak. Az '50-es években megjelent filmek ma már igazi csemegét jelentenek e sajátos műfaj kedvelőinek.

A Diafilmgyártó Vállalat engedélyének köszönhetően már 130 film vetíthető le a virtuális múzeumi oldalakon, és további tereksek digitalizálását tervezzük. Legutóbb sporttal kapcsolatos filmeket jelentettünk meg. Ha megnézzük az oldal látogatottságát, folyamatos növekedést figyelhetünk meg. Érdekesség, hogy 2005 karácsonyán kiemelkedően magas látogatói számot mértünk. Olvasóinktól számos pozitív visszajelzést kapunk, sokan örömmel fogadják, hogy ez a különös műfaj már a világhálón is elérhető. A 2004-es eFestiválon a kulturális örökség megőrzése kategóriában II. helyezést kapott ez a szolgáltatásunk.

Képek a magyar irodalomból (www.irodalmikepek.hu)

Szintén diafilmekre épült az irodalomoktatást támogató, *Képek a magyar irodalomból* elnevezésű oldal, amelyen 31 klasszikus költő életét és munkásságát bemutató diafilmeken kívül irodalmi adaptációk (*Egri csillagok*, *János vitéz*, *Toldi* stb.) és összefoglaló jellegű művek (pl. *Irodalmunk kezdetei*) is levetíthetők.

Érdekességként az érintett szerzők műveiből idézetválogatást is készítettünk, ezek címére kattintva a gyűjteményünkből a teljes mű is megjeleníthető a képernyőn.

A látogatói statisztikát nézve látható, hogy az iskolai időszakban nagyobb az oldal látogatottsága, ami azt is jelentheti, hogy az oktatás és tanulás során hasz-

nálják ezeket a műveket. Az olvasói statisztikában 2005 folyamán 28,5 ezer látogatótól közel 4 millió találatot számoltunk meg.

Balassi Bálint Virtuális Kiállítás – balassi.neumann-haz.hu

A virtuális emlékkiállítás a költő születésének 450., halálának 410. évfordulója alkalmából készült. A költő összes verse mellett számos hanganyagot helyeztünk el, amelyek a korabeli szövegek értelmezésében, megértésében segítik a diákokat. A hangfelvételek elsősorban zenei feldolgozások, amelyeket az előadóművészek – Kobzos Kiss Tamás, Misztrál együttes, Huzella Péter, L. Kecskés András és a Musica Historica együttes – bocsátottak rendelkezésünkre. A Balassi művészetek által ihletett versek válogatott csokra átvezeti az olvasót a digitális gyűjteménybe.

Olvasni jó! – www.olvasnijo.hu

2003-ban indítottuk az első olyan oldalunkat, amelyen kimondottan a gyermekeknek szóló irodalom olvasható. A mesék, versek, mondókák, népdalok egy része meghallgatható. A videofelvételek, a 22 mesediafilm és a keresztretjvénycyk mellett egy animációt is találnak az olvasók: Kányádi Sándor *Kárókatona* című versét Gryllus Vilmos zenésítette meg, és az animációs filmet a Colos Plus Kft. készítette el hozzá.

Legutóbb a *Velünk élő népek meséi* című válogatás első részével bővítettük az oldalt. A szolgáltatás rendkívül népszerű, tavaly közel 10 millió találat volt az oldalon. A visszajelzések szerint az *Olvasni jó!* nem csak a gyermekeket vonzza, a nagymamák és nagypapák unokáikkal együtt olvassák a meséket. 2005-ben több mint 9 millió találat volt az oldalon.

Jeles napok – oktatási segédanyag

Május 15-én volt a sajtóbemutatója a készülő oktatási anyagunknak, amelyet elsősorban a középiskolásoknak szánunk. Tanárok és diákok gazdag forrásanyagot találnak művelődéstörténetünk megismeréséhez. Az összeállítás kiegészítheti az irodalom, a történelem és más tantárgyak oktatását, ugyanakkor segít felidézni az ismert és a már feledésbe merült ünnepeinket, jeles napjainkat.

A naptárra épülő rendszerben mintegy ezer ünnephez gyűjtöttünk ismertetőket, irodalmi idézeteket, multimédiás szemléltető anyagokat, képeket stb. Kvízzjáték segítségével lehet kipróbálni tudásunkat. Reméljük, hogy ez az összeállítás széles körben használatos, folyamatosan bővülő tananyagká válhat.

Bánkeszi Katalin

A szakfelüyeleti vizsgálatokról

A 3K májusi számában Kopcsay Ágnestől olvashattunk a NKÖM Könyvtári Főosztálya által irányított könyvtári szakfelüyeletről részletes tájékoztatást. Írása végén jeleztük, hogy a témát különböző szakértők beszámolóival folytatjuk, különös tekintettel a különféle könyvtártípusokban folyó vizsgálati tapasztalatok ismertetésére.

Elsőként a községi könyvtárakban végzett szakfelüyeleti tapasztalatokról közlünk beszámolókat.

A Könyvtári Főosztály a konkrét vizsgálati anyagok (a helyszínen készült kérdőíves felmérés, értékelés, határozati javaslatok, az érintett könyvtár vezetőjének és fenntartójának véleménye) mellett, minden év végén a vezető szakfelüyelelőktől összefoglaló jelentést kér. Ebben a tárgyevi szakfelüyeleti munka összegzése szerepel: általánosítható problémák, a vizsgálatok nyomán történt események, eredmények, a minisztérium figyelmébe ajánlott különféle jelzések stb. E számunkban egy megyei vezető szakfelüyelelő 2004-es, és két megyei vezető szakfelüyelelő 2005-ös összefoglalóját ajánljuk szíves figyelmükbe.

Szeretnénk, ha a könyvtárosok minél szélesebb körben megismerhetnék e fontos ágazati szakmai felüyeleti munka folyamatát és eredményeit.

Összegzés a szakfelüyeleti vizsgálatokról

Tolna megyében, 2004

Szakfelüyeleti vizsgálatot 28 településen végeztünk, utóvizsgálatra is sor került Hőgyészen, Csikóstöttősen és Varsádon.

Ütemtervünkön módosítottunk a helyiek elfogadható kérésére és egyik szakfelüyelelőnk betegsége miatt. Bevontuk a vizsgálatok körébe azokat a településeket is, ahol valamilyen szakmai változás ezt indokolta.

Stratégiánknak megfelelően intenzíven szorgalmaztuk a könyvtárak elhelyezésének javítását, a korszerű szolgáltatások feltételeinek megteremtését. Javaslatainknak, segítségünknek köszönhetően tíz felújított, bővített települési könyvtárat avathattunk 2003 novembere óta.

Ebben az évben a szakfelüyeelt intézmények (szolgáltató helyek) közül kilencben volt kedvező változás: új elhelyezés, bővítés, bútorcsere, informatikai fejlesztés, három településen indul beruházás, épületkorszerűsítés a revitalizációs pályázatnak köszönhetően.

Bikácson a megyei könyvtár támogatásával élelt újra könyvtári szolgáltatás a helyi lakosságot képviselő civil szervezetek kérésére. A falu egyetlen közösségi helyén négy hét alatt 50 beiratkozott olvasó élt az új lehetőséggel.

Kistelepüléseken eredményesen szorgalmaztuk racionális, költségkímélő megoldásként könyvtár és teleház közös működtetését. Példaadóvá vált, válhat Závod, Kísszékkely könyvtára, „teletékája”.

A nyilvános könyvtári követelményeknek az intézmények nagyobb része csak részben felel meg, öt könyvtárban javasolhattuk volna a könyvtár törlését a Nyilvános könyvtárak jegyzékéről, újabb utóvizsgálat után döntünk erről.

Szakfelügyeletünk során tovább erősödött kapcsolatrendszerünk a fenntartókkal, kistérségi irodák munkatársaival, megmutatkozik ez a többcélú kistérségi pályázatban, a Könyvtár-ellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR) kialakításában, a közös állománybővítési pályázatban. Ellentmondásos dolog: a beruházásokban, a könyvtár-korszerűsítésekben a pályázati kedv erősödését tapasztaljuk – örömmel – a fenntartók körében, ugyanakkor felerősödtek a napi működtetési gondok.

A szakmai eredmények között kiemelkedő az ODR-es szolgáltatások intenzívebbé válása.

A helyismereti információk és dokumentumok gyűjtésére, ennek elmaradására fel kellett hívni a figyelmet, de egyre több kistelepülésen megtörténik az adatgyűjtés, feldolgozás, közzététel.

Több alkalommal önkormányzati vezetők kérték szakfelügyeleti vizsgálatunkat, véleményünket döntéseik meghozatalához.

Terveztük, de nem sikerült közös vizsgálatot tartani iskolai könyvtári szakfelügyelővel. Elvégzendő feladat: Felsőnyéken, Szakcson, Györén, Szedresben.

Szekszárd, 2004. december 9.

Elekes Eduárdné

Összefoglaló jelentés a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, 2005-ben végzett szakfelügyeleti vizsgálatokról

2005-re a megyében 40 községi könyvtár ellenőrzését tűztük célul. Az első félévben megvalósult 26 település könyvtárának vizsgálata, a második félévben 15 vizsgálatot végeztek el szakfelügyelőink. Így egy vizsgálattal többre került sor a tervezettnél, ami a korábbi évben maradt el, 2005-ben azonban aktuálisává vált. Összességében tudtuk tartani a tervet a vizsgálandó településeket illetően is, csupán néhányszor került sor változtatásra, amikor objektív okok miatt kellett cserélni (pl. Nagyrosvágy, Bodroghalom).

Az utóvizsgálatok száma 24 volt, ezek a 2003-ban szakfelügyelt könyvtárakat érintették, és az első félévben kerültek sorra. Mivel a megyében a 2004. évi statisztikai összesítés alapján 214 községi könyvtár, illetve könyvtári ellátóhely működik, és a szakfelügyeleti vizsgálatok kezdetétől összesen 137 községi könyvtárat vizsgáltunk 2002–2005-ben (közülük három [Abaújszántó, Cigánd és Pálháza]

időközben városi könyvtár lett), így a jövőben 77 községi könyvtár és 22 városi könyvtár szakfelügyeletét kell ellátni.

A 2005. évi vizsgálatok tapasztalatai

Mint korábban is, alapvető szempont az idén is a működés törvényi megfelelésének vizsgálata, állapotfelmérés, valamint a hiányzó feltételek pótlásának lehetőségei voltak.

Megyénkben számos halmozottan hátrányos helyzetű térség van. Az itt elhelyezkedő, csekély lélekszámú, öregedő népességű községek önkormányzatai folyamatosan forráshiánnyal küzdenek. Sok esetben hiányoznak az alapellátást biztosító intézmények, nem működik óvoda, általános iskola, nincs rendszeres orvosi ellátás, és nincs, illetve szünetel a könyvtár.

A formálisan „működő” könyvtári ellátóhelyek feltételei sem felelnek meg a követelményeknek. Az épületadottságok, a könyvtári célra szolgáló helyiségek a tartalmi munkát szorosan meghatározó egyéb feltételek sem kielégítőek.

Sok helyütt nincs folyamatos gyarapítás, az állományokat tartalmi avultság, fizikai leromlottság jellemzi.

A technikai feltételek vagy erősen hiányosak vagy teljességgel hiányoznak.

A legrosszabb körülmények között működő intézmények lényegében közel azonos kategóriába sorolhatók a szünetelőkkel; a szünetelés sokszor a könyvtári ellátás évekre elhúzódó hiányát jelenti.

A képhez hozzátartozik, hogy esetenként pályázati segítséggel vagy folyamatos fenntartói figyelemmel (sokszor a kettő együttesével) jó színvonalú, az igényeket kielégítő ellátást élvezhet egy-egy település lakossága.

A szakfelügyeleti jelentések dicséretes törekvésekről, olykor kisebb-nagyobb sikerekről is számot adnak. A pozitív kép azonban szinte sosem teljes körű, még az összességében jó ellátáson belül is akadnak feltételbeli vagy működési hiányosságok.

A szakfelügyelők mind a pozitívumokat, mind a negatívumokat észrevételezték, tanácsadással szolgáltak, illetőleg az összegzőben és a határozati javaslatban megjelöltük a lehetőségeket, amelyekkel jobb ellátás biztosítható.

Az *épületadottságok* összességében javuló tendenciát mutatnak. Ahol egyelőre várat a megoldás magára, ott is vannak konkrét tervek, amelyek várhatóan és közelesem megvalósulhatnak.

Általánosan jellemző, hogy a könyvtárak fellelhetőségét segítő *eligazító táblák*, feliratok kihelyezésére a szakfelügyelet időpontjáig alig-alig fordítottak figyelmet.

Az *akadálymentesítést* – ha volt rá lehetőség – a legtöbb helyen megoldották. Az épületadottságokkal (lépcsők, emeleti elhelyezés stb.) azonban sok könyvtár, illetve fenntartó egyelőre nem tud mit kezdeni.

A *nyitva tartás* sok helyen nem éri el a kívánatos időtartamot. Ez összefügg a főhivatású könyvtáros hiányával, az anyagi lehetőségek korlátaival. Az érdeklődés hiánya mindezeknek inkább következménye, semmint oka.

A *technikai berendezésekkel való ellátottság* a különféle pályázati lehetőségeknek köszönhetően javulóban van, főleg a számítógépek megjelenése, elterjedése jellemző.

A sokféle ki- és felhasználási lehetőségekkel azonban még nem mindenütt tudnak megfelelően élni. (Lásd: az ODR szerény mértékű alkalmazását.)

Sokszor előfordul a könyvtári hasznosítás mellőzése, vagy a minimalizálása főleg az összevont intézmények esetében, ahol a technika inkább az oktatást, illetve az egyéb közművelődési célokat szolgálja.

Viszonylag könnyen pótolhatók az *alapidokumentumbeli* hiányosságok. Ezek jó része a szakfelügyelet segítségével megoldást nyert.

A könyvtári környezet, az állomány, a könyvtáros szakképzettsége stb. általában meghatározza a *szolgáltatások* kínálatát, színvonalát. A kölcsönzés a legáltalánosabb szolgáltatásfajta. Ahol a hely megfelelő, ott helybenhasználatot is biztosítanak. Ezen kívül a gyermekfoglalkozások, egyéb rendezvények, illetve a helyismereti anyag gyűjtése és szolgáltatása is jellemző. A korszerű, új technikákra épülő szolgáltatásfajták néhány szerény kivételtől eltekintve nincsenek jelen a községi könyvtárakban.

A kedvezőtlen tapasztalatok bennünket is *új perspektívák* keresésére ösztönöznek. Ilyen a *többcélú kistérségi társulásokkal összefüggő, új ellátási formákat* lehetővé tevő normatív támogatás igénylése. Sok településen már élnek vele a megyében, mások – épp a szakfelügyelet ösztönzésére - a közeljövőben tervezik a csatlakozást.

Még az elmúlt években a pályázati lehetőségek elnyerése érdekében elsődleges cél a könyvtárak jegyzékre kerülése, megfelelő feltételekkel bíró önálló intézmény működése volt, mára a mozgókönyvtári ellátás, a szolgáltatások megrendelése felé mozdult el a figyelem. Erre inspirálják mind a megyei könyvtár területellátási és módszertani munkatársai, mind a szakfelügyelet azokat a fenntartókat, akiknek lehetőségei belátható időn belül nem teszik lehetővé önálló intézmény fenntartását. Ezzel új fejezet nyílhat a vidéki ellátatlanság felszámolásában.

Bízva benne, hogy szakfelügyeleti munkánk az idén is segítette a Megyei Könyvtár területellátási-módszertani munkáját, és tevőlegesen is hozzájárult a megye kistépülésesein élők jobb könyvtári ellátásához, valamint a helyi tapasztalatokkal bővítette az országos helyzetképet, megköszönjük a minisztérium segítő együttműködését, figyelmét és türelmét.

Miskolc, 2005. december 30.

Környey Lászlóné

Vezető szakfelügyelői jelentés a 2005-ben Győr-Moson-Sopron megyében végzett könyvtári szakfelügyeleti munkáról

A 2005. évre 30 könyvtár szakfelügyeleti vizsgálata szerepelt munkatervünkben; ebből 29 vizsgálatot végeztünk el, egy esetben a vizsgálat elhalasztásának engedélyezését kértem a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Könyvtári Főosztályától, mivel Acsalag község esetében a jelen körülmények között nem láttuk értelmét a vizsgálat elvégzésének. (A tervezéskor bízunk abban, hogy az

év során kedvező változás következik be az évek óta könyvtári ellátás nélküli településen, valamint gondoltunk arra is, hogy a szakfelügyeleti vizsgálat megálapításai segíthetik a könyvtár működésének újbóli megindítását. Változás nem következett be, viszont 2005 júliusában a település vezetői arról adtak szándéknyilatkozatot, hogy a Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár által beindítani tervezett könyvtárbuszos szolgáltatás megrendelésével szeretnék a lakosság könyvtári ellátását biztosítani – ezért kértem a vizsgálat elhalasztását.)

A vizsgált 29 könyvtár között városi könyvtár nem volt. A 29 intézmény közül 2004 végén 26 szerepelt a Nyilvános könyvtárak jegyzékén; az ott nem szereplő három könyvtár közül a Gyarmat községben lévő nem is működött, a másik kettő – a nemeskéri Községi Könyvtár, illetve a Pázmándfalú községben működő Pázmándi Horvát Endre Oktatási Intézmény és Könyvtár – igen. A vizsgált Nyilvános könyvtárak jegyzékén szereplő könyvtárak mindegyike működő könyvtár; közülük hat – Agyagosszergény, Barbacs, Dunaszentpál, Egyházasfalú, Rábatamási és Ravaszd könyvtára – községi és iskolai könyvtárként működik, a többi községi könyvtár. A két, jegyzéken nem szereplő működő könyvtár közül Pázmándfalú esetében a szakfelügyeleti vizsgálat javasolta a fenntartónak – a megjelölt feladatok elvégzése után – a Nyilvános könyvtárak jegyzékére való felkerülés kérését; Nemeskér esetében viszont azt állapította meg, hogy a feltételek nem adták ehhez.

A szakfelügyeleti vizsgálatok során több „visszatérő problémával” találkozhatunk a szakfelügyelők. Sok helyen kellett felhívni a figyelmet az állományellenőrzés esedékes voltára, valamint a selejtezés szükségességére, az előbbi terén, néhány településen évtizedes vagy azt megközelítő elmaradást állapíthatott meg a szakfelügyelő. Az adatszolgáltatás pontatlansága is többször okozott problémát; néhány településen már a könyvtár neve sem egyezett a dokumentumokban feltüntetettel. Az utóbbi években bekövetkezett változások több esetben nem kerültek át az Alapító Okiratba; a Szervezeti és Működési Szabályzat, valamint a Könyvtárhasználati Szabályzat jónéhány helyen aktualizálásra szorul; a Küldetésnyilatkozat elkészítésével több intézményben még adós a könyvtáros, és ahol elkészült, ott sem mindenütt hozzáférhető. A könyvtárak egy részében fel kellett hívni a könyvtáros figyelmét a közhasznú információk, valamint a helyismereti dokumentumok gyűjtésének fontosságára. Az utóbbi terén már érzékelhettek valamit a szakfelügyelők a 2004 őszen e témában a Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár által szervezett továbbképzés kedvező hatásából is. A megyei könyvtár munkatársai által összeállított kis segédlet több helyen ott volt a könyvtáros „segédkönyvtárában”. A leltárkönyvek, munkanaplók vezetése körül is akadtak jellemző hiányosságok: például több könyvtárost kellett figyelmeztetni arra, hogy az érdekeltségénövelő támogatásból vásárolt dokumentumok leltározásakor a támogatás tényét jelölje a számlákon és a leltárkönyvben. Több könyvtár fenntartójának tettünk javaslatot a beszerzési keret összegének növelésére; néhány nagyobb könyvtár vizsgálatokor a könyvtári munka gépesítése és a számítógépes szolgáltatások fogadási feltételeinek megteremtése is bekerült a javaslatok közé. A községi könyvtárak egy részének vizsgálatokor azt állapíthatták meg a szakfelügyelők, hogy a könyvtáros él a könyvtárközi kölcsönzés lehetőségével, másutt erre a lehetőségre is fel kellett hívni a figyelmet. A könyvtárak akadálymentesítése terén is tapasztaltak problémákat a szakfelügyelők, az esetek egy részében azonban azok megoldása szinte lehetetlennek tűnik.

Szakfelügyeleti utóvizsgálatot 8 könyvtárban terveztünk; tervünket november közepéig sikerült megvalósítanunk. Az érintett településeken 2002-ben vagy 2003-ban volt szakfelügyeleti vizsgálat, így kb. két-három esztendő állt rendelkezésükre a vizsgálat anyagában megfogalmazott javaslatok megvalósítására. Az egyes településeken végzett szakfelügyeleti utóvizsgálatok tapasztalatait egy-egy mondatban így jellemezhetjük:

- a hegyeshalmi Önkormányzati Nagyközségi Könyvtárban javasoltak nagyobb része megvalósult, az állományellenőrzés van még hátra: ezt az állomány most kezdődő gépre vitele után tervezik elvégezni;
- a győrásszonyfai Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola és Könyvtárban kedvező tapasztalatokat szerezhettem: a könyvtáros lelkesedése, eredményes pályázatírói tevékenysége – mely az állomány gyarapításának mértékét jelentősen emeli – külön is dicséretet érdemel;
- a sobori Községi Könyvtár új helyiségbe, a korábbinál lényegesen kedvezőbb körülmények közé költözött, a könyvtárosi feladatok ellátását egy, három feladatra – a könyvtár mellett eMagyarország-pont, illetve posta – együttesen heti 30 órában alkalmazott személlyel oldották meg; javasoltuk viszont annak átgondolását, hogy a jövőben miként kívánja a fenntartó biztosítani a lakosság könyvtári ellátását;
- Szil községben változatlanul nem működik a Községi Könyvtár, a tervezett integráció nem valósult meg; most a könyvtárbusz beindulását várják, hosszabb távon azzal látnák megoldhatónak a felnőtt lakosság könyvtári ellátását;
- Újkéren kedvezőtlen változás, hogy a Községi Könyvtár immár kb. két éve – könyvtáros hiányában – nem működik; a fenntartó szerint van remény arra, hogy jövőre ez a probléma megoldódik, és a Községi Könyvtár újra megkezdheti működését;
- Sarródon a Községi Könyvtár – egy lelkes, szakképzett könyvtárossal – megfelelően működik; a hozzá tartozó két letéti könyvtár viszont alig-alig; mindkét településrészen a könyvtárbuszos szolgáltatás megrendelésével szeretné megoldani a fenntartó a lakosság ellátását;
- Lébényben a javaslatok egy része megvalósult, néhány viszont még megvalósításra vár; eredményként jelezhetjük, hogy az állomány gépi feldolgozását megkezdte a könyvtáros;
- Cirákon kedvező változás, hogy a szakfelügyeleti vizsgálat időpontjában szünetelő könyvtár ismét működik; mielőbb rendezni kell viszont a könyvtár helyzetét, valamint a könyvtáros alkalmazásának feltételeit.

Összegezve megállapíthatom: szakfelügyeleti tervünket sikerült megvalósítanunk. A vizsgálatok során számos, később hasznosíthatónak bizonyuló tapasztalatot szereztünk, és a visszajelzésekből ítélve több vizsgált könyvtárban következhet be kedvező változás a szakfelügyeleti vizsgálatok hatására.

Győr, 2005. december 7.

Horváth József

Könyvtári-informatikai kutatások a Nemzeti Kutatás-nyilvántartási Rendszerben

A 2006. évtől a Könyvtári Intézet munkatársai szeretnék összegyűjteni, illetve rendszeresen figyelemmel kísérni a könyvtári informatika témakörébe tartozó kutatásokat. Természetesen nem olyan módon, ahogyan ezt korábban, a '70-es évek végén, '80-as évek elején a Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) tette, hanem a XXI. század eszközeivel: elektronikusan és közvetett módon kapcsolódva az európai uniós kutatásokhoz. A rendszerváltozás előtt a KMK a művelődésügyi miniszter 158/1966. /M.K.15./ MM számú utasítása alapján összesítette az ország könyvtáraiban folyó kutatásokat. Ma nincs ilyen utasítás vagy jogszabály, viszont a BME–OMIKK keretén belül 2002. január 1-je óta működik a Nemzeti Kutatás-nyilvántartási Rendszer (NKR), amelynek munkatársai azon fáradoznak, hogy a közpénzből finanszírozott kutatások egyre szélesebb köre váljék hozzáférhetővé a nyilvánosság számára. Ebben a munkában kíván közreműködni a Könyvtári Intézet Gyűjteményszervezési osztálya, a célból, hogy a hazai könyvtárosság számára tudatosítsa e rendszer a létezését, feltárja a nyilvántartásban rejlő lehetőségeket, szükség esetén segít a bejelentés folyamatában, illetve a Könyvtári Intézet honlapjáról is elérhetővé teszi a Nemzeti Kutatás-nyilvántartási Rendszer – az adatok bizonyos körét tekintve bárki számára nyitott, szabadon használható – adatbázisát.

Amint a Nemzeti Kutatás-nyilvántartási Rendszer weboldalán (<http://www.omikk.bme.hu/main.php?folderID=30>) az ismertetőben is olvasható, az NKR feladata a közpénzekből finanszírozott hazai kutatási-fejlesztési projektek teljes körű, naprakész, egységes szerkezetű és informatikai háttérű nyilvántartása, archiválása és szükség esetén lekérdezése. Az oktatási miniszter felügyelte alá tartozó hivatal tevékenysége a kötelező és az önkéntes adatszolgáltatásra épül. A nyilvántartással kapcsolatos feladatokat két szervezeti egység látja el: a rendszer kiépítését és működtetését a Budapesti Műszaki Egyetemen belül működő Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár munkatársai végzik, a nyilvántartásra épülő elemző és döntés-előkészítő feladatot pedig a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal köztisztviselői látják el. A Nemzeti Kutatás-nyilvántartási Rendszer együttműködik az Európai Unió kutatási információs rendszereinek összehangolásán dolgozó nemzetközi munkacsoporttal, az EuroCRIS szervezettel, így téve eleget az Európai Bizottság által 1991-ben kiadott kutatási és technológiafejlesztési adatbázisok harmonizálása vonatkozó ajánlásának (91/337/EEC).

A Nemzeti Kutatás-nyilvántartási Rendszerben kötelező az adatszolgáltatás minden olyan kutatást és fejlesztést végző szervezet számára, amely „az államháztartás valamely alrendszeréből közpénzt használ fel”, ezen kívül önkéntes alapon azok a szervezetek is küldhetnek be adatokat, amelyek valamilyen más for-

rásból finanszírozzák kutatási-fejlesztési projektjeiket, ahol „hivatalból”, a munkahely jellegéből adódóan, vagy a munkatársak érdeklődése, személyes buzgalma folytán folyik valamiféle kutatás. Természetesen a rendszer valamennyi (az atomfizikától a rákkutatásig terjedő) szakterület kutatásait hivatott összegyűjteni, mi, a Könyvtári Intézet munkatársai azonban főként a könyvtári-informatikai kutatásokra koncentrálnak, ami viszont nem jelenti azt, hogy a könyvtárban folyó egyéb (pl. irodalomtörténeti) kutatások bejelentését ne tartanánk fontosnak és szükségesnek.

A Nemzeti Kutatás-nyilvántartási Rendszerről szóló 160/2001. (IX. 12.) kormányrendelet részletesen meghatározza azon adatok körét, amelyet a bejelentési kötelezettség (vagy önkéntes adatszolgáltatók) alá eső szervezetek a kutatásaikról az NKR-nek kötelesek megküldeni. Így a két nyelven (magyarul és angolul) kitöltendő adatlapok tartalmazzák a kutatási téma azonosítását, tudományági besorolását, időtartamát és eredményeit. A kötelező adatszolgáltatás a 2002. január 1-je után megkötött kutatási-fejlesztési szerződésekre terjed ki. Az adatszolgáltatás elektronikusan és hagyományos módon történik (az adatlapok a <http://www.info.bme.hu/nkr/> oldalról tölthetők le). Az adatszolgáltatók által megküldött közérdekű és személyes adatokat a hivatal az 1992. évi LXIII. törvény előírásával összhangban kezeli, azaz a közérdekű adatokat teljeskörűen, míg a személyes adatokat az érintett hozzájárulásával hozza nyilvánosságra. A hivatal – a magyarországi elemzési munkák támogatására – a projektleírásokat a 169/2000. (IX. 29.) kormányrendeletben meghatározott tudományági felosztás („A tudományterületek és tudományágak felsorolásáról”) alapján osztályozza. Az európai kutatási információszolgáltatási rendszerekben (CRIS) az Ortelius-tezauruszt alkalmazzák. Mivel a két tárgyszó-rendszer nem hozható összhangba, ezért az NKR a kétféle besorolást egymás mellett használja, de lehetőség van arra, hogy a bejelentők „szabad tárgyszavakat” adjanak az általuk bejelentett projekteknek.

Abban az esetben, ha át szeretnénk tekinteni az eddig bejelentett könyvtári és informatikai kutatásokat az NKR adatbázisában, akkor a rendszer által felajánlott tárgyszavak alapján tehetjük meg ezt. A „humán tudományok”-on, az „információs tudományok”-on keresztül lehet eljutni a „könyvtár” szakcsoportig, ahol a „bibliográfia”, a „bibliofília”, a „katalógus”, a „könyvtár”, a „segédkönyvtár”, illetve a „digitális szövegyűjtemények”, és a „tartalomszolgáltatás” kifejezések felhasználásával érdemes böngészni jelenleg az adatbázisban. A keresés eredményeképpen most mintegy húsz (elsősorban a kötelező bejelentési kategóriába tartozó, közpénzekből finanszírozott) könyvtári-informatikai kutatásról tájékozódhat az érdeklődő. A jövőben ez a szám remélhetőleg növekszik, különösen az önkéntes bejelentés alá eső kutatások tekintetében – éppen erre szeretnénk ösztönözni a kollégákat a Könyvtári Intézet közreműködésével!

A Könyvtári Intézet Gyűjteményszervezési osztálya első lépésként levelet küldött a hazai „nagykönyvtáraknak”: az országos tudományos és szakkönyvtárak, a felsőoktatási könyvtárak főigazgatóinak, a megyei könyvtárak igazgatóinak, valamint a könyvtártudományi-informatikai kutatások szempontjából fontos kutatóhelyeknek számító felsőoktatási intézmények könyvtári tanszékei vezetőinek. A tavasszal kiküldött körlevelekben a bejelentés önkéntességének és fontosságának hangsúlyozása mellett, a Nemzeti Kutatás-nyilvántartási Rendszert mutattuk be, mellékelve az adatbázisban található könyvtári informatikai kutatások lehetséges

főbb témaköreit. A következő lépés, amely rajtunk áll, a Könyvtári Intézet honlapján a webes felület kialakítása lesz. Ezzel a Könyvtári Intézet nem „konkurálni” akar a kutatásokat és projekteket nyilvántartó hivattal, hanem jelezni kívánja az aktív együttműködés szándékát. Egy másik – elsősorban a könyvtáros szakma széles nyilvánosságának szánt – megközelítésből elérhetővé tett szolgáltatással a könyvtárakkal kapcsolatos információkat szeretnénk gazdagítani, illetve bizonyos mértékig koordinálni (pl. az adatlapok összegyűjtésével és továbbításával), segíteni a bejelentő intézmények munkáját. Az elképzelések szerint az intézet honlapján kialakítandó felületen rendszeresen frissítve hozzáférhetőek lennének azok a tárgyszavak, illetve azon tárgyszavak listája, amelyek és amely alatt a könyvtári-informatikai kutatási témák találhatóak, így a kollégák nemcsak az aktuális kutatásokról informálódhatnak, de a kutatók szakmai kérdésekben személyesen is felvehetnék egymással a kapcsolatot, és a jövőben a párhuzamos kutatások elkezdhetőek lennének.

A körlevelekre küldött visszajelzések ígéretesek: a kollégák egyrészt örömeiket fejezték ki, hogy az intézet erre a témára is ráirányítja a figyelmet, másrészt készek együttműködni a bejelentésekben, akár visszamenőleg is. Reményeink szerint ennek a munkának, a kutatási bejelentések rendszeressé válásának eléggé fel nem becsülhető haszna lesz majd a szakterületi információszolgáltatásban, és hozzájárulhat a könyvtárosság szakmai presztízsének, társadalmi elismertségének növekedéséhez is.

Marosán Ágnes

Felhívás

A **Magyar Könyvtárosok Egyesülete** kezdeményezi, hogy a magyar könyvtárügy is emlékezzen meg méltóképpen az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulójáról, ezért javasolja egy **központi emlékülés** megrendezését 2006 októberében, a „Füzéki István Emlékérem” átadásának ünnepségével egyidejűleg, az Országos Széchényi Könyvtárban.

A megemlékezés tervezett témái: könyvtárpolitika, könyvtár- és könyvtáros sorsok alakulása 1956-ban és/vagy annak következményeként. Ugy gondoljuk, hogy sok könyvtár őrzi valamilyen formában azokat az írott és szóbeli emlékeket, képeket, tárgyakat, melyek 1956-ot örökítik meg, szimbolizálják az adott település, annak könyvtára és az egykori munkatársak számára.

Kérjük tehát egyesületi tagjainkat, a könyvtárak vezetőit és munkatársait, hogy archívumukból, helyismereti, helytörténeti gyűjteményükből, a könyvtár „legendáriumából” kiválasztva juttassák el a Könyvtári Intézethez azt a pár oldalnyi könyvtártörténelmet, melyből összegezhető lenne egy intézményrendszer, egy szakma sajátos viszonya történelmi múltjához, egyben főhajtást jelenthetne a méltatlanul feledésbe merült, hétköznapi hősök és áldozatok emléke előtt.

Beküldési cím: Bartos Éva, OSZK Könyvtári Intézet, 1827 Budapest, Budavári Palota F épület

Beküldési határidő: 2006. szeptember 2.

Az emlékülés időpontját és részletes programját az anyagok beérkezése után tesszük közzé.

*Magyar Könyvtárosok Egyesülete
Elnöksége*

Tetszhalálból föltámasztott rovatunk szerzője, Hangay Zoltán éppen negyvenöt esztendeje tanár. Szakemberek, főként pedagógusok nemzedékei kerültek ki a keze alól. Nem ritka eset, hogy véletlenszerűen együvé került értelmiségiek a beszélgetés első negyedórájában találnak közös emléket – az őket valahol, valamikor tanító Hangay Zoltán személyében.

1961-ben végzett az ELTE bölcsészettudományi karán magyar-történelem szakon. Első munkahelye Angyalföldön a Gömb utcai Közgazdasági-Közlekedési Technikum, illetve Szakközépiskola volt, ahol a humán stúdiumokra talán kevésbé fogékony tanulóifjúság is csak „prof”-ként emlegette – persze a háta mögött – az akkor még fiatal oktatót. 1978-tól a legutóbbi időkig a Budapesti Tanítóképző Főiskola magyar tanszékén tanított, 1987-től tanszékvezető főiskolai tanárként. 1989 óta a történelemtudomány kandidátusa, 2001-től a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történettudományi Doktori Iskolájában is dolgozik. Számos nyelvészeti szakmunkát, módszertani cikket, tanulmányt, tankönyvet, feladatgyűjteményt írt, illetve szerkesztett. Ismertebb kötetei: *Erdély választott fejedelme, Rákóczi Zsigmond* (1987), *19 történelmi arckép a 19. századi magyar történelemből* (1991), *A pápák könyve* (1991), *A magyar nyelv könyve* (társ szerző, 1991), *Nyelvi elemzések kézikönyve* (társ szerző, 1995). Kitüntetései, díjai közül most csak kettőt említek meg, az 1994-ben elnyert Apáczai Csere János-díjat és a 2002-ben kapott Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztet. Tudom, hogy e kitüntetéseknel sokkal büszkébb a könyvtárára. Még soha sem hallottam a díjairól beszélni, ám a nála tett látogatások alkalmával mindig eldicsekedett új könyvszerzeményeivel, az antikváriumokban „búvárolt” kincseivel. Különös becsben tartja földrajzi és történelmi atlaszait, térképeit. Egy jókora szekrényt szorosan kitöltő hatalmas diákép-gyűjteménye csak a könyvtárához hasonlítható kincse. Annak idején, az 1970-es évek elején, amikor még a „Jugóba” tett utazás is szenzációszámra ment, tátott szájjal bámultuk a besötétített Gömb utcai tanteremben az Egyiptomban készült színes diákat, a piramisokat és a kairói életképeket, az ókor fantasztikus és monumentális emlékeit, meg a mesés Kelet varázslatos színeit. Képeivel a külvárosi nebulók számára is elérhető közelségbe hozta az ókor történelmét, az óegyiptomi kultúrát és az Ezeregyéjszaka világát.

Hangay Zoltán pedagógus a szónak legtágabb értelmében. Hiszen munkája sohasem csak abból állt, hogy megtanította a rá bízott diákoknak az előírt tananyagot. Azért igazi pedagógus, mert rányitotta tanítványai szemét egy másik világra, a hétköznapi, zúrós, kicsinyes, anyagias életen túli másik, magasabb rendű, tán éteribb, de mindenképp tisztább, igazabb és könyvek által (is) megtestesített világra és az ehhez illő, ezt elérhetővé tevő életformára. Ha van élet, amely a könyvek búvkörében telt el, Hangay Zoltáné ilyen. És amikor a szerkesztőség a *Lectori salutem* rovat új életre támasztását tervezgette, azonnal és elsőként jutott eszembe a neve: az ő írásával kell újraindítani e rovatot. (MLM)

Könyvek között, könyveim között

Az utóbbi években sokszor töltöttem el jóérzéssel, hogy a szükséges szövegeket és adatokat otthon is megtaláltam. A télen XVIII–XX. századi angol szónokokról írtam szócikkeket. Az idősebb Pittről elő tudtam venni Macaulay esszéjét, Glad-

stone-hoz pedig egy háromkötetes korabeli történelmi monográfiát és két XX. századi szintézist találtam, így az anyagot könyvtárból csak egy életrajzzal kellett egészíteni. Ennek ellenére nagyon sok minden nincs meg a könyvtáramban, és már régóta nem is törekszem arra, hogy megszerezsem még ezt vagy azt a munkát, hogy teljesebbé tegyek egy-egy témát. Irodalomból kiegészíthet már fiam szépen épülő könyvtára, amely tavaly „alakult meg”, amikor is tekintélyes anyaggal önálló lakásban megkapta a helyét az új könyvszekrényekben. Tudományos könyvekért pedig elgorgorhatom a közeli akadémiai könyvtárba, amelyben szintén otthon érzem magam.

Azért szeretem a könyvtáramat és a jó könyves helyeket, mert menedéket képeznek – még a könyvek elől is. Sokszor ugyanis az az érzésem, hogy túl sok van belőlük. Témákon dolgozva is egyre inkább vállalni kell tudni az „ennyit és nem többet” felfogást, ha nem akarunk teljesen elveszni az anyagban. Persze ez nagy felelősséget is jelent. A könyvesboltokban, különösen a nagyobbakban már egyenesen taszító a zsúfoltság. Sokszor nincs türelmem kivadászni azt, ami igazán érdekelne, mert annyi érdektelen munka torlaszolja el a hozzá vezető utat. De bármilyen is a helyzet: könyvek nélkül nem lehet élni. Szerintem ezért nő saját könyvtáramnak a szerepe. Rezervátumot jelent, a magam kis világát, amelyben könyvek, térképek és újságok őrzik nemcsak a XX., hanem a XIX. század lenyomatát is. Azét a XIX. századét, amely pár éve még a múlt század volt számunkra. Könyvtáram olyan Noé bárkája vagy tengerár által ostromolt sziget, amelynek nem biztos, hogy elég magasak a partjai. Az 1940-es évektől épül, sok esetben esetlegesen, de mégis mai egészében valamiféle hitvallás is egyfajta közép-európai értékrend mellett. Darabjai fontosak, érdekesek és kedvesek a számomra.

Hogy a könyv a tudás fő forrása, az azért természetes nekem, mert mindig ott voltak körülöttem. Már első eszmélésemkor is. Apiéknak sok és szép könyve volt. Bár ő is, mint én is, nem volt igazi gyűjtő, egyszerűen csak szerette a könyveket, és már diákkorában is megvette azt, ami érdekelte. A Lingl-féle szép üveges szekrényben ott sorakoztak a klasszikusok díszkiadásai. Közülük Jókaira vettem rá magam, amikor kanyarosan otthon kellett maradnom. De ez már a harmadik olvasói korszakomban volt. Az első, akárcsak a történelemben az írás előtti korszakban még a hallgatóé, főleg a meshallgatóé volt. Anyu és Nagymami nagyon sokat olvasott fel nekünk. Erről a megmentett könyvek, például Benedek Elek ötkötetes mese- és mondavilága, Hauff meséskönyve, Kipling meg *A szív* állapota tanúskodnak.

A második szakaszban már saját könyvtáram is volt, mert nem múlt el karácsony, születésnap, névnap vagy más alkalom, hogy ne kaptunk volna könyvet. S nemcsak szüleinktől, nagymamámtól, nagynénémtől, hanem a tágabb családból is. Volt egy festőművész nagybátyánk, Andor Loránd, aki a Szent István Társulat sok ifjúsági könyvét illusztrálta, és ezekkel rendre megajándékozott minket. Az ajándékozás még a legtragikusabb pillanatokban sem maradt el. 1944 karácsonyára kaptam meg May Károly *Winnetouját*, csak pár nappal azelőtt, hogy a szoba ablakát belőtték. Ennek nyomait Hóman–Szekfű *Magyar története*, Balla Antal *A legújabb kor világtörténelme*, Divald Kornél *Magyarország művészeti emlékei*, a Királyi Magyar Egyetemi Nyomda impozáns kiadványai máig is viselik. Pár éve még szilánkokat is találtam bennük, forgatva őket. Másképpen emlékezetes 1945 karácsonya. Akkor már otthon voltunk, reméltük még, hogy talpra állhatunk. A karácsonyi könyvek közül akkor Juhász Andor *Halló, itt Londonja* tett rám nagy hatást. Már ötödikes voltam. És az iskolának szintén kezdettől meg-

volt a szerepe „könyvességemben”. Első osztály után alig vártam, hogy megvegyük a második olvasókönyvet, mert az elsős könyvünk az még igazi ábécés-könyv volt, így érdekelt, hogy milyen olvasmányok lesznek a másodikban. Hogy egy-egy könyvből a borító vagy egy kép is hatással tud lenni, azt éppen ábécés-könyvem bizonyította. *Betűvetés* volt a címe, és Jézus volt a borítóján mint magvető. Ez úgy belém vésődött! Amikor új iskolába, az Érsekibe kerültem, ott volt könyvtár, így lettem tízévesen könyvkölcsönző. A másik meghatározó iskolai élményem, ami meghozta az 1947–1948-as Jókai-korszakot, hatodikban volt, amikor Abay tanár úr a hét hat iskolai napján minden magyarórán felolvasott Jókai *Az új földesurából*. S amikor – mint már említettem – kanyarós lettem, otthon kiolvastam, és következett *A mi lengyelünk*, az *Erdély aranykora*, *Az arany ember* és még további tizenkét regénye. Egyáltalán a regényolvasás korszaka: Dickens, Thackeray, Victor Hugo, Dosztojevszkij.

Már ekkor bújtam az atlaszokat, térképeket is. Megtaláltam Anyu egyetemi földrajzi jegyzeteit, és állandóan forgattam Cholnoky világtatlaszát. Sokszor kitérítettem a történelmi Magyarország térképeit. Nagymamámtól kaptam egy német képes világtatlaszt 1866-ból, amely hajóskapitány nagybátyjává volt. Érdekelt a világ. Így sok útleírást és Vernét is olvastam.

A legsötétebb ötvenes években is tovább épült a könyvtáram. Egyetlen kakuktojásként került bele egy Lukács György, amivel az iskolában jutalmazni gondoltak. Kéz alatt azonban lehetett értékes könyveket szerezni. 1950 karácsonyára Márki Sándor kétkötetes világtörténelmét, 1951 karácsonyán Bodley *Franciaországát* és Maurois *VII. Edward és korát*, 1952 karácsonyán Platonov *Oroszország történetét* kaptam. Szekfű Gyula *Három nemzedéke* is ekkor került a könyvtáramba. Felfedeztem a nagy könyvtárakat is. Elsőnek a Központi Statisztikai Hivatal csendes, hallatlan nyugalmat árasztó könyvtárát, ahol a máshol zárolt újságok is ki voltak téve, így térképeztem fel a magamnak az előző évek történéseit. Később a Fővárosi Könyvtár tájékoztatójában és az Országgyűlési Könyvtárban a *Britannica Book of Year*hez és a *Statesman's Year Book* kötetéhez jutottam hozzá. Bújtam a különböző kronológiákat és statisztikákat. Az egyetemi években minden nagyobb könyvtárba jártam, sőt a jó anyagú fővárosi fiókkönyvtárakba is, így mindent be tudtam szerezni. Lényegében ekkor olvastam végig a világirodalmat, amihez iránytűnek ott volt Szerb Antal. A magyar irodalomból különösen érdekelt a „második vonal”, így sok újat olvastam. Ekkor lettem versolvasó is. Történelemből sem lazítottam.

Közben szépen gyarapodott a könyvtáram. Az egyik polcon ott lappangott a forradalom újságanyaga is. Sokat jelentett, hogy kerestem, majd pedig az, hogy elkezdtem tanítani. A könyvkiadás itt-ott felhúzott zsilipjeinek köszönhetően a választék színesebb lett, bár a diktatúra által továbbra is erősen korlátozott és körülhatárolt volt. Mégis vagy 500 könyvet vettem az ötvenes–hatvanas évek fordulóján. Beszerzésüket a tanítás szempontjai irányították. Meg egyáltalán, jó volt vásárolni! A Könyvtájékoztatóból nem volt nehéz kinézni azokat a könyveket, amelyek szóba jöhettek. 1961 őszén–telén, első tanári félévemben az új Babits kötetet, az új Shakespeare összezt, a *Művészettörténeti ABC*-t és a *Magyar mise-könyvet* vettem. A diplomámért Berzsenyi összezt, Mikulásra Rimbaud *Részeg hajóját*, karácsonyra Szerémi György *Magyarország romlásáról* című művét és Samuel Pepys *Naplóját* kaptam többek között. Jártam az antikváriumokat is. Míg

új könyvek területén lehorgonyoztam az Erkel könyvesboltnál, az antikváriumokat újra és újra bejártam. Így lett karácsonyi könyvem a Tacitus összes 1903-as kiadása. Ez folytatódott. 1962-ben 51 könyvet vettem és 14-et kaptam, 1963-ban 39-et és 20-at, 1964-ben 46-ot és 22-öt, 1965-ben 58-at és 20-at. 1966-ban ismét 39 könyvet vettem. A további 40 új könyvből 26 ajándék könyvsorsjegyből lett. Hasonlóan alakultak az arányok 1967-ben is. 1968-ban 69-re nőtt a vásárolt könyvek száma, 1969-ben is 64, 1970-ben viszont 85! Így közel 1300 kötetes volt már a könyvtáram. A meglevő Lingl-könyvszekrény és a két koloniál polc mellett pácolt diófa deszkákból bővítettem a még Anyu által készített polcállományt. Szépen néztek ki ezek a barkácsolt polcok is, mert csak a vázat adták, látványosak rajtuk maguk a könyvek voltak.

A növekedés továbbra is töretlen volt. 1972-ben 107, 1973-ban 102, 1974-ben pedig 79 könyvet vettem, már 1700 kötetnél tartottam! Az olvasással azonban nem győztem ezt a tempót elfoglaltságaim közepette. Bár az kielégített, hogy ekkora könyves környezet vesz körül, amihez még Apiék szintén meglevő könyvanyaga is járult, amelynek a fele került hozzám. Aztán feleségem családjából is jutottunk könyvekhez, így vagy 2500–3000 könyvünk lett. Azonban nem akartam díszkönyvtárat. A változtatást a gyerekek jövedele és még több minden is kívánta. Attól kezdve már csak évi 30–50 könyv volt a gyarapodás, és elkezdtem a tudatos szelektálást is, a „kivonást”. Nem akartam elfekvő anyagot. A következő húsz évben (1995-ig) ugyan 765 könyvet vásároltam vagy kaptam, viszont 518-on túl is adtam. Nem kellett például Révay *Az égi jel*, úgyszintén sok jó ókor tárgyú regényem. Jordáky, Méliusz és Szemlér az erdélyiek közül. Passuth *Madrigálja*, Beauvoir *A második neme*, az 1964-es kiadású *Magyarország története*.

Mire bekövetkezett a könyvárrobbanás, akkorra már megvolt a könyvtár olyanak, amilyennek szerettem volna, kiegészülve a korábban tiltott könyvekkel is: Mindszenty bíboros emlékirataival, Szoltsenyicinnel. A kétirányú szakmai munkám állandó könyvtárba járást is igényelt, így 2001-ben összesen már csak öt könyvet vettem, elsősorban olyanokat, amelyek a mentalitásomat formálták. mint Georges Duby *Folytonos történelme* vagy John Lukacs *Évekje*. A következő évben Adriányi Gábor *Prohászka és a római index*, François Furet *Egy illúzió múltja*, Sebastian Haffner *Megjegyzések Hitlerhez*, majd Grósz Ersek naplója (1944–1946) voltak ezek a művek. Kaptam egypár nagyon jó könyvet ajándékba vagy tiszteletpéldányként is. A gyerekek adták Kerouacot, Marquezt, Saramagót és Dvlatovot. Új dolog volt, hogy eléggé hátat fordítottam az antikváriumoknak vevőként is, eladóként is. Nem a javukra változtak. A Múzeum körúton azonban belebotlottam egy idős férfiba, akinek oda lehetett adni a felesleges könyveket, mert kitenni semmiképpen sem akartam egyetlenegy sem.

Mostanában kezdtem el rendezni a térképeimet. A korán összeszedett anyagomat akkor, amikor még az antikváriumokban megfelelő áron lehetett vásárolni, ki tudtam egészíteni Gönczy Pál *Magyarország kézi atlaszával*, Brózik Károly *Nagy magyar atlaszával*. A trianoni tragédiához is több térképem van, köztük Teleki Pál vörös térképe is. Külföldi útjaimon előszeretettel vettem történelmi atlaszokat, feleségem a Putzger hozta, de mások is hoztak, küldtek. Sokat jelentett, hogy Gyuszi barátom évtizedeken át küldte a National Geographicot értékes térképanyagával. Így bárminek utána tudtam nézni, sőt, ha kellett, segíteni is tudtam. Volt vezető tanárom a hetvenes évek elején elnyert egy szomáliai kiküldetést. Már egész Buda-

pestet bejárta, de sehol sem tudták megmondani, hogy hol fekszik az a városka, ahová küldik. Térképeimnek köszönhetően, végül én tudtam neki megmutatni.

Hozzá tartozik a történethez könyvtáram helye is. A mai a negyedik. Kilenc évvel ezelőtti költözésünk új helyzetet teremtett. Csak egyetlen házi polc maradt meg, és építettünk egy mennyezetig terjedő, a szoba egyik hosszú falát elfoglaló, hatalmas polcot. Arra került a könyvek nagy része. Szépen néz ki, csak a felülre került könyvek kezelése kíván „előkészületeket”. Van egy jó kis sarkom is a szobaablak és a megtartott régi könyvespolc között. Ha néha-néha üres óráim adódik, leveszek egy könyvet, letelepszem ott a szőnyegre, és bele-beleolvasok. Ez a tallózás, amit anyyra szeretek. Légkör van. Mostanában Szoltsenyicinnek *A pokol tornácát* és Napóleonné monográfiáikat vettem így elő.

Sohasem kerestem, hogy kik és hogyan írtak az olvasásról és a könyvről, mert azok mindig is a lételemnek a részei voltak. Két megállapításra azonban kitérek, mert egyenesen beléjük botlottam. Az elsőbe már több mint harminc évvel ezelőtt: *„Tanítómesterek ők [a könyvek], akik pálcá meg vessző nélkül, szavak meg harag nélkül, posztó és pénz nélkül tanítanak minket. Ha hozzájuk fordulsz, nem bóbiskolnak, ha érdeklődve megkérdezed őket, nem titkolóznak; nem morognak, ha tévedsz, és tele torokból nem nevetnek rajtad, ha valamit nem tudsz”* – írta a XIV. században Richard de Bury durhami püspök *A könyvek szeretete* című művében. Ezzel a két mondattal először idézetként találkoztam, nagyon megragadott, és a tanítványaimmal is megbeszéltem, mert abban az évben a könyv évc volt éppen. S mit tesz Isten, meg is hirdettek egy írásbeli érettségi tételt a témából. Szép dolgozatokat írtak belőle mindkét osztályban. Köztük Mezey László Miklós is. Még azon a nyáron Angliába utaztam, s amikor Edinburgba tartva a vonat ablakából láttam Durhamot és középkori katedrálisát, azonnal elhatároztam, hogy visszafelé töltekezem a hely szelleméből. A másik találkozás egészen friss, már ennek az írásnak a formálódása közben történt. Lincolnt tanulmányoztam a retorikai szócikkéhez, és Sandburg róla írt monográfiájában bukkantam rá, hogy már kisfiúként kijelentette: *„Amiket tudni akarok, azok könyvekben vannak megírva. Legjobb barátom az, aki olyan könyvet ad nekem, amit még nem olvastam.”* Már a jogot tanulmányozva pedig ezt a tanácsot adta valakinek, aki szintén abba akart fogni: *„Szerezze meg a könyveket, és addig olvassa, addig tanulmányozza őket, mígnem megérti lényegüket, mert ez a legfőbb dolog.”*

Azt hiszem, bepillantást adtam a könyvhöz fűződő viszonyomba. Gondolataimat szövegszerkesztővel formáztam, mert élvezem vele a szöveg alakítását. De az olvasást nem félttem a számítógéptől. Legfeljebb informálódni lehet vele, de az olvasás igazi élményét nem tudja nyújtani. Az olvasás valamiféle varázskört teremt körénk, még akkor is, ha a villamoson állva olvasunk. Ez a varázs azonban nincs meg a gép előtt. Az igazi az, ha könyvek között vagyunk, és úgy olvasunk.

Hangay Zoltán

Bán Imre könyvtára

Bán Imre (1905–1990) a legnagyobb magyar irodalomtudósok közül való, a régi magyar irodalom egyik legelmélyültebb ismerője volt, nemzetközi hírnű kutatója a középkori és kora újkori európai literatúrának is, valamint kiemelkedő dantológusként ismerték – elsősorban nem is idehaza, hanem Itáliában. Bán Imre természetesen napjai, évei, évtizedei legtöbb idejét könyvtárakban töltötte. Debreceni tanítványai úgy emlékeznek rá, mint aki gyakorlatilag reggeltől estig az egyetemi könyvtárban ült és olvasott-jegyzetelt, épp csak előadásai idejére hagyva ott posztját. Úgy vélhetné az ember, aki amúgy is könyvtárban „lakik”, annak nemigen van szüksége odahaza is hatalmas bibliotékára. Nos, éppen nem ez a helyzet. 2005 végén vaskos kötet jelent meg a nagy tudós unokájának munkája révén, *Bán Imre könyvtára* címmel. A mesterség minden szabálya szerint összeállított munka röviden szól magáról a tudósról, olvasási szokásairól, saját könyvtára utóéletéről (a család az örökhagyó rendelkezése értelmében egybetartotta és tartja, kutatók számára hozzáférhetővé teszi), mintegy négyszáz oldalon adja a könyvtár katalógusát, csaknem négyezer tételben darabjai gondos leírását, nem feledkezve meg az olyan adatok pontos regisztrálásáról sem, mint hogy található-e azokban dedikáció (ahol igen, és természetesen igen sokban található, ott annak szövegét is adja). A katalógus élén a szépirodalmi munkák (1118 tétel) sorakoznak, külön csoportokban felvontatva a nemzeti irodalmakat, azon belül azt is jelölve, milyen nyelven található a fel a könyvtárban (pl. angol irodalom angol nyelven, angol irodalom német nyelven, angol irodalom olasz nyelven stb.). Ezt követően sorjáznak a szakirodalmi munkák, gondos tárgyi csoportokba osztva (általános művek, könyvészet, bibliográfiák, filozófia, pszichológia, esztétika, vallás, szociológia, pedagógia, iskola-történet, politika, jog, gazdaság, néprajz stb.). A visszakeresést számos mutató teszi lehetővé és könnyűvé: szerzői mutató, kiadók szerinti, a sorozatokat feltáró, valamint a dedikációkat regisztráló. Mint mondtuk, a katalógus professzionális munka, leírásai, annotációi, mutatói semmi kívánnivalót nem hagynak maguk után. Egészen más kérdések merülnek fel a kiadvánnyal kapcsolatban.

Elsőül mindjárt az, hogy mi célt szolgálhat egy ilyesféle kiadvány. Sok ellenérv hozható fel megjelentetése ellen. Mindenekelőtt az, hogy bizonyval nem szolgálhat eszközül Bán Imre forrásbázisai feltérképezéséül, hiszen a tudós korántsem csak magánkönyvtárából merített munkái megírásához, sőt – nagyon valószínű – forrásai nagyobbik része hazai és külföldi nagy könyvtárak állományából származhatott. Egyszerű próba is plauzibilissé teheti ezt. Ha felütjük Bán Imre bármelyik könyvét, bizony számos olyan jegyzetben említett mű nem található meg a most közreadott katalógusban, amelyet pedig Bán professzor bizonyval alaposan studírozott vagy éppen részletekbe menően elemzett is. De persze önmagában is nyilvánvaló, hogy azoknak a régi és ritka könyveknek a garmadája, amelyek a tárgyát adták Bán Imre munkásságának, egyszerűen nem lehettek meg magánkönyvtárában, azokat megszereznie vagyonos embernek, nemzetközi könyvaukciók rutinos résztvevőjének

kellett volna lennie, nem debreceni professzornak. Akkor hát milyen információkkal szolgálhat ez a könyv? Úgy véljük, igen számosak és fontosak ezek az információk. Mivel Bán Imre a tudománytörténet kiemelkedő alakja, életműve vizsgálóinak fontos tudnia, hogy a célkönyvek (mondjuk, a dantológia munkái) mellett milyen háttéranyagokat (filozófia, teológia, történelem stb.) hasznosított a szerző. Ezek java része nyilván a házikönyvtárból származott. Érdekes bepillantást enged a katalógus abba is, milyen kapcsolatokban állt a professzor tudóstársaival: kiktől és milyen munkákat kapott meg, miről gondolták nagynevű kortársai és barátai, hogy feltétlenül érdekelni fogja. Fontos információ az is, hogyan alakult a fiatal, a kezdő tudós érdeklődése: milyen könyveket vásárolt meg a kezdő filológus, hogyan bővült (más tekintetben hogyan szűkült, koncentrált) érdeklődése stb. Mindazonáltal nem is a leendő Bán Imre-kutatók érdeklődésére számíthat a kötet. Hisz azok nyilván magát a könyvtárat keresték fel, vagy fogják felkeresni. Ám roppant tanulságos lehet a mű mindazoknak, akik filológusnak készülnek, és akik mintegy mintát, példát találhatnak arra, hogyan is gyűjtötte össze, milyen műveket vásárolt meg szakmájuk egyik világnagysága. A mi számunkra azonban más, nekünk sokkal fontosabb sugalma is lehet ennek a kötetnek.

Mindenekelőtt az, hogy nyomatékosan felhívja a figyelmet a magánkönyvtárak létre és fontosságára. Annak idején, az ötvenes évek végén a *Könyvtári Minerva* két kötete még regisztrálta a nagyobb magánkönyvtárakat. Persze csak a legfontosabb adatokkal: körülbelül hány tételből áll, nagyjából milyen tárgykörök dominálnak benne stb. Mai világunkban gyökeresen más a helyzet. Pedig ma is jó lenne tudni, kinek milyen jelentős gyűjtemény van a birtokában. Teljességre törekvésről persze szó sem lehet. De bizonyos mennyiségű adat azért fontos lenne, és beszerzésük valószínűleg nem kerülne nagyobb fáradságba. Több szempontból is érdekes lenne tudni ezekről a magánkönyvtárakról. Elsősorban talán azért, mert – ellentétben Bán Imrével – igen sok tudós jószerivel csak a magánkönyvtárból „él”. A *Könyvtáros* folyóirat a hetvenes évek végén, a nyolcvanas évtized elején indított egy rovatot (*Társadalmi és közéleti személyiségek a könyvtárról és az olvasásról*), amelyben olyanok nyilatkoztak, mint Szentágothai János, Sötér István, Tőkei Ferenc, Soó Rezső, Mérci Ferenc, Buda Béla, Király István, Köpeczi Béla. E felsoroltak és társaik közül sokan vallották be, hogy nyilvános könyvtárba csak ritkán járnak, inkább odahaza kutatnak. És legtöbbször részletesen vallott saját hatalmas házikönyvtáráról, amelyek szinte kivétel nélkül nem bibliofil gyűjtemények voltak, hanem lege artis szakkönyvtárak. Ezekről a szakkönyvtárakról többet tudni könyvtártani szempontból sem volna utolsó dolog! Az olvasáskutatók számára is fontos lenne tudni a magán- vagy házikönyvtárakról, immáron nemcsak a nagyokérol, hanem a közemberekérol is. E sorok szerzője természetesen nem gondol nagyobbbszabású kutatási projektekre, mindössze arra, hogy ha könyvtárról, könyvtári „műfajokról” szólnunk, oly sok év után gondoljunk mindenkor a magánkönyvtárakra is. A velük kapcsolatos információknak, elemzéseknek, reflexióknak a 3K szívesen ad helyet. (VK)

(Bán Imre könyvtára. Összeállította: Petermainé Juhász Zsuzsa. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2005.)

Peternainé Juhász Zsuzsa

BÁN IMRE
KÖNYVTÁRA

3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K
3K